

פרשיות "בהר - בזוקותי"

מזתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

החיסרון מאפשר לה' למלא (הרב שלמה קזיוף הלוי)

המצווה המרכזית בה נפתחת פרשת השבוע היא מצוות השמיטה. מצווה האדם לנטוש את שדהו ולתת לעניים להנאות מיגיע כפיו הייתכן?! כל עמלי ילך לעני היכן ההיגיון?! ויתרה מזו התורה מבטיחה " : וציוויתי את ברכתי לכם..." לשם מה עושה זאת הקב"ה" לא יותר פשוט להשאיר לי את מה ששייך לי ?

אלא ה' רוצה לאפשר לנו ברכה ועלינו להבין שהחיסרון שיש לנו מהשנה שביעית מתמלא בשפע של הקב"ה העסקה הכי משתלמת... ואיך מתמלא השפע? ע"י הנתינה לעני מוכיח האדם שלכבוד ה' עשה זאת והקב"ה נותן לו בעין יפה. שלמה המלך אומר במשלי "מלווה השם - חונן דל" מי יכול להיקרא מלווה להקב"ה זה שאינו דואג רק לעצמו ובני ביתו אלא חונן דל הוא מפרנס ודואג לאלו המסכנים וחסרי אמצעים והוא יכול להיות סמוך ובטוח שהקב"ה פורע הלוואותיו ויחזיר לו בעין יפה.

משל ליהודי עשיר ולו שלשה בנים האחד עשיר גדול והשני היה עני וחסר כל. לימים השיא האב העשיר את בנו השלישי בן הזקונים. שלח מכתב לבנו העשיר ובו הוא מבקש ממנו שיבוא לחתונה עם משפחתו ומבקש שיביא עמו את אחיו העני ובני משפחתו עמו". אל תפחד על התשלום של עלות הנסיעה ובגדי החתונה "כותב האב לבנו" – שכן כל הוצאה שתוציא לכבודי אני אשלם לך עליה . קרא הבן העשיר את המכתב ומיד מיהר לקנות לו ולבני משפחתו את הבגדים היקרים והיפים ביותר שהרי מובטח לו שיקבל החזר. ביום החתונה עלה הבן העשיר עם משפחתו על מרכבתו ואז נזכר באחיו העני ובמשפחתו, מיד שלח את אחד מעבדיו שיביא אותם ונסעו עמו לחתונה. כאשר הגיע המרכבה לאולם השמחות יצאו הבן העשיר ומשפחתו לבושים כבוד והדר, האורחים עמדו בהתפעלות על רוב עושרם של האב והבן. והנה יוצא האח העני ובני משפחתו בלווי וקרוע , דממה של מבוכה השתררה במקום. התזמורת החלה לנגן את ניגוני החתונה השמחה פרצה מכל עבר והעניין נשכח מכל לב מלבד אחד אשר לא שכח – האבא כמובן. לאחר שתמו ימי השמחה בא הבן העשיר לאביו ואמר לו שבכוונתו לחזור לעירו ורמז לאביו שעליו לשלם לו את כל ההוצאות המרובות שהוציא לצורך החתונה. האב לא הבין את הרמז ונפרד יפה מבנו וברכו לשלום. לבסוף החליט הבן שעדיף אי נעימות של שעה קלה מאשר לספוג את הנזק הכספי ופנה לאביו ואמר לו": אני מתפלא עליך אבא, הלא אתה אמרת שתכסה לי את כל ההוצאות שאוציא לכבוד החתונה וכעת עושה אתה עצמך ששכחת מכל ההבטחות שהבטחת? ענה לו אביו": מה שכתבתי הוא שכל ההוצאות שתוציא לכבודי אשלם לך עליהם אך כל ההוצאות והקניות שעשית רק לכבוד עצמך עשית שאם לכבודי היית באמת דואג אז היית קונה את אותם הבגדים גם לאחייך ולמשפחתו הענייה וכיוון שלא כך נהגת מעשייך הוכיחו שלכבוד עצמך אתה דואג ולא לכבוד אביך ועל כבוד עצמך איני צריך לשלם לך ...

הנמשל מובן מאליו, הדואג לעני מוכיח שלכבודו של ה' עושה זאת והצלחתו מובטחת ... בעצם החיסרון מהיבול של שנת השמיטה ומהנתינה לעני פותח האדם את כיסו ה"חסר" ומאפשר לה' למלא אותו בשפע ברכה והצלחה ...

שבת שלום ומבורך

"דעו שהארץ שלי היא" (אור השבת אלעד)

כל פרשת בהר עד המפטיר, מדברת על מצוות שמיטה ויובל, על כל כלולותיהן, פריטותיהם ודקדוקיהן, אך באמצע מכניסה שלושה עניינים:

א. איסור הונאת ממון: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך, אל תונו איש את אחיו" (ויקרא כ"ה, י"ד).

ב. איסור הונאת דברים: "ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלוקיך כי אני ה' אלוקיכם" (שם י"ז).

ג. איסור ריבית: "אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלוקיך וחי אחיך עמך" (שם ל"ו).

ולכאורה צריך ביאור:

א. מה הקשר בין שלושת האיסורים הנ"ל למצוות שמיטה ויובל?

ב. מדוע נכתבו שלושת האיסורים הנ"ל, כאן? דהלא, מצוות שמיטה ויובל - קשורים לעניינים שבין אדם למקום, ואילו שלושת האיסורים הנ"ל - קשורים לעניינים שבין אדם לחברו, אם כן מן הראוי היה לכתוב בפרשת משפטים, העוסקת בעניינים שבין אדם לחברו?

בכדי לבאר זאת, עלינו להקדים ולהתבונן, במהותן של מצוות שמיטה ויובל.

איתא בסנהדרין ל"ט ע"א, שתלמיד אחד שאל את רבי אבהו: מאי טעמא דשביעתא? (פי' רש"י - למה צוה הקב"ה על השמיטה?). ענה לו רבי אבהו: אמר הקב"ה לישראל, זרעו שש והשמיטו שבע, כדי שתדעו שהארץ שלי היא, (פי' רש"י - ולא ירום לבבכם בשבח ארצכם - ותשכחו עול מלכותו).

ובחינוך מצוה פ"ד הוסיף בטעם מצוה זו, וזו לשונו: צווה ברוך הוא להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביתה בה, כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה, וכשהוא חפץ הוא מצוה אליו להפקירם, ע"כ. מבואר, שטעם מצוות השמיטה: זה לא רק להשריש בנו את ההכרה כי "לה' הארץ ומלואה", אלא כאשר האדם אינו מעבד את אדמתו במשך שנה שלימה, ומפקיר את פירותיה, הוא מחזק בכך את אמונתו, שכל אשר יש לו - זה מהקב"ה. ועפי"ז מובן, מדוע זוכים שומרי השביעית לפרנסה אף בשנה זו, כפי שנאמר:

” וצויתי את ברכתי לכם בשנה השישית ועשת את התבואה לשלוש השנים” (ויקרא כ”ה כ”א).

וכן להיפך, כשאין ישראל שומרים את השמיטה - גולים הם מאדמתם, כדאיתא בתורת כהנים בחקותי פרשה ב’ (ובגמ’ סנהדרין שם מובא בקיצור) ואתם לא עשיתם כן, אלא עמדו וגלו ממנה, והיא תשמט מאליה כל שמטין שהיא חייבת לי, שנאמר: ”אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם אז תשבת הארץ והרצת את שבתותיה” (ויקרא כ”ו ל”ד).

ואף טעמה של מצות היובל, בה נצטוונו להשיב את הקרקעות והבתים לבעליהן הראשונים ולשחרר את העבדים, הוא: ” כי לי הארץ, כי גרים ותושבים אתם עמדי” (ויקרא כ”ה כ”ג). וכמו שכתב החינוך במצווה ש”ל וזו לשונו: שרצה ה’ להודיע לעמו כי הכל שלו, ולבסוף ישוב כל דבר לאשר חפץ הוא ליתנה בתחילה, כי לו הארץ כמו שכתוב: ”כי לי הארץ”, ועם מצוה זו... ירחיקו עצמם שלא יגזלו קרקע חבריהם ולא יחמדוה בליבם, בדעתם כי הכל שב לאשר חפץ האל שתהיה לו, ע”כ.

והכלי יקר בויקרא כ”ה ח’ בסוף, כתב, וזו לשונו: השמיטה והיובל טעם אחד לשניהם, והוא – כדי שנשים בטחונינו בה’, ולידע כי לה’ הארץ לכך נאמר בשנת היובל הזה מן השדה תאכלו את תבואתה, לא תחזיק השדה כשדך, אלא כסתם שדה שאינה שלך, ע”כ.

לנו נדמה, שמצווה זו של השמיטה היא נחלת העבר, כשהיו כל ישראל על אדמתם - איש תחת גפנו ותאנתו, (ואכן, רק בכהאי גוונא שמיטה נוהגת מהתורה לרמב”ם וסיעתו וכ”פ גדולי האחרונים למעשה. ולדבריהם, שמיטה בזמן הזה נוהגת רק מדרבנן. לאפוקי מדעת הרז”ה והראב”ד דס”ל דבזמן הזה שמיטה אינה נוהגת אף מדרבנן, רק ממידת חסידות), ואף אם תמצא לומר ששייכת ונוהגת גם כיום (מדרבנן כנ”ל), מ”מ היא נחלתם הבלעדית של החקלאים (פי’ תושבי הקיבוצים והמושבים) שרק הם שייכים בקיום מצוה זו. אך אנו תושבי הערים (שאינן לנו קרקעות חקלאיות) לכאורה לא שייכים במצווה זו, ולא נותר לנו אלא להיות נטפלים במצווה, ע”י תמיכה כספית.

ברם, נראה, שטעות הוא לחשוב כך. משום, שגם אם מצות שמיטה בפועל לא שייך בנו, אך עניין ומהות השמיטה שייך גם שייך בנו. וזאת באה התורה ללמדנו, גם מי שעוסק במסחר, במשא ומתן או בעל מלאכה וכיו”ב, עומד הוא לפני ניסיון דומה, ולא פחות קשה. גם הוא עלול לחיות בהרגשה, שכאן, בעסק, בבית חרושת או בעבודה וכיו”ב, הוא ”בעל הבית” ואין זולתו. ולכן גם הוא זקוק למצווה, שתעמיד אותו במקומו, ושתבהיר לו ש”גרים ותושבים אתם עמדי” - זה גם בעולם העסקים, שתחדיר בו את האמונה והביטחון בה’ יתברך, שהוא ורק הוא בעל הבית.

אם נתבונן בסביבתנו ובעצמנו, ניווכח לראות שלרבים מאתנו יש אמת מדה כפולה. בבית, בבית הכנסת, בחברה, מתנהגים אנו כיהודים כשרים, או לפחות משתדלים להיות כאלה. ואילו בעסק, בעבודה וכיו”ב שונים פני הדברים... אותו אדם שבביתו הוא רגוע,

רך כקנה, מתחסד עם הבריות, מאיר פנים לכל אדם, וכשהוא דורך על מפתן העסק או מקום העבודה, הוא הופך את עורו. כאן הוא מתנהג לפי כל הכללים הנהוגים בענף. כאן לא קיים המוסג של וויתור, אלא אדרבה: כאן "מלחמה איש ברעהו", החזק נגד החלש, כאן המתחרה הוא "אויב", שכל הדרכים כשרות כדי לגבור עליו.

יתכן שאין הדבר נובע בהכרח מחולשה של אמונה, יתכן שיש כאן גם אילוץ של "מלחמת קיום". אך בכל מקרה, התוצאה מכך היא שלילית, התנהגות מעין זו מביאה לידי הרגשה של "כוחי ועוצם ידי". משום כך הכינה לנו התורה תרופה למכה, בבחינת "בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין". איסורי האונאה והריבית שניתנו בפרשה זו - בד בבד עם מצוות השמיטה והיובל - באות להזכיר לנו, מידי יום ביומו, מי הוא בעל הבית שלנו. מהו המכנה המשותף שבין שלושת האיסורים: אונאת ממון, אונאת דברים, וריבית?

אפשר לומר, ששלושתם באו למנוע מן האדם לנצל את חולשת זולתו לרעה. מי שמוכר במחיר מופרז, לכאורה עושה זאת בהסכמתו המלאה של הקונה. מה הבעיה? אך האמת, מה שהקונה הסכים לעסקה זאת, משום שלא היה בקי בטיב הסחורה או במצב השוק... המוכר ניצל זאת לטובתו, ואונה את הקונה. אם נשאל את המוכר מדוע התנהג כך? המוכר המצוי יסביר לנו, שאין בזה כל רע, "זהו מסחר!" - מעין מלחמה קטנה, שבה גובר הממולח יותר. אבל השקפת התורה שונה לחלוטין. לא רק גזלה יש כאן, אלא גם - כמו במצוות השמיטה - ענין של אמונה בבורא עולם. אם אתה מאמין, שלא אתה הוא בעל הבית, אין לך כל ענין "במלחמה זו". עבור מי אתה מנהל כאן "מלחמה"? האם עליך לעזור לקב"ה לספק לך פרנסה?!

גם באונאת דברים, זו אותה נקודה. אנשים רבים מזלזלים באיסור זה, גם מי שלעולם לא ירים את ידו על חברו, אינו נרתע מהטחת עלבונות, מהערות עוקצניות, מבדיחות מכאיבות, כשנדמה לו שהצדק עמו. ומדוע? משום שאין כאן פגיעה גופנית. אבל לאמתו של דבר, הפגיעה היא קשה יותר. הוא פוגע בצד החלש של זולתו, הוא מנצל לרעה את חולשתו, הוא גובר על יריבו, לא בנשק ולא במכות, אלא בדברים בעלמא הוא מצער אותו, ומי שהולך בדרך זו, מנהל "מלחמה"...

ואף המלווה בריבית, זו אותה נקודה. הוא מנצל את חלישות הזולת שזקוק להלוואה, להרבות את נכסיו. וכמו שכ' רש"י שם, שמורה היתר לעצמו: בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו. (פי' כל אותו זמן שכספו אצל הלווה, אין המלווה יכול לשאת ולתת בכספו ולהרוויח, וא"כ לכאורה בצדק מגיע לו ריבית, שהרי הוא תשלום עבור מניעת הרווח שיכל לעשות), ולכן אסרה התורה להתנהג כך.

ועפ"ז מובן, מדוע הכניסה התורה את שלושת האיסורים הנ"ל, בתוך פרשת שמיטה ויובל, ללמדנו שעניינם אחד הוא! שרק על ידי חיזוק האמונה בבורא עולם שהוא בעל הבית - ולו הארץ, והכול שלו ומאתו. ובוטח בה' שהוא זן ומפרנס אותו, והוא המחליט: למי לתת, כמה לתת, ומתי לתת, ואנו רק - גרים ותושבים עמו, כמו "פקידים" בלבד, ואין

לנו שום עניין אישי בדבר, רק אם נחיה בהכרה כזו יקל עלינו לוותר על "מלחמת הקיום" הנ"ל, שהיא נחלתם של עמי הארץ. ואדרבה, זה ימריץ ויחזק אותנו לעזור לזולתנו בממוננו ובגופינו בשמחה, מתוך ידיעה שזהו רצונו וחפצו יתברך.

האם אתה באמת בטוח? (הרב ד"ר רונן לוביץ)

טבעו של אדם שהוא רוצה לדעת שביכולתו לשלוט בגורלו. אדם מעדיף לדעת שיש ביכולתו לדאוג למזונותיו מחר, על פני מצב שמבטיחים לו שהמזון שיש ברשותו היום, יספיק לו גם למחר. הליכה לקראת שנה שלמה שבה אין אפשרות לזרוע ולקצור מביאה לידי מצוקה נפשית ודאגה קיומית, גם אם רואים ש-ה' מסייע להכין עתודות מזון.

דאגה קיומית

במצוות השמיטה אנו פוגשים באמירה יוצאת דופן של התורה, אמירה שלא מופיעה בשום נושא אחר. התורה פונה לאנשים בישראל ואומרת להם: "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית... וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשית את התבואה לשלש השנים (ויקרא כ"ה, כ). התורה מתייחסת בכך לדאגה הקיומית העצומה שפקדה יהודים לקראת השנה השביעית. יש אמנם מצוות אחרות שקיומן כרוך בקשיים רבים. גם שמירת שבת הייתה מאז ומעולם מצווה תובענית ולא קלה, וכמוה מצוות הקשורות בקרבנות, בעליה לרגל, במתנות עניים ועוד. אולם אף מצווה לא דמתה במידת הקושי והסיכון שבה למצוות השמיטה. בעולם בו רוב תצרוכת המזון של האדם הייתה תלויה בגידולי הקרקע, היה ברור שאם הכול יתנהל באופן טבעי כל אזרחי ישראל עתידים לחיות במהלך שנת השמיטה ואף לאחריה בחרפת רעב, ואף לעמוד בפני סכנת מוות בשל היעדר מזון. אין אפוא להתפלא על כך שהתורה נדרשה לדאגת הקיום שבטרם שמיטה, דבר שלא מצאנו בשום מצווה אחרת.

אולם יש להתפלא על כך שהתורה צריכה הייתה לספר לעם ישראל על הפתרון העל-טבעי של הבעיה. הרי במהלך כל שנה שישית עתידים בני ישראל לראות שהם זוכים לריבוי תבואה מיוחד במינו, וכיוון שכך הם יכולים להבין מעצמם שאין להם ממה לחשוש בשנה השביעית. לשם מה היה הקב"ה צריך לספר לכולם שיהיה בסדר, הרי הם רואים במו עיניהם במשך שנה כיצד האדמה משנה את טבעה על מנת שהם יוכלו לאגור מזון? דומני שבשאלה זו כבר הרגישו שנים מגדולי הפרשנים, רש"י ורבי עובדיה ספורנו, והם פירשו שהשבע שיהיה בארץ לא יתבטא בשפע כמותי אלא באיכות המזון, ו"אף בתוך המעים תהא בו ברכה" (רש"י) ו"שיהיו הפירות רבי המזון כענין שהיה בעומר שהיה מספיק לגדול כמו לקטן" (ספורנו).

דומני שדברי פרשנים אלה מיישבים את השאלה, אלא שהם עושים זאת בדרך דרש, ולא על-פי הפשט, שכן לפי פשוטו של מקרא התורה מבטיחה לבני ישראל ריבוי תבואה. פשט הדברים לעניות דעתי, הוא שהתורה אכן מתייחסת לדאגה שתקנן בלב כל אחד מישראל, על אף שיראה את ריבוי התבואה בשנה השישית. טבעו של אדם שהוא רוצה

לדעת שביכולתו לשלוט בגורלו. אדם מעדיף לדעת שיש ביכולתו לדאוג למזונותיו מחר, על פני מצב שמבטיחים לו שהמזון שיש ברשותו היום, יספיק לו גם למחר. הליכה לקראת שנה שלמה שבה אין אפשרות לזרוע ולקצור מביאה לידי מצוקה נפשית ודאגה קיומית, גם אם רואים ש-ה' מסייע להכין עתודות מזון.

לגיטימציה לדאגה

לאור הבנה זו נראה לי שהתורה מלמדת אותנו בפסוקים אלה שיש לגיטימציה לדאגותיו של האדם. התורה איננה אומרת ש"אם תאמרו מה נאכל בשנה השביעית" תיענשו על כך בחומרה ותבוא מארה בשדותיכם. אדרבה, בורא עולם יודע את טבעם של ברואיו, הוא מבין ללבם, וכיוון שכך הוא לא רק פותר את בעיית הקיום שכרוכה במצוות השמיטה, אלא גם מצרף הבטחה רשמית שנועדה לתת מענה לדאגה הטבעית שמקננת בלב כל אדם. וכי תאמרו, אתם הקוראים, מדוע חשוב לנו לדעת שיש לגיטימציה לדאגותינו הטבעיות? התשובה היא שיש הסבורים בטעות שדאגת האדם לעתידו עומדת בסתירה למידת הביטחון. מידת הביטחון ב-ה' היא אכן מידה חשובה.

חכמים שונים הצביעו על פסוקים שונים מהתורה כמצווים על מידה זו. לדעת הרמב"ן מצוות הביטחון מפורשת במצוות 'תמים תהיה עם ה' א-לוקיך' (דברים יח, יג). רבנו יונה מגרונה ורבי אלעזר אזיכרי למדו על מצוות הביטחון מהפסוק "לא תירא מהם", שנאמר לגבי המלחמה מול אויבי ישראל (דברים ז, יז, כ, א), ואילו רבי מאיר שמחה הכהן כתב בספרו 'משך חכמה' שהביטחון נכלל במצוות ה'דביקות' בה', שנאמר 'ובו תדבק' (דברים י, כ). הרמב"ם לא מנה את מידת הביטחון כמצווה בפני עצמה, וייתכן שלדעתו היא כלולה במצוות האמונה. מידת הביטחון נחשבת אצל רבים כאחת המידות הבסיסיות והחשובות ביותר לאדם מאמין. כך מופיע בשם הגאון מוילנא שהמילה 'בראשית' היא ראשי תיבות של המידות הראשיות: ביטחון, רצון, אהבה, שתיקה (ויש גורסים שמחה), יראה ותורה. מידת הביטחון ניצבת בדרוש זה כאבן הפינה הראשונה לכל המידות. אולם מה משמעותה של מידה זו?

מלת המפתח – לבטוח

רבים במרוצת הדורות חשבו שמתחייב ממנה להאמין שהכול טוב. יתר על כן יש שפיתחו תפיסה לפיה אדם המאמין באמת ובאופן מלא ש-ה' יהיה בעזרו והוא יצליח, הוא אכן יצליח. יש אף מי שסברו שאם האדם הוא בעל ביטחון מוחלט, הוא צריך להימנע מכל 'השתדלות', ולסמוך על ה' שירפא אותו כשיחלה וידאג לכל מחסורו. המחזיקים בגישות מכסימליסטיות אלה של מידת הביטחון טוענים שרק צדיקים גדולים ביותר זוכים להגיע למידה זו. כדוגמה לקושי להגיע לביטחון שלם יש סיפור ידוע על תלמיד של רבי ישראל מסאלנט (ויש המספרים זאת על החפץ חיים) שקנה כרטיס הגרלה, וסיפר לרבו כי הוא סמוך ובטוח ב-ה' שיזכה בזכייה הגדולה. אמר לו רבי ישראל: "האם אתה מוכן למכור לי את הכרטיס במחצית מסכום הזכייה?" השיב התלמיד שהוא מוכן. אמר רבי ישראל: "אם

כך, אין ביטחונך בזכייה אמת, שכן אילו היית מאמין ובוטח באמת, לא היית מסכים למכור את הכרטיס במחצית מהמחיר המלא.

תפיסה זו של מידת הביטחון לפיה יש לבטוח ב-ה' שנצליח ונרוויח שגויה היא, ואף החזון איש בספרו 'אמונה וביטחון' מציין שזו טעות נושנה שהשתרשה בלב רבים, שכן ברור לכל בר דעת שיש בעולם גם לא מעט רע, וכי גם לצדיקים עלולים לקרות דברים רעים. ההגדרה המקובלת על אנשי אמונה רציונליסטיים היא זו שנוסחה כבר על ידי ידי אחד מראשוני הפילוסופים היהודים, רבנו בחיי אבן פקודה בספרו "חובות הלבבות", לפיה "מהות הביטחון היא מנוחת נפש הבוטח, שיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו, שיעשה הטוב והנכון לו". אין אנו יודעים מהו הטוב והנכון לנו. ייתכן ש-ה' יחליט שדווקא דבר רע הוא הטוב והנכון, אולם אנו בוטחים בו שהוא יודע מה שהוא עושה. כיוון שאין האדם יודע אם יקרה לו טוב או רע, יש לכל אדם לגיטימציה מלאה לדאוג, וחובה גמורה להתאמץ ולהשתדל להצליח במעשיו.

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ שבת לה' (כה,א-ב)

ברש"י: מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני? אלא, מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כלן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני. כך שנוי בתורת כהנים.

רבי משה פיינשטיין היה מוסיף ומפרש: כל מצווה בתורה יכול אדם לחשוב בנפשו שיש לו איזו השגה בה והוא מבין את טעמה וענינה, ויש לו ממנה איזו מעלה ותועלת. אלא שאדם חייב לקיים את מצוות התורה לא מחמת שמבין את טעמה ועניניה, ולא מחמת שיש לו מהן איזו תועלת – אלא אך ורק משום שה' ציווה עליהן בסיני. אדם מקיים את התורה – כדי לקיים רצון ה'!

אולם ישנה מצווה אחת בתורה שאלמלא הייתה התורה מצוה עליה לא היה האדם מוצא בה טעם: מצות שמיטה. מצווה זו אינה נתפסת בשכל האדם, שכן, לכאורה, איזו תכלית ותועלת יש בה? הלא היא היפוכם הגמור של ההיגיון וההבנה האנושית! שש שנים עמל האדם, מעבד את שדהו, חורש וזורע, עד שסוף סוף זוכה לראות ברכה בעמלו ומפיק ממנה תנובת פרי. והנה מגיעה השנה השביעית ובבת אחת עליו להניחה לנפשה, לא לחרוש ולא לזרוע, והיא עומדת זנוחה ומופקרת ומעלה קמשונים וחרולים.

נמצא שאם מקיים האדם מצות שמיטה, בוודאי אין הוא מקיימה מפני שמבין את טעמה, אלא אך ורק משום שהתורה צוותה: "ושבתה הארץ שבת לה'". ה' צווה והאדם מקיים! רצון ה' בלי שום ערוב של השכל האנושי! על כן הסמיכה התורה שמיטה אצל הר סיני – לומר לך, כשם שמצות שמיטה נאמרה בסיני, והסבה האחת והיחידה לקיומה

היא משום שנצטוונו עליה בסיני, ולא משום איזה שקול וטעם אחר שבעולם – כך עלינו לקיים את שאר מצוות התורה, גם אותן מצוות שסבורים אנו שיש בהשגתנו להבין את טעמן ועניינן ונראה שיש לנו מהן רוח ותועלת.

‘זידבר ה’ אל משה בהר סיני לאמר’ (כה, א) (החיד"א)

ידועה שאלת חז"ל "מה ענין שמיטה אצל הר סיני?", מדוע דווקא למצווה זו הסמיכה התורה הקדושה את הידיעה שהיא ניתנה בהר סיני? והסביר גאון עוזינו מרן החיד"א זצ"ל, שרוב בני האדם טרודים על המחיה ועל הכלכלה יומם ולילה, ואין להם פנאי להקדיש מזמנם ללימוד התורה הקדושה שניתנה בסיני. על כן נתן לנו הקדוש ברוך הוא את מצוות השמיטה, כדי שנימנע מעבודת האדמה למשך שנה ומחסורנו יתמלא בדרך נס, וכך נדע שמפתח הפרנסה ביד ה' לבדו, ולו הארץ ומלואה, ובוודאי לא ייגרע חלקנו אם נעסוק בתורה, ונרבה כולנו בשיעורי תורה!

ושבתה הארץ שבת לה' (כ"ה - ב')

מעשה בהגאון רבי יוסף שלמה כהנמן מייסד ישיבת פונוביז וראש הישיבה זיע"א, שביקר בשנת השמיטה בקיבוץ "חפץ חיים" השוכנת בשמיטה כהלכה. מרוב התרגשות וחיבת מצות השמיטה, גחן על האדמה ונשקה כשהוא לוחש בגיל "גוט שבת! גוט שבת!" (שבת שלום! שבת שלום!) לך אדמה קדושה השוכנת השנה. ובעונג על קיום המצווה היה לוחש והולך גוט שבת גוט שבת

שש שנים תזרע שדך (כה, ג)

יש השואלים מדוע נבחרה דווקא השנה השביעית להיות שמיטה?

ותירץ ע"ז חיד"א: דאיתא במס' ברכות (ל"ה:) דאמר רבא לתלמי' בבקשה ממכם אל תיראו לפני בשיבתי בימי ניסן ובימי תשרי, לפי שאז זמן הקציר והזריעה, וכאשר תעבדו בשני החודשים הללו בשדותיכם כראוי, תהיה לכם מנוחה ושלוה ביתר החודשים שתוכלו ללמוד ללא טרדת הפרנסה. נמצא דאם בכל שנה ביטלו שני חודשים, א"כ במשך ששה שנים ביטלו י"ב חודשים, ולכן כעבור ששה שנים הוצרכו לשנת השמיטה, בכדי להשלים את מה שחיסרו בי"ב החודשים במשך ששת השנים.

"ובשנה השביעית... שדך לא תורע וכרמך לא תזמר... יובל הוא שנת החמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא תקצרו" (כה, ד-יא) (צפנת פענח)

יש להבין מדוע לגבי שנת השמיטה התורה נוקטת לשון יחיד - "לא תזרע", "לא תזמור", ואילו לגבי שנת היובל הדיבור הוא בלשון רבים - "לא תזרעו ולא תקצרו"? ונראה, כי בשנת השמיטה איסור העבודה הוא על הבעלים (שהרי עבודת שדה שמור נאסרה, ולא עבודת שדה הפקר (תוס' סוכה לט:). ואף בשנת היובל האיסור הוא על הבעלים. אך בשנת היובל השדה יוצאת לבעליה רק ביום כיפור, שאז תוקעים בשופרות, בשונה משמיטה

שמתחילת בראשית השנה . וכיון שבשנת היובל כולה יש שני בעלים - הראשון עד יום כיפור והשני מיום כיפור , ומה שאין כן בשנת השמיטה שיש רק בעלים אחד, לכן איסור העבודה ביובל נאמר בלשון רבים, ובשמיטה - בלשון יחיד.

”וכי ימוך אחיך עימך”

במדרש רבה (ויקרא פרשה לד א) מובא על הפסוק: ”וכי ימוך אחיך” הדא הוא דכתיב (תהלים מא): ”אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה” אבא בר ירמיה בשם רבי מאיר אמר זה שממליך יצר טוב על יצר הרע איסי אמר זה שנותן פרוטה לעני...”

סיפור מרגש ומזעזע בו זמנית ימחיש מהו השכר שה' נותן לאדם שנותן צדקה לעני ואך הוא נמלט בעבור מצווה זו מיום רעה: בספר ”טובך יביעו” מובא על כינוס צדקה שנערך בביתו של הרב חיים שמואלביץ זצ”ל שבו נאם הרב יחיאל מיכל גודפרד בעל ארגון חסד המחלק מנות למשפחות נזקקות.

בפתח דבריו אמר הרב יחיאל לבאי הכינוס, בואו ואספר לכם מה זה אומר: ”ביום רעה ימלטהו ה”

אישה אלמנה המקבלת בכל שבוע מהארגון מנות בשר עבודה ועבור שני בניה סיפרה לי את הסיפור הבא. בערב חג הפסח היא נקלעה למצב שהייתה צריכה לבקש מהשכן רבע עוף, כיוון שאת המנה המוקצבת לה כבר גמרה. בלית בררה נגשה לשכן בעל 16 ילדים שמצבו אף הוא לא היה מזהיר כלל וכלל. משדפקה על דלת הבית שמעה קול המולה של ניקיונות האחרונות לקראת החג. השכן פתח את הדלת ובבושת פנים ביקשה רבע עוף לה ולשני ילדה לחג.

השכן שמקרר ביתו הישן היה נקי לפסח, נזכר שמונחים שם שני עופות ל-18 נפשות וכיצד ייתן לה מצד אחד?! ואיך ישלחה ריקם מביתו מאידך?! מיד עשה חשבון שאם הוא יוותר על המנה וישדל את הקטנים לחלוק יוכל ל”ארגן” רבע עוף למסכנה. הוא לא חשב פעמיים הוא ניגש למקרר הישן (בעבר המקררים היו מסיביים וידית גדולה של מתכת אטמה אותם לחלוטין) פתח אותו ומתוכו נפל אחד מילדיו הקטנים כשהוא כחול כולו... לאחר שהוא שב לחיים, התברר שהוא שיחק מחבואים ומכיוון שהמקרר היא ריק הוא נכנס פנימה מבלי יכולת לצאת...

אמר הרב יחיאל למשתתפים בכינוס: ”תראו מה זה ביום רעה ימלטהו ה’... נתן רבע עוף הרוויח בן...”

אל תקח מאיתו נשך ותרבית (כה,ח)

קריאת פסוקי פרשת השמיטה, מעוררת שתי תמיהות אותן מעיר הגאון רבי עזריה פיג'ו זצ"ל, בעל "בינה לעיתים", ראשית, על שום מה ראתה התורה צורך לומר: "שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך ואספת את תבואתה.. ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ... " הרי כאן, בעצם, רוצה התורה לצוותנו על עניין השמיטה, היה אפוא די אם הייתה אומרת: מקץ שבע שנים תעשה שמיטה, כשם שאומרת בשמיטת כספים: "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה" (דברים טו,א)? וכי חובה על האדם לעבוד בששת השנים שקודמות לשמיטה כדי לקיים את מצוות השמיטה, כלום אין זו מזכותו של האדם לעבוד רק בחלק מן השנים, ואף בכלל לא!?

זאת ועוד, בהמשך (ויקרא כה,כ) מציגה התורה כביכול, את הלבטים העשויים להתעורר בקרב שומרי השמיטה: "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו". והתורה פותרת את הלבטים הללו: "וצויתי את ברכתי לכם בשנה השישית ועשת את התבואה לשלוש השנים". עיתוי הלבטים תמוה, מה זאת אומרת: "מה נאכל בשנה השביעית", הרי דרכו של עולם לאכול בכל שנה מה שנזרע בשנה הקודמת, ואם כן, פשיטא הוא שבשנה השביעית יאכלו מה שזרעו בשנה השישית! אם יש חשש זה על השנה השמינית, שבשנה השביעית שקדמה לה לא עבדו את האדמה, מה אפוא מסתתר וטמון ב"וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית"?

פרשת שמיטה מגלה לנו את הדרך אשר נעשה כדי לזכות בסייעתא דשמיא, מחד עלינו להשתדל ומאידיך עלינו להאמין, צירוף של שני הדברים יוצר את המסלול לקבלת השפע מבורא העולם, כמו ההגדרה הנפלאה של הגמרא: "מאמין בחיי עולם וזורע."

אמנם, רבי שמעון בר יוחאי זי"ע היה מבני עליה שזכה לפרנסה ללא השתדלות, אך כבר אמרו חז"ל: "שהרבה עשו כן ולא עלה בידן" כי מועטין הן אלו שראויים וזוכים לכך. אך רוב העולם זקוק לכלי להחזיק את ברכת ה', כמו אלישע אשר ביקש כלים לשמן, כך אנו זקוקים ליצור כלים לקבל את הברכה.

אשר על כן באה התורה ומלמדת אותנו את חובת ההשתדלות, במשך שש שנים כדי לזכות לפרנסה עלינו לעבוד את האדמה, כל אחד בדרכו ובמלאכתו. גם אז "וצויתי את ברכתי", ללא ברכת ה' לא תצלח דרכינו. אך כאשר מגיעים לשנה השביעית, שם אין השתדלות לפרנסה, ואנו נשאל איך נזכה לסייעתא דשמיא ללא ההשתדלות? משיבה התורה: שההשתדלות בשנה השישית תיתן את פירותיה לשלוש השנים, והיא תשמש ככלי שבעבורה נזכה לברכת ה' גם בשנה השביעית והשמינית עד שנחזור למסלול הרגיל של מאמין בחיי עולם וזורע.

וספרת לך שבע שבת שנים שבע פעמים (כה,ח)

רמז נפלא – אומר המגיד מדובנא – נרמז כאן בפסוק: האדם מתפאר: אני חי שלש מאות ששים וחמשה ימים בשנה! אומרים לו אפוא: תספור את ימך בשנים ותראה שאינן רבות כל כך, ואם עדין נראה לך הרבה – ספור את שנותיך ב'שמיטות', ככתוב "וספרת לך שבע שבת שנים", שהן, בסך הכל, יובל אחד...

משל לקבצן אביון שהתגאה בכך שיש לו אוצר ענק – שקים גדולים מלאים מטבעות. אמרו לו: השקים הגדולים והנפוחים מלאים מטבעות בעלי ערך נמוך מאד, ועל כן שווי השקים הגדולים כשווי שני שטרות דקים של מאה שקלים.

וכך האדם – "ימי שנותינו בהם שבעים שנה..." , כיובל וחצי... ואיך יתגאה כשהוא זמני כל כך בעולם, כצל עובר!?

וקדשתם את שנת החמשים שנה וגו' יובל היא (כה, י) (רפאל ירקוני)

ברש"י, שנה זאת מובדלת משאר שנים בנקיבת שם לה לבדה, ומה שמה יובל שמה על שם תקיעת שופר.

ראוי להתבונן, הלא עיקר ענינו של יובל הוא עניין השחרור והחירות שעבדים חוזרים לבתיהם ושדות לבעליהן, והשופר ביום כפור הוא רק לסימנא בעלמא שכבר התחילה שנת היובל, וא"כ היה מן הראוי ששנה זו תיקרא שנת השחרור או שנת החרות, ולא בשם כזה שאינו מסמל את העיקר כלל כי אם את הטפל השופר.

אך יעויין ברש"י בסוף הפרשה (כו, א) שמביא מדברי חז"ל שעניין מכירת עצמו וקרקעותיו בא לו בגין חטאיו. לפי זה י"ל שהתורה חששה שעתה ביובל כשהאנשים חוזרים שוב לבתיהם ולשדותיהם, הנה שוב יש לחוש שירום לבבם וישובו לכסלה לשנות באיוולתם.

אי לכן שפיר נקראה שנה זו בשם "יובל" ע"ש השופר שתוקעים בו ביום הכפורים, לידע ולהודיע העיקר שיחזרו בתשובה שלימה, וכידוע שקול השופר מעורר לתשובה וזאת לעוררם שמעתה ואילך ישמרו דרכם לבלתי יחטאו עוד, ואז תהיה חזרתם לביתם ולשדותיהם ללא חשש תקלה

וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל יושביה יובל היא תהיה לכם ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו (כה, י) (מר אבישי יוחננוף)

יש להבין למה נאמר בכפילא, דאחר שאמר הכתוב "וקראתם דרור" דהיינו חופש וחרות למה שב ואמר "ושבתם". ועוד מה פשר לשון הכתוב "ואיש אל משפחתו תשובו."

הנה כתב הרמב"ם בדיני יובל (שמיטה ויובל י, יד) מר"ה עד יוה"כ לא היו עבדים נפטרים לבתיהן ולא משתעבדין לאדוניהן ולא השדות חוזרות לבעליהן, אלא עבדים אוכלין ושותין ושמיחין וכו' כיון שהגיע יוה"כ תקעו ב"ד בשופר נפטרו עבדים לבתיהן וחזרו שדות לבעליהן.

הוי אומר שני דברים קובעים את היובל א) "וקדשתם את שנת החמשים" וזה מתקיים בראש השנה, ב) תקיעת שופר ביוה"כ. וביחס לשחרור העבדים המשמעות בזה שעול השעבוד מופקע מהם החל מר"ה, אך היציאה המוחלטת מבית אדוניהם היא לאחר

תקיעת שופר של יוה"כ.

מעתה פסוק זה הרי הוא כמבואר, דהא דכתיב "וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ" היינו הפקעת השעבוד התלויה בראש השנה בלבד, אך "ושבתם איש אל אחוזתו" היינו ביוה"כ בעת שתוקעים בשופר. ולכן גם סיים הכתוב ואמר "ואיש אל משפחתו תשובו" להבדיל מקריאת הדרור של ר"ה שאינה יציאה גמורה לחירות

"ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו" (כה,) (שיח יעקב יוסף)

צריך להבין מהו כפל הלשון ושבבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו הרי כשישוב אל אחוזתו ישוב גם כן אל משפחתו. ונראה לפרש על פי מאמר ההפלאה על הפסוק (תהילים קז, מא") וישגב אביון מעוני וישם כצאן משפחות", דהנה דרך העולם שהעני אין לו שום קרובים או משפחה שיסתכלו עליו וידאגו לכל מחסורו, וכשיש לו מתרחקים הם ממנו ואינם מחפשים קרבתו, מה שאין כן לעשיר יש הרבה קרובים וכל אחד מחפש להיות קרובו ומשפחתו, ודבריו נשמעים, אך כאשר מגביה הקב"ה את העני ומעשירו חוזרים כל קרוביו להיות במחיצתו, והנה הוא מגלה שיש לו משפחה גדולה וקרובים רבים, והיינו וישגב אביון מעוני, אם הקב"ה משגב את העני מעניותו ונותן לו עשירות, וישם כצאן משפחות, הוא מגלה שמשפחתו מרובה כצאן.

וזהו פירוש הכתוב, אדם שמוכר שדהו, סימן הוא שמצבו בפרנסה בכי רע והוא בעל חוב גדול ובלית ברירה מוכר כל נכסיו ואת אחוזתו ונחלתו, ואז מתרחקים ממנו כל משפחתו וקרוביו, אך בשנת היובל דכתיב ביה ושבבתם איש אל אחוזתו, מקבל העני את אחוזתו ונכסיו וחוזר להיות עשיר כבתחילה, ממילא איש אל משפחתו תשובו, שבים אליו מיד כל משפחתו.

וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו (כה,יד)

ברש"י: וכי תמכרו וגו'... ועוד יש דרשה, מנין כשאתה מוכר – מכר לישראל חברך, תלמוד לומר: 'וכי תמכרו ממכר לעמיתך', מכר. ומנין שאם באת לקנות, קנה מישראל חברך, תלמוד לומר: 'או קנה מיד עמיתך'.

רבי רפאל שטמר מדייק: על הגויים לא נאמר 'עמיתך' אלא 'רעך', כפי שמובא בפסוק אודות המצרים: "...איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף". 'עמיתך' נאמר רק לגבי יהודי, כי הגימטרייה של "עמיתך" [עם הכולל] הרי היא – ישראל. לגבי המכירה והקניה נאמר לשון 'עמיתך', לגבי אסור הונאה נאמר לשון 'אח'.

ממה נובע ההבדל בין הלשונות?

כך הקשה רבי שאול בראך בספרו "בהיות הבקר", ובאר על פי הפסוק: "ויאמר יעקב לרחל כי אחי אביה הוא" (בראשית כט, יב). שואלת על כך הגמרא (מגלה יג ע"ב): "וכי אחי אביה הוא והלא בן אחות אביה הוא?" אלא, שכאשר בקש יעקב לשאת את רחל, אמרה לו רחל שאביה רמאי הוא, ולא יוכל יעקב להתגבר על רמאותו. ענה לה יעקב: "אם לרמאות הוא בא, גם אני אחיו ברמאות". יעקב אבינו, אם כן, היה 'אחיו' של לבן

ברמאות, אך עם זאת לא הוציא דבר שקר מפיו.

והנה, כל אדם נאלץ לפעמים להתעסק עם רמאי, ואז הוא אומר לעצמו: 'אם הוא מרמה אותי, אני ארמה אותו – אחיו אני ברמאות [ואולי אף אעלה עליו...]' על זה מזהירה כאן התורה, שאף כאשר מתעסקים עם רמאי, ויש לנהוג בפקחות כדי לא להיות מרמים ועשוקים – גם אז אין לומר ממש שקר.

המצב הרגיל של משא ומתן ושל יחסים תקינים בין בני אדם הוא "תמכרו ממכר לעמיתך", ו"קנה מיד עמיתך" – יושר פשוט ומוחלט. אבל גם כאשר מדובר באיש, שאין ברירה אלא להיות 'אחיו ברמאות' – "אל תונו איש את אחיו", אין לשקר!

כי תמכרו... אל תונו איש את אחיו (כה,יד)

התורה מצווה אותנו להיזהר ולהישמר מפני כל שמץ של גזל ונזק בשעת משא ומתן, וככל שאדם ירא שמים יותר, כך רבה זהירותו, והוא מתרחק אפילו מחשש קל של גזל.

בספר "אהוב על כלם" מסופר כי כאשר בקש רבי אברהם פאם זצ"ל לחנך את תלמידיו וילדיו ליושר, הוא ספר להם אודות חברו היקר, רבי אליהו משה שיסגל, אשר בשעה שהיה הולך לבחור לעצמו ארבעה מינים, מעולם לא לקח בעצמו לולב מתוך ערמת הלולבים, אלא המתין שבעל הדוכן ימסור לו אותו בידו. הנהגה זו קבע לעצמו מאחר וחשש שמא אם ייקח בעצמו מתוך הקופסא, עלול הוא להזיק בטעות לשאר הלולבים ועל ידי כך יגרם הפסד כספי לבעל הדוכן.

בנוסף לכך, בשל זהירותו הרבה מפני כל נזק שעלול להיגרם על ידו במישרין או בעקיפין – כאשר נגש אליו מאן דהו, תוך כדי מסע הקניות, בשאלה אודות הלולב, הוא לא הגיב, וחשש שמא אמירת דעתו תגרם לקונה לא לקחת, ולשאר האנשים לסבור שהסחורה בדוכן זה הנה באיכות ירודה.

הרב פאם עצמו נהג לקחת לולב ולבדוק אותו ללא עזרת המוכר, אולם בשעת התשלום היה תמיד מבקש להוסיף עוד כמה דולרים, כדי לפצות על נזק שאולי גרם בשוגג.

לא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך (כ"ה י"ז)

שאל הרה"ק רבי שמחה בונם מפשיסחא זיע"א את אנשי שלומו : חסיד מהו? וענה: חסיד הוא לפי הרמב"ם מי שעושה ונוהג בכל לפניו משורת הדין. ומה שנאמר "ולא תונו איש את עמיתו", החסיד אפילו את עצמו הוא אינו מרמה.

"ולא תונו איש את עמיתו ויראת מא-לקיך כי אני ה' א-לקיכם" (כה, יז) (הגאון רבי יעקב אדלשטיין שליט"א).

לכאורה היה אפשר לדלג על המילה 'איש', ולכתוב רק 'ולא תונה את עמיתך'. ונראה לבאר על פי דברי החכם באדם, שאומר במשלי (כז, יט) "כמים הפנים לפנים, כן לב האדם

לאדם". כי המים הם ראי, ואם תעמוד מול הראי עם פנים מחייכות ושמחות - זה מה שתראה. ואם תעמוד מול הראי עצוב ומדוכדך - גם זה מה שתראה. הוא הדין כשאתה מול חברך: אם אתה מרגיש כלפי חברך אהבה וכבוד, תדע לך שגם הוא אוהב אותך ומכבד אותך. ואם אתה מזלזל בו או שונא אותו - גם אם תראה לו פנים שוחקות, זה לא יעזור. זה מה שאומר שלמה המלך ע"ה, "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". איך שאתה מרגיש כלפיו - כך הוא מרגיש כלפך. וכן דוד המלך ע"ה אומר בתהילים (יב, ג): "שוא ידברו איש את רעהו, שפת חלקות בלב ולב ידברו". הסביר מרן הרה"ג עובדיה יוסף צוק"ל שיש אדם ששונא את חברו, אבל הוא לא רוצה שהוא ידע, אזי הוא מדבר אתו בחנופה ובלשון חלקלקות. ועל זה אומר דוד המלך שאתה עושה את זה לשווא, כי 'בלב ולב ידברו'. איך שאתה מרגיש בלב אליו - כך הוא אליך, שהרי השנאה בדרך כלל מתחילה באדם אחד, ורק אחרי שזה נמשך - היא עוברת גם לעמיתו. ואם כן, מה הפתרון? האדם צריך לעורר אהבה וכבוד כלפי חברו, ואזי "על כל פשעים תכסה אהבה".

ומעשה באדם ששמע שאם אתה חושב בלבך טוב על רעך - אזי יתהפך גם לבו לטובה עליך. לקח את הדברים לתשומת לבו, והנה ביום מן הימים האיש מתכונן לצאת לעבודתו עדי ערב. אשתו הזכירה לו 'היום אתה חייב לבוא מוקדם, כי יש אירוע משפחתי חשוב מאוד וחייבים ללכת'. כמובן שהוא אמר לאשתו 'אין בעיה, אבוא מוקדם'. אבל משום מה הדבר פרח מזיכרונו, ונתעסק בעבודתו עד לאחר השעה 10:30. כשהחנה את רכבו ליד הבית נזכר מה אשתו ביקשה ממנו, לא ידע את נפשו מרוב צער, והבין שאשתו תקבל אותו עכשיו ב'חמימות' גדולה. נזכר בפסוק 'כמים הפנים וכו', כן לב האדם לאדם, והחל לשחזר בזיכרונו את החתונה שלהם, וכמה אשתו מעניקה לו, מכבסת ומגהצת ומבשלת, וטורחת המון, ואת כל הצער שלה עד שהולידה לו בנים לעולם, ואת גידולם ביום ובלילה. כך לבו נתמלא רחמים ורגשי אהבה כלפי אשתו.

בינתיים צעד בהילוך איטי לביתו עד שעמד ליד הדלת ודפק בהססנות גדולה. לבו פועם בחזקה ומי יודע איזה צעקות אשתו הולכת לצעוק עליו. והנה הדלת נפתחת, ושום צעקה לא נשמע מפי האישה, אלא ההיפך: "בעלי היקר, התחלתי לדאוג לשלומך, ופחדתי שאולי קרה משהו. אוי, כמה אני מודה לה' שאתה בריא ושלם". ואז היא אמרה לבעלה: "תסתכל על השולחן", והוא רואה סיר. אמרה לו: "תדע לך שעד לפני חצי שעה כעסתי על שלא באת ולא הלכנו לאירוע, אבל פתאום התחלתי לחשוב, רגע, מה את ישר חושבת שבעלך לא בסדר? אולי קרה איזה משהו והוא בסכנה ח'ו? וקיבלתי את העובדה שלא נלך אז לפחות שיהיה לך משהו חם לאכול ואמרתי לה' רק תביא אותו בשלום הביתה, והנה באת". כשראה האיש את אותו רב גדול שאמר את הדרשה של "כמים הפנים" וכו', הודה לו מאוד.

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית (כ"ה כ') (הגה"ק ה"נצי"ב" מוואלאזין זיע"א)

מעשה בהגה"ק ה"נצי"ב" מוואלאזין זיע"א שבא לפניו גביר אחד אשר השקיע כל הונו ואונו בהשטת רפסודות עצים על גבי נהר דנייפר, וביקשו שיתפלל בעדו שעסקו זה יוכתר בהצלחה, שאלמלא כן יורד חלילה לדלי דלות. אמר לו הנצי"ב בטח בה' ויעזרך, ענה הלה: אומנם יודע אנכי כי ביטחון עצה נכונה וטובה היא, אבל מה אעשה ולבי מלא חרדה והיסוס. אמר לו הנציב "וכי תאמרו מה נאכל" קושיא גדולה וניצחת היא שבתורה, ונוהגת בכל מקום ובכל זמן ועידן. מכל מקום יש לתמוה למה ישאלו קושיא זו דווקא לגבי השנה השביעית, הלא בשנה השישית זרעו וקצרו ומלאו אסמיהם בר, והיו צריכים לשאול "מה נאכל בשנה השמינית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו בשנה השביעית". אלא מכאן שהעניינים, בכל יום ויום ובכל שעה ושעה הם מתרגלים לביטחון, ומסגלים לעצמם מידה טובה זו. ואילו עשירים שאינם נזקקים לביטחון אלא אחת לשבע שנים, קשה להם להתרגל במידת הביטחון, ובעודם שבעים כבר בשנה השביעית, הם דואגים למחסוריהם שואלים ודורשים "מה נאכל" סיים הנצי"ב אף אתה חזק ואמץ בביטחונך בה' ולו הישועה.

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית (כ"ה כ') (סיפורי צדיקים גליון ל"ח)

הרה"ק רבי אברהם דוב מאבריטש זיע"א עלה לצפת והתיישב בה לפני קרוב למאתיים שנה, כיון שזכה לשבת בארץ הקודש, קיבל על עצמו לא לאכול כי אם מפירות ארץ ישראל. מעשה והייתה שנת בצורת והיו בני צפת משתמשים בקמח שהובא מחוץ לארץ, אבל רבי אברהם דוב סירב להביא לתוך פיו מתנובת ארץ העמים, ואמר כשמוזכרת בתורה קושיית "מה נאכל בשנה השביעית" מדוע הפסוק אינו משיב בפשטות תייבאו תבואה מחוץ לארץ? משמע איפוא כי לא זו הדרך.

"וכי תאמרו מה נאכל... וצוויית את ברכתי לכם" (כה, כ-כא) (אור דניאל)

סיפור נפלא סיפר הגאון רבי אשר וייס שליט"א: הדבר אירע לפני שנים אחדות בעיר מנצ'סטר שבאנגליה, מן הראוי להקדים ולומר שגם בסיפור זה מדובר כפי הנראה באדם שמצטיין במיוחד במידת הביטחון, ולפיכך התנהגותו אינה יכולה להיות סמל לרבים. מכל מקום, טוב לשמוע שגם בדורנו ישנם בעלי מדרגה כזו.

אברך תושב העיר הקדיש את כל עתותיו לתורה, ולמד בהתמדה עצומה. גם כאשר המשפחה הלכה וגדלה בס"ד, המשיך האב לשקוד על תלמודו וכל ניהול הבית נפל על אשתו שמסרה נפשה למען הלימוד של בעלה. רבים תמהו כיצד מתפרנסת משפחה זו, כאשר האב לומד כל היום והאישה עסוקה מבוקר עד ערב בגידול ילדיה. למעשה הם חיו בעוני גדול והסתפקו במועט, ונתמכו מעט בעזרת ההורים וידידים. כך המשיכו לחיות בדלות והסתפקו במועט שבמועט, יש לחזור ולהדגיש שהנהגתו של אברך, זה אינה דרך לרבים אלא ליחידי סגולה.

כאשר זכו ללידת הילד העשירי, הפכו השאלות של הסובבים אותם לדאגה של ממש. הורי האברך תבעו ממנו לצאת לעבוד, ניסו להתפשר עמו והציעו שייקח רק משרה חלקית. אך הכול ללא הועיל. כך היה גם כאשר נולד הילד האחד עשר, ההורים ניסו שוב את כוחם והבן בשלו. אני אמשיך ללמוד וה' יעזור. כעבור זמן נולד ילד נוסף, ובעל הביטחון דגן לא דאג אפילו רגע והמשיך אורח חייו כמו בימים עברו. דבר לא נשתנה בהשקפתו גם כאשר בא לאוויר העולם הילד השלוש עשר. ההורים כבר לא ידעו את נפשם מרוב דאגה וכמעט פרץ סכסוך בינם לבין הבן, אך אז קרה דבר יוצא דופן.

ימים אחדים אחרי ברית המילה לילד האחרון, הבחין האברך בשוב לעת ערב מהכולל במעטפה גדולה חומה המבצבצת מתיבת המכתבים שלו, על המעטפה היה מוטבע סמל המדינה ונכתב לידו באותיות רשמיות "רשם בית המשפט המחוזי". הוא ניסה לנחש איזה עניין יש לו עם בית המשפט, אך לא הגיע לשום מסקנה סבירה כאשר פתח את המעטפה גילה שהוא מתבקש להתייצב בבית המשפט בתאריך פלוני, כדי לממש את צוואתו של מיסטר ג'ון פ. קלאבארי שנפטר בתאריך פלוני. העניין נראה לו מוזר, מעולם לא היה לו עסק עם אדם בשם כזה, ואף פעם לא שמע עליו. בוודאי מדובר כאן בטעות, אמר לעצמו. מיד שייגר מכתב לבית המשפט העמיד אותם על טעותם. אולם לאחר מספר ימים קיבל שוב מכתב מרשם בית המשפט ובו נכתב מפורשות שעל פי החוק הוא חייב להתייצב ביום ובשעה שנקבעו לדון. עוד נאמר שם שמדובר בצוואה המקנה לו סכום של ... חצי מיליארד ליש"ט. באין ברירה נסע ביום המיועד לבית המשפט. שם התברר לו שמיסטר קלאבארי הלך לעולמו כשהוא חשוך ילדים. בצוואתו הורה לתת את כל רכושו שכלל שני מפעלים גדולים ועוד נכסים רבים למשפחה הגדולה ביותר בעיר.

בדקנו במרשם התושבים" אמר לו השופט "ומצאנו שמשפחתך היא הגדולה ביותר. אמנם עוד לפני שבועיים הייתה בעיר משפחה נוספת של שנים עשר ילדים אך הבן השלוש עשרה שנולד לכם לאחרונה הפך אתכם למשפחה הגדולה, לכן לכם מגיעה הירושה!" אין ספק, כי האדם צריך את מידת ההשתדלות, אך עם כל זה להתפלל לה' שיעזרהו ויצליחו בכל ענייניו.

והארץ לא תמכר לצמתת כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי" (כה, כג)

מעשה בשני אנשים מתושבי העיר וואלוז'ין, שפרץ סכסוך ביניהם. טען האחד כי מגרש פלוני שייך לו, ואילו השני טוען: שלי הוא! הדברים הגיעו עד לבית המשפט, עורכי הדין הרוויחו כיסים מלאים... אך לא הגיעו להכרעה, לרבות שופט העיר. לא נותרה לבעלי הדין ברירה, כי אם לגשת לדין תורה, אצל המרא דאתרא רבי חיים מוואלוז'ין ז"ע. שמע הגאון את טענותיהם, וניסה קודם לפשר ביניהם. אך, עקב עקשנותם, לא היה שום צד של ויתור האחד כלפי השני... למרבית הפלא, שינה לפתע הרב את גישתו, ונענה: "רצוני לראות את חלקת האדמה עליה אנו דנים. אנא התלוו אלי! תמהו על כך בעלי הדין, שלא הבינו כלל את התועלת שבדבר.

למחרת התלוו השניים אל הגאון, ויצאו מחוץ לעיר, לבדוק את חלקת האדמה. בהגיעם, החל הרב למדוד את הקרקע לאורכה ולרוחבה, לכל ד' רוחותיה. ולפתע, הוא מתכופף ומשתטח ארצה, מקרב את אוזנו אל האדמה, ומאזין ל...משהו. משסיים הרב, חזרו כולם העירה, מבלי לרדת לעומק המחזה המוזר שהתרחש לנגד עיניהם... בדממה ובמתח חרישי, חיכו לגאון, שיחרוץ את משפטם. התיישב הגאון על מקומו בבית הדין, והציבור סקרן... פתח הוא את דבריו ואמר: שמעתי את טענותיהם של שני הצדדים, דנתי בדבר, ניסיתי להכריע, אך לא עלתה בידי. החלטתי, איפוא, לשמוע "מה בפי האדמה עצמה... מה דעתה, למי היא שייכת...?" לשמע המילים הפולחות הללו, לא ציפה אף אחד, ומשום כך הס הושלך באולם, הכול שמו אוזניהם כאפרכסת לקלוט את המשך דברי הרב.

ומה אתם חושבים - מה ענתה לי האדמה? היא טוענת, שהיא עצמה לא שייכת לאף אחד מבעלי הדינים. להיפך, שניהם שייכים לה, מה להם לריב ולהתקוטט, והרי היום-מחר יגיעו אליה... הצדדים הבינו את הרמז היטב, ומרוב בושה ופחד, כבשו את פניהם בקרקע, והסכימו על אתר להתפשר...

מי כאן בעל הבית? (הרב יחזקאל שובקאס)

שכן חדש בבניין - לא היה דבר שבשגרה. בשכונה הירושלמית הוותיקה, התגוררו הדיירים עשרים או שלושים שנה. ועל כן, כאשר משאית הובלות עצרה ברחבה שלפני הבניין והחלה לפרוק סחורה, הורגשה תכונה קלה בבניין. בימים הבאים הכירו הדיירים את השכנים החדשים - משפ' לייפגוסט. בני זוג אירופאים, אשר הכולל הנחשק שבו לומד הבעל - ר' אפרים, הביא אותם לבוא להתגורר בירושלים. הרושם החיצוני הוכיח כי הבעל או האישה מגיעים מבית אמיד, וכי דבר לא חסר להם.

כמה שנים עברו מאז. באחד הימים עבר אפרים בין השכנים בכדי להיפרד. לדבריו הוא נוסע לתקופה קצרה לשהות בחו"ל. ממול התגוררו משפ' שיינמן. הם היו מבוגרים למדי. מתוך שנים עשר ילדיהם כבר זכו להוביל תשעה מהם לחופה. נכדים נולדו בלי עין הרע בזה אחר זה, וכאשר הגיעו החגים התמלא הבית כולו אורה. שלושים ואפילו ארבעים נפשות הצטופפו בתוך ביתם. עברה חצי שנה ובינתיים דירתם של לייפגוסט עומדת ריקה. מרת שיינמן הייתה הראשונה ללטוש עין לעבר הדירה הסמוכה. בהמשך שיתפה את בעלה במחשבותיה, אלא שמר שיינמן היסס עדיין. כעבור ימי הפסח, לאחר שכשל כוח הסבל להחזיק בבית בו זמנית מספר גבוה כל כך של ילדים ונכדים כ"י, התרצה מר שיינמן להתקשר לאפרים. השיחה הייתה נעימה מאוד. ר' אפרים אפילו שמח לשמוע על הרעיון המבורך. במקום שהיוונים ישרצו בביתו ויהפכוהו לקן אחד גדול, הרי עדיף לקיים מצוות הכנסת אורחים בזמן הזה. מאז אותה שיחת טלפון, הפכה הדירה של לייפגוסט לביתם השני. בכל עת מצוא נפתחה הדירה בכדי לארח את ילדיהם ונכדיהם של משפחת שיינמן. בכל הזדמנות היו מזכירים לשבח את אפרים ורעייתו על נכונותם להטיב ולגמול חסד עם שכנים ממרחק. כך חלפו להם חודשים ארוכים.

באחד מימי שישי דפק השכן מלמטה. "הגיעו אלינו הרבה אורחים לשבת - סיפר השכן תוך כדי עמידתו בדלת - אין לנו מספיק מקום בבית. רציתי לדעת האם אפשר לקבל מפתח של הדירה של לייפגוסט?" מר שיינמן נשאר לעמוד תוהה בינו לבין עצמו. לא נראה לו שלאפרים משנה מאוד מי מתארח אצלו, אבל בכל אופן צריך לבקש רשות מפורשת. בשיחה שקיים מאוחר יותר עם אפרים, הייתה ההוראה ברורה. "אתה יכול להכניס את מי שאתה רוצה, אבל אתה אחראי על הדירה ועל התכולה." "חיש קל יצאה השמועה לאמור: "יש בשכונה דירת אירוח בחינם". בירושלים היא נחשבה למציאה' ממש. מהר מאוד הגיעו קופצים רבים.

כאשר מגיעים אורחים רבים, יש גם הוצאות כמו: חשמל, מים וניקיון. החשבונות שהגיעו לתיבת הדואר של לייפגוסט נשלפו על ידי שיינמן וגם שולמו על ידו. מהר מאוד הסיקו, שמן ההכרח יהיה לגבות מן האורחים סכום סמלי לכיסוי ההוצאות. לא רחוק היום ודירת האירוח הפכה לעסק רווחי, בניהולם המסור של משפ' שיינמן. אפרים היה עסוק בשלו בארץ מושבו וכלל לא התעניין לשמוע כיצד התפתחו העניינים עם הדירה בירושלים.

לקראת חודש אב ותקופת "בין הזמנים" הבריק מישהו במשפחת שיינמן רעיון עצום. הם יכולים להשכיר את שתי הדירות במחיר יפה, ובתמורה תהיה להם אפשרות לשכור כמה דירות בחיפה לנופש עבור כל המשפחה המורחבת. הרעיון קרם עור וגידים. אכן נמצאה משפחה גדולה אשר ביקשה לשכור את שתי הדירות והיו מוכנים לשלם סכום נאה במיוחד עבור כך. לאחר כל ההתארגנויות יצאה משפחת שיינמן לדרכם לחיפה בשמחה ובטוב לבב. ברם, עוד באותו ערב קרה משהו לא צפוי. אפרים התקשר לביתם של שיינמן לצורך בירור קל. מי שענה לטלפון היה הקייטן ששהה באותו זמן בביתם. הקייטן שרוחו הייתה טובה עליו גלש לשיחה עם אפרים. בדרך אגב תוך כדי השיחה שמע אפרים אודות העסקה המוצלחת, כאשר משפ' שיינמן השכירה את דירתו למשך שבוע תמורת סכום נאה. השיחה המשיכה לגלוש בנעימים. אלא שבסיום השיחה החליט אפרים להנחית את ההודעה הבאה: "הקשב לי! הדירה הזאת ממול היא שלי. אני מבקש שתפנו את הדירה עד מחר בבוקר. "הטון היה החלטי כל כך, עד שלא היה כל מקום להתווכח.

אצל משפחת שיינמן התקבלה השמועה בהיסטריה של ממש. המשמעות הפשוטה היא, שהשוכר עוזב מחר את המקום. כפיצוי על עוגמת הנפש הוא כנראה לא ישלם אפילו שקל אחד. מלבד ההפסד של אלפי השקלים, נוצר הרושם שאפרים מתחרט על הכול, ומהיום והלאה חסל סיפור דירת האירוח של לייפגוסט. הרוח העזה שנשבה מכיוון הים לא היה בכוחה לצנן את סערת רוחם של השיינמנים. מר שיינמן לא העיז אפילו להתקשר לאפרים בכדי להתנצל או להתחנן על נפשו. לאחר שבועיים שבהם לא הפסיקו להספיד את ההפסד הגדול, צלצל אפרים. הוא ניגש ישר לעניין. "אני מבקש שתרגישו בנוח להמשיך להשתמש בדירה כאוות נפשכם." לפי השתיקה הבין אפרים שהם מחכים שיסביר את פשר מהלכו.

” שמעתי שהדירה שלי הפכה לעסק רווחי בשבילכם, ורציתי בסך הכול להזכיר לכם מי בעל הדירה. ”ככה בפשטות.

וכך כותב ספר החינוך בפרשתנו: ועניין זה של יובל דומה קצת למה שנהוג לעשות במלכותא דארעא, שלוקחים אדנות מזמן לזמן מערי הבצורות אשר לשריהם להזכיר להם יראת האדון, וכן הדבר הזה, שרצה הש”י שישוב כל קרקע לאשר לו אחוזת הארץ ממנו ב”ה... ואולם מלכי ארץ יעשו כן ליראתם פן ימרדו השרים, והאל ב”ה ציווה לעמו כן לזכותם, להיטיב להם. נראה לבאר את דבריו. שהקב”ה עושה כן, כדי שעם ישראל ירחיק עצמו מן הגזל ולא יחמדו איש את שדהו של הזולת, וזאת ע”י שיורגלו כי הכול שייך לקב”ה והוא זה שמעניק את הארץ לעם ישראל במתנה.

רוח סערה עושה דברו, לגיבור כח עושה דברו.

מהו הטעם במצוות שביעית? אמר הקב”ה לישראל: זרעו שש והשמיטו שבע, כדי שתדעו שהארץ שלי היא! (סנהדרין לט, א)

לקראת שנת השמיטה תש”מ, במסגרת ביקור שערך רבה של קוממיות, הרב מנדלזון שליט”א, במושב ”תלמי אליהו”, מחליטה קבוצה מחברי המושב לשמור שמיטה כהלכתה. ליהודה פיוניר, אחד החברים, מטע גדול של פרחי סיפנים (‘פעמונים’) הגדלים בחממה מוגנת ומיועדים ליצוא.

בהגיע עת הקטיף, בתקופת האביב, מגיע יהודה לחממה בלוויית צוות פועלים - וכתמים לבנים בוהקים מול עיניו מעל העלים. עיניו חושכות; הוא בודק וממשש ואינו מוצא כל הסבר לתופעה בעלת המשמעות האחת: הפרחים פגומים, ואינם ראויים כעת לשיווק. לבסוף לאחר חקירות ובדיקות, מתבררת התעלומה. מטוס ריסוס חלף על שדות המושב הסמוך, ניר יצחק, ברססו חומר המונע גדילתם של עשבים רעים. בסיימו את מלאכתו פלט את כמות החומר שנותרה מעל לשטח שומם; ברגעים אלו בדיוק התחוללה סופה עזה שרוחותיה הוליכו את החומר המרוסס - היישר לפרחים שבחממה הסמוכה...

”עמדתי בחממה” מספר יהודה ”ראיוני בעיניים כואבות את עמלי שיגעתני בו שנה שלימה - יורד לטמיון. יבול תשל”ט אבד. השנה הבאה, הרי ‘שמיטה’ היא והחלטתי שלא לעבוד בה. מה איפוא אוכל, ממה אתפרנס?

חולפים שבועיים, ויהודה מקבל מחברת ”כימאור” - לה השתייך המטוס - שיק על סך 84,000 ל”י. (”שמונים וארבע אלף לירות”, למי שמבין את משמעות הדבר...). חששו שמא תפגום הפרשיה בשמה הטוב של החברה, העדיפו להסתירה ע”י מענק גבוה כפיצוי.

כך - ללא דיונים ומאבקים - קיבל יהודה סכום נכבד שהספיקה לו, כעדותו, לכסות חובות משכנתא מעיקים, ולהתפרנס בכבוד במשך השנתיים הבאות.

מטוס טועה, סופת רוחות המתחוללת בדיוק ברגעי שגגת הטייס, והם בעצם שלוחי ההשגחה העליונה שציוותה מראש בתורה את הברכה לאותו חקלאי שומר השביעית מ'תלמי אליהו'.

"ושבתה הארץ שבת לה" (עלינו לשבח, ויקרא. הרב יצחק זילברשטיין שליט"א)

בביתו של רב ידוע, הייתה עובדת זרה. והנה בוקר אחד היא הודיעה במפתיע לרבנית בעלת הבית שהיא נאלצת לחזור לארץ מולדתה וממחר במילים אחרות - היא מפסיקה לעבוד.

שמעה הרבנית כך, וביקשה להעניק לה דבר-מה עבור עבודתה. חיפשה ולא מצאה, עד שראתה על השולחן תפוח, עטפה אותו יפה-יפה והגישה אותו כתמורה לעובדת. ערכו של תפוח ברומניה, לא יסולא בפז, כידוע... לאחר שהעובדת יצאה מהבית, הגיע הרב, אשתו כמובן סיפרה לו על הודעתה של העוזרת ועל התפוח שהעניקה לה במתנה. הרב נחרד ואמר: הכיצד?! נתת לה את התפוח?, והלא שנת שמיטה היא, ויש איסור לתת לגוי פירות שמיטה?! צריך לרוץ אחריה ולקחת ממנה את התפוח, פסק הרב.

הרבנית יוצאת לרחוב כדי לדלוק אחר העובדת. לאחר כברת-דרך לא קטנה היא מוצאת אותה על יד תחנת האוטובוסים. בדיוק באותו הרגע הגיע האוטובוס, והרבנית מסמנת בידה לעובדת שיש לה דבר-מה ממנה, אך זו עשתה עצמה כאינה רואה וכאינה שומעת ועלתה על האוטובוס. ראתה הרבנית כך, ועלתה אף היא לאוטובוס, שילמה לנהג כרטיס נסיעה וכל זאת כדי ליצור קשר עם העובדת ולהוציא מידה את התפוח.

עכשיו אירע דבר מדהים. הזרה, בראותה את הרבנית מתקרבת לעברה, עשתה תנועה של 'כניעה', ואמרה: "אל תעשי לי מאומה, אחזיר לך הכל". ובעוד היא מדברת, היא מכניסה את ידה לתיק ושולפת משם את כל תכשיטיה של הרבנית... למרות ההלם הגדול שאחז ברבנית למראה הנס, לא הרפתה עדיין מעניין התפוח, וביקשה מהעובדת שתחזיר לה את התפוח.

רק לאחר מכן התפנתה לעמוד על מה שאירע לה, והתברר שאלמלא ההקפדה על הלכות שביעית, והמרדף שניהלה הרבנית אחר העובדת, היו נגנבים ממנה תכשיטים יקרים שעברו מדור לדור במשפחה.

וחישב את שני ממכרו וגו' והיה ממכרו ביד הקונה (כה, כז-כח) (עולמו של אבא עמ' קכב)

בסמוך לעיר קאשו היה ישוב קטן בשם נאג'-אידה. הקהילה היהודית בכפר זה התפרסמה לא בשל המספר הגדול של בעלי הבתים שלה, אלא בשל רב הישוב שהיה גאון בתורה ומופלג ביראת ה', ה"ה הגה"צ רבי יצחק אייזיק ביליצער זצ"ל [הוא היה בן אחותו של הגה"ק בעל הברוך טעם אב"ד לייפניק].

לעת זקנותו היה מוכר בכל הסביבה כפועל ישועות, ויהודי האזור נהרו אליו כדי לקבל את ברכתו. במשך ששים שנה ישב בכפר נידח זה על התורה ועל העבודה, כשהוא עושה רצון ה', לפני פטירתו, קרא הצדיק מנאג-אידה לראשי קהילתו ואמר להם: "כל העולם כולו דואג במה לחיות ואני דואג במה למות... דעו לכם, כי כך וכך שנים לא שלמתם לי את המשכורת החודשית. ידידים ואוהבים ותלמידים מהסביבה החזיקו בי ודאגו לפרנסת ביתי. עשיתי חשבון והגעתי לידי מסקנה, כי הסכום שמגיע לי שווה במחיר הבית שאני מתגורר בו (הבית היה רכושו של הקהילה, כמו שהיה מקובל בהונגריה) אולם, אני נותן לכם את הבית הזה במתנה, בתנאי, שתבטיחו לי בשבועה, כי הבית הזה יהיה מיועד לכל הדורות ללימוד תורה ועבודת ה', ולא תעשו מבית זה חס וחלילה בית ספר עממי (ביתו של הרב היה גדול ומרווח עם הרבה חדרים, ואולם גדול ששימש לבית מדרש ולספריה תורנית, והחוגים החילוניים שבקהילה עשו תכניות שונות לגבי בית גדול זה, לאחר פטירתו של הרב...), ואם לא תעמדו בהבטחתכם, לא תהיה מנוחה לנשמתו בעולם האמת ואחזור הנה לנקום בכם..."

וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך (כה, לה .)

הגאון רבי קאפיל רייך זצ"ל רבה של העיר בודאפשט שבהונגריה היה מגיד מחונן, במיוחד הייתה מפורסמת דרשתו שהשמיע כל שנה ביום ז' אדר בבית הכנסת המרכזי ברחוב קאזינצי. כשהוא מספיד ומקונן על צדיקים ואנשי מעשה שנפטרו בשנה החולפת באוסטריה – הונגריה ובעולם היהודי. הוא בכה בדמעות וכל הקהל בכה עמו.

היה מקובל שאחרי כל דרשה קיבל מטעם ה"חברה קדישא" שלושה מטבעות זהב. כשנתיים לפני פטירתו לא אמר דרשה בשל חולשתו, בכל זאת החליטו ראשי ה"חברה קדישא" לתת לרב את המטבעות. כשמסר הגבאי של הח"ק את המטבעות לרב אמר לו רבי קאפיל: כפי שאני רואה נכון הוא הפתגם כי "שתיקה שווה זהב".

בדרשה אחת שנשא בז' אדר אמר, כי ישנם שני אופנים שאפשר לבוא לעזרת העני, א. בחייו – לתת לו לחם לאכול ובגד ללבוש. ב. אחרי מותו לקברו ולהספידו. על זה אמרה התורה הק' "כי ימוך אחיך עמך והחזקת בו" לא בענייני מות בלבד, אלא "וחי עמך" כל זמן שהוא חי ג"כ תחזיק בו. החברא קדישא צריכה לדאוג גם לענייני החיים (כי עני חשוב כמת) וגם לענייני המתים. ולכן נקראת חברא זו בשם "חברה קדישא" לרמז שלא לבד "אחרי מות קדושים אמור" אלא ג"כ בחיים "קדושים יאמר להם".

"והחזקת בו" - "וחי אחיך" כפשוטו (השלהבת בקפאון ה"ב ר"ח "דינבינסק אור אליהו)

שמונה מעלות בצדקה, זו למעלה מזו, שלא ידע העני ממי לוקח, וכך גדולי החכמים היו עושים' ... (ט ו"ד רמ"ו)

אחד מחשובי קהילת קופנהגן עמד לעשות בר מצווה לבנו אך. לא היה לו כסף, לא בשביל תפילין, ולא בשביל סעודה וביגוד. הדבר נודע לחבר רבי יעקב משה כהן. במשך

כמה ימים הלך חסר אונים, שקוע במחשבות, איך לעזור בלי לביישו. התייעץ עם אחיו הלא אצלנו זו קהילה קטנה, אם ימצא אדם בפתח ביתו מתן בסתר, מיד ידע מי שלח את משלוח המנות הזה... מצא רעיון גאוני - בירר מי היה המוהל והסנדק של הילד בזמנו. נודע לו שחמיו היה המוהל. מה עשה? ביקשו לומר לאבי הבן' - יש לי הכרת הטוב כלפיך, לפני י"ג שנה כיבדתני.

אני צריך להקל על עצמי - לפרוע את החוב שיש לי כלפיך, דע לך שיש מנהג שהמוהל הוא משלם את הוצאות בר המצווה.

"וחי אחיך עמך"! ("נר לשולחן שבת" עפ"י ס"ה)

רבי אברהם אנטקי היה גר בעיר חלב, והאיש ירא שמים ותלמיד חכם, היה מתעסק לפרנסתו בסחר של בדים לבנים ממנצ'סטר והודו. הכל כיבדוהו והוקירוהו. באחד הימים נכנס לחנותו הפקיד היהודי של חברת הביטוח המפורסמת לוידס, והחל לשכנעו לבטח את סחורותיו: "ראה, רבי אברהם כולם מבטחים את סחורתם, הרי אוניות נטבעות כל הזמן, עלול אתה חלילה לצאת נקי מנכסיך". אמר לו רבי אברהם: "כל סחורותיי מבוטחות!" תמה הפקיד: "הייתכן, הרי לא ביטחת אצלי?! אני יודע את האמת" "... כן, כן ביטחתי", השיבו רבי אברהם אנטקי. ניגש אל המכתבה והוציא ספר עבה, פנקס חשבונות עסקיו. פתחו והראה לו את רשימותיו. הנה רשימת הביטוח שלי! ברשימה היו שמות תלמידי החכמים והישיבות המקבלות ממנו כספים. 'את דמי הביטוח לכל סחורה, אני מעביר לישיבות ותלמידי חכמים.

באחד הימים טבעה ספינה סמוך לנמל טרטוס. באוניה היו סחורות רבות של סוחר חלב ודמשק, יהודים וערבים. עובדי הנמל הצליחו להציל מעט מן הסחורות. לסחורתו של רבי אברהם אנטקי לא קרה מאומה, הצליחו לחלץ אותה ללא פגע. בגלל הטביעה של בדי הסוחרים האחרים רק אצלו ניתן היה להשיג את האריג הלבן שהוזמן מהודו. בעקבות כך רבי אברהם התעשר - זה היה הביטוח האמיתי!

"וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו" [כה, לה] (אור דניאל)

הגאון רבי חיים מצאנז זצ"ל הגיע פעם לעיירה אחת ועשה בה את דרכו ברגל, והנה הוא נעצר ליד אחד הבתים והכריז: "ריח גן עדן נודף מכאן! חייב אני להיכנס לבית זה!" הייתה זו דירתו של ר' פסח, שהיה גבאי הצדקה של העיירה.

רבי חיים דפק בדלת ור' פסח פתח מיד. רבי חיים נכנס לדירה, התחיל להסתובב בתוכה, הריח בכל פינה ופינה עד שהוא הגיע ליד ארון אחד, נעצר וקרא: מהארון הזה אני מרגיש את ריח גן עדן שעלה באפי...". רבי חיים ביקש מיד לפתוח את הארון, ובעל הבית הנבוך עומד תוהה ומשתאה, אבל הרי מדובר ברבי חיים מצאנז, ממילא לא סירב ועשה כמצווה, פתח את הארון והתחיל לרוקן אותו מכל מה שהיה בתוכו: בגדים שבלו, סמרטוטים וכיו"ב, עד שלפתע נפלו בגדים של כומר. רבי חיים שוב מכריז: הנה! ממלבוש

זה עולה ריח של גן עדן! אנא, ספר לי מיד מה כאן העניין, הכיצד נודף מזה ריח גן עדן?" ר' פסח היה מעט בהול כי חשש שמא מתכוון רבי חיים לנזוף בו על שהוא מחזיק בביתו בגד של כומר, אלא שלא יכול לסרב ופתח בסיפורו:

"אני הנני גבאי צדקה בעיירה ויש לי את התכנית הקבועה שלי כשאני מסובב בעיירה, ועובר מאיש לאיש ואוסף את הכסף הדרוש לצרכי הצדקה. פעם אחת קרה שיצאתי לי כדרכי למען ענייני הצדקה שלי, וכאשר השלמתי את המלאכה וחזרתי לביתי- אני מוצא מישהו יושב וממתין לי, וכשאני רק נכנס הביתה הוא ממש זועק לעומתי: 'ר' פסח! אני בצרה גדולה! החובות מעיקים, הנושים עומדים עלי ואני מוכרח להשיג סכום כסף כך וכן, שאם לא כן אני אבוד...!' עניתי ואמרתי לו: 'יקירי, אני שומע, אני מבין שאתה צריך, אבל מה אעשה לך? למה באת כה מאוחר? הלא רק עכשיו סובבתי את כל העיירה, ביקרתי אצל האנשים ולאן אלך עוד פעם? אחפש אנשים חדשים? אני אפילו לא יודע אצל מי...!' התייפח היהודי בבכי מר ונוגע ללב: 'אוייה לי, איזה מזל יש לי, איזה מזל...! הרהרתי לעצמי: היהודי בוכה כל כך על מזלו המר, מה כבר יכול לקרות? אלך פעם שנייה, אם אצליח- מה טוב, ואם לא אצליח- לפחות אעשה מה שביכולתי ...

ואמנם, אזרתי אומץ והלכתי פעם שנייה, ביקרתי שוב אצל האנשים ואמרתי לכל אחד: אתה צודק, הייתי כבר אצלך קודם לכן, אבל מה אעשה, ובביתי יושב יהודי ובוכה בדמעות שליש על צרתו, מה לעשות לו? שילך בעצמו ויבכה אצלך? כך, אפוא, הצלחתי לאסוף סכום כסף, כל אחד נתן, היו אמנם אנשים שנאנחו... אבל נתנו, ואז חזרתי לביתי, וכאשר נתתי לאיש את הכסף, הוא חיבק ונישק אותי, לא היה קץ לאושרו ויצא מביתי שמח וטוב לב. אבל לא עברו אלא עשר דקות או רבע שעה, ואני שומע שוב דפיקות בדלת: עוד יהודי נזקק בא זועק 'הצילו! המצב אצלי נוראה ואיום פיקוח נפש ממש...!' מיד עניתי לו: מכובדי יקירי, עתה כלו כל הקיצין, מה אתה רוצה, שאלך פעם שלישית באותו ערב? הלא יסלקו אותי מהבתים! אלא שכל טענותיי ונימוקיי לא הועילו מאומה. האיש ישב ובכה, נאנח וגנח, ולבי נשבר בתוכי ונקרע לגזרים, ואינני יודע לשית עצה בנפשי, והוא עוד מוסיף וקורא לעומתי: 'אם לא תציל אותי, דע לך שאני מחוסל לגמרי ואין לי עוד תקומה ...

אני חוזר וחושב ומייגע את מוחי אבל לא מוצא שום דרך, ואני אומר לו: הלא אתה בעצמך רואה שאין בידי להושיע לך עכשיו. תגיד בעצמך, אפשר לבוא לאנשים שלוש פעמים באותו לילה? אינך מבין שיזרקו אותי מכל בית? והוא עומד בשלו, יודע רק דבר אחד: 'אני זקוק להצלה דחופה, אחרת אני אבוד לגמרי...' כך נמשך הדו- שיח בינינו, עד שלפתע עלה במוחי רעיון מוזר: ליד ביתי הייתה מסבאה בה התלקטו מידי לילה בחורים פוחזים וריקים, שתו לשוכרה ובילו זמנם בכל מיני משחקים. אלך לשם ואנסה את מזלי. אולי אצליח הפעם להוציא מהם כסף לצרכי צדקה. יהיה מה שיהיה, החלטתי בסוף, אולי ילעגו לי, אולי ישחקו לי, אבל אני צריך לנסות, אפילו אגער בהם על שהם מכלים את זמנם וממונם להבל ולריק ובו בזמן יש יהודי הנאנק בצרותיו וייסוריו ... אזרתי אומץ ומיד

קמתי וביצעתי את אשר חשבתי. אני נכנס למסבאה ומיד מקדמות את פניי קריאות צוהלות ומחיאיות כפיים: 'שלום עליכם, הוא כבר שוב פה... מה יש? שוב צדקה? עוד פעם כסף?...? אמנם כן, כבר הייתי במקום הזה כשהלכתי לשני הסיבובים הקודמים, אלא שאז רק ביקשתי צדקה מבעל המסבאה, והפעם אני בא אליהם כשהם צועקים לעומתי - אני מחוויר ומרגיש חולשה, ותוך כדי זה פונה אחד מהם, בחור עליז וצוהל בנו של גביר, אבל שובב לא קטן ואומר לי: 'שמע, ר' פסח, אני מוכן לעשות אתך עסק: אתה הלא רוצה כסף, הרי זה דבר ברור. היה אצלנו כומר והוא השאיר לנו מלבוש הכמורה שלו, אני אלך ואביא את הלבוש ואתה תלבש אותו, ואנחנו נעבור אתך בכל חוצות העיירה, אתה תהיה לבוש בבגד ואנחנו נסתובב ונתופף בפחים, ואם תעשה זאת - אתן לך את כל הסכום הדרוש לך!' כן - אני אומר לו - אני זקוק לשלושה רובלים שלמים. והבחור עונה: 'בסדר, שלושה רובלים שלמים אתן לך'. עמדתי וחשבתי לעצמי: מה לעשות? איזה רעיון מטורף ושגעוני! פסח, הגבאי צדקה של העיירה, יעבור בכל חוצות העיירה לבוש בגדי כומר, וכל הפוחזים והריקים הולכים אחריו בתהלוכה, מוחאים כפיים ומתופפים - מה יגידו עלי? יגידו שדעתי נטרפה, שהשתגעתי... אבל מיד אני חוזר והופך בדעתי: אבל מנין אקח שלושה רובלים? איך אצליח לאסוף סכום כה גדול? והלא אני רואה איך יקבלו את פניי כאן כשאני רוצה לעשות עוד מגבית - כיצד יקבלוני בכל מקום אחר? והלא גם רחמנות על היהודי המסכן והאומלל היושב בביתי ומחכה ומצפה לעזרה. מה הרעש? מה כבר יקרה? יהיו לי קצת ביזיונות, האם אינם כדאיים בשביל הצלת יהודי? אמרתי לבחורים: מקובל עלי!

יצא הבחור לביתו והביא את הלבוש - הלכתי והתעטפתי בו, כולם מתפקעים מצחוק, מכינים פחים ומקלות, ואנחנו יוצאים לרחובות. הבחורים נותנים קולם בזמר, מכל הגזוזטראות יוצאים אנשים ומתבוננים במחזה המטורף הזה, כולם צוחקים ותמהים גם יחד: מה קרה כאן? הן לא פורים היום, איך זה שגבאי הצדקה עושה כדבר הזה? הוא בוודאי השתגע! וכך אנו עוברים את כל העיירה כולה. וברגע שסיימנו - הוא הניח על השולחן את שלושת הרובלים באומרו: 'הבטחתי ואני מקיים. ובנוסף לכך - הא לך גם את בגד הכמורה הזה במתנה...' כאשר פשטתי מעלי את הבגד הזה ולקחתיו לידי, אמרתי לעצמי: הודות לבגד הזה זכיתי והחייתי יהודי, יישאר זה אפוא אצלי ואחזיק בו למשמרת...

כששמע רבי חיים מצאנז את הסיפור הזה, זלגו עיניו דמעות ואמר: "כן, כן, עשית דבר נכון! תיקח את הבגד הזה כתכריכים עבורך לאחר אריכות ימים ושנים שלך! אינך זקוק לתכריכים אחרים! שום מלאך חבלה לא יוכל לגשת אליך! כך תצווה לבני ביתך, שלאחר מותך יקברוך בתכריכים אלה..." וכך היה.

כעבור שנים רבות סיפרו כי הממשלה הפולנית החליטה לסלול כביש במקום שבו עמד בית הקברות שבתוכו נקבר אותו גבאי צדקה, ובגלל זה היו נאלצים לפנות את הקברים ולהעביר את עצמות המתים למקום אחר. והנה כאשר הגיעו לקברו - מצאוהו שלם, למעט

רגל אחת שהייתה רקובה, מפני שמבגדי הכומר היה חסר מכנס אחד, שלא כיסה את הרגל וזו נרקבה אבל כל שאר גופו נשאר בשלמות גמורה...

ואיש כי ימכר בית-מושב עיר חומה והיתה גאלתו עד-תום שנת ממכרו... (כה כט')

הקב"ה מזכיר בדין היובל שלא לנו 'בעלות' על הארץ, אלא הכל מאתנו יתב"ש. הארץ לא תמכר לצמתת, הרוכש שדה ובית, אין לו 'קביעות', כי בבוא היובל עליו להשיב את המקח למוכר. ולמה? שנזכור כי לי הארץ, כי גרם ותושבים אתם עמדי. כשאדם מתהלך במחשבה שקניינו אינם שלו, 'יש בעל הבית', הוא חי בהכנעה ובשעבוד לה. 'יוצא דופן בדיניהם הם 'בתי ערי חומה'. בשונה מבתיים רגילים שיש למוכר זכות לפדות את ביתו החל משעת הכרך, ואם לא מצא די גאולתו ישוב אל ביתו בבוא היובל, דין בית בעיר מוקפת חומה כמעט והפוכה! לקונה יש זכויות! אם המוכר לא גאל בית זה תוך 'שנה ראשונה', המכירה נחלטת, הבית נותר ביד הקונה לצמיתות, ולא יוצא ביובל.

כתב הג"ר מאיר שמחה הכהן טעם נפלא לבאר דין זה, ולקחו חשוב עבורנו לדורות. בשעת מלחמה נסים ומתקבצים תושבי הכפרים וערי השדה לתוך ערי המבצר, ערי החומה. שם יעמדו אנשי העיר יחד, כתף אל כתף, להגן על החוסים בין חומות העיר, להילחם בצר הצורר אותם. מיסודות ההצלחה במלחמה היא ההיכרות בין החיילים, והידידות שנקשרה ביניהם. מבינים אלו את אלו. מכירים את השפה ואת הסגנון. למדו את שפת הגוף אחד של השני. כאילו יכולים לרואים דרך עיני הזולת, לשמוע באמצעות אוזני האחר. לא מומלץ להושיב בטנק, בשעת קרב, חיילים שאינם מכירים איש את רעהו, ולא נעמיד על חומה וצריח אנשי צבא הזרים אלה לאלה. מסביר ה'משך חכמה' אילו ישובו כל מוכרי הבתים ביובל לערי החומה, האוכלוסייה תתחלף בבת אחת, הכיצד יגנו על העיר? אין ביניהם היכרות! על כן יש קביעות לקונה בית בערים אלו! הקונה תוקע יתד במקום! כך תתפתח אחוות לוחמים בין התושבים, ויעמדו נגד האויב, כאיש אחד בלב אחד, שלובי זרוע, לב ונפש, ויראו ישועת ה'.

"וחי אחיך עמך" (כה, לו) (ליקוטי הגר"א בשם המגיד מדובנא)

בספר "ליקוטי הגר"א" מובא בסופו ליקוטים בשם המגיד מדובנא האומר: יש שני סוגי נותני צדקה: יש המקיים "עשר תעשר" מכל רווח ורווח, וכאשר טוב לו, גם העניים נהנים ממנו, ומכלל הן אתה שומע לאו, שכאשר רע לו, גם לעניים רע. אולם יש שמידתו הפוכה, כאשר הכול אצלו כשורה, פרנסתו מצויה והוא בקו הבריאות, אזי אינו זוכר ואינו שומע צעקת הדל והאביון. רק כאשר פוקדת אותו צרה, או אז מתעורר הוא לתת צדקה. נמצא כי כאשר טוב לו - רע לעניים, וכאשר רע לו - טוב לעניים. לכך רמזה התורה באומרה: "וחי אחיך עמך" - עליך ליתן צדקה וליהנות עניים מממונך ולהחיות את נפשם כאשר אתה עצמך בחיות ופרנסתך מצויה.

אל תקח מאיתו נשך ותרבית (כה,לו)

כתוב בגמ' ב"מ דף ע"א. שהמלווה בריבית כאילו כותב שטר ומחתים אותו שתוכן השטר שהוא כופר בא-לוקי ישראל.

ויש להבין מדוע התייחד איסור זה שהוא כאילו כופר בעיקר?

וההסבר בזה שכל מזונותיו של אדם קצובים לו מראשית השנה ועד אחרית שנה ובעצם גם ללא שהיה הולך לעבוד היה מקבל את אותו הסכום רק הקב"ה קבע שאדם יהיה צריך להשתדל לפרנסתו אבל האדם צריך לידע שלא ההשתדלות היא המביאה הכסף אלא הקב"ה הוא זה שמביא הכסף.

וא"כ המלווה בריבית מזה שמנסה להשיג כסף בדרכים לא כשרות הוא נראה שהוא חושב שע"י העבירה הזאת של ההלוואה בריבית ישיג יותר כסף וזוהי כפירה!

"אל תקח מאתו נשך ותרבית וגו' וחי אחיך עמך" (כה לו) (אמרי חיים)

כדי שיהיה "וחי אחיך עמך" - שתהיו חיים שווים, אל תיקחו ריבית, כי בריבית רוצה המלווה שהימים יחלפו מהר שיוכל לקבל יותר ריבית, ואילו הלווה רוצה שהימים יתנהלו לאיטם, כדי שהריבית לא תגדל כל כך מהר, יוצא שאין הם חיים בשווה, לכן אל תיקח מאתו נשך ותרבית, ואז "וחי אחיך עמך".

את כספך לא תתן לו בנשך (כ"ה ל"ז) (סיפורי צדיקים, עלון 307)

מסופר על יהודי אחד שנהפך עליו הגלגל ופשט את הרגל ל"ע, והיו בידי גם כסף של אחרים שהלוו לו את כספם ע"י היתר עסקא, ועתה הפסידו בידו כל כספם. ביניהם היו גם כמה מתלמידי הגה"ק מטשעבין זיע"א, והם באו להתלונן על כך לפני רבינו. אמר אז רבינו בשם אביו הגה"ק בעל ה"כוכב מיעקב" זיע"א, שפירש הפסוק 'את כספך לא תתן לו בנשך', 'שהיה צריך לומר 'את כספך לא תלוה לו בנשך', למה כתוב 'לא תתן'? אלא בא הכתוב ולימד, כי כך דרכם של מלווי בריבית, שלבסוף הם פושטים הרגל ומאבדים את כל כספם, ונמצא שהכסף שנמסר ללווה, נתינה הייתה ולא הלוואה. וזה שאמר הכתוב 'את כספך לא תתן' שהתורה מבטיחה שסופה להיות נתינה ביד הלווה.

ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך (כה,מו)

רבי ישראל מסלנט התארח אצל אחד ממכריו, והוזמן לטול ידיים לסעודה. באותם ימים לא היו ברזים בבתי העיירה. את המים שאבו מן הבאר, וסחבו בדליים כבדים, ועל כן נהגו בהם חסכון. "היום יוכל כבוד הרב לטול ידיים בשפע רב של מים" – אמר היהודי בשמחה. "הרב יזכה לנטילת ידיים מהודרת, שגם סגולה לעשירות, כידוע, בצידה".

"מה יום מיומיים?" שאל רבי ישראל סלנטר.

"לקחנו לביתנו נערה יתומה, שבין שאר עבודות הבית, היא גם שואבת מים מהבאר לכל צרכינו", סח האיש מלא ספוק.

אמר לו רבי ישראל: "אין בשפע המים כל הדור מצוה, אם הם באים על חשבון נערה יתומה, שתצטרך לעמל בפרך בשל כך. וללא כל ספק, אין לי כל רצון להתעשר על חשבון עמלה..."

"לא תרדה בו בפרך ויראת מאלקיך" (כה, מג) (אלשי"ך הק)

פירש האלשי"ך הק: על הפסוק (שמות א, יג) "ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך", דרשו חז"ל (סוטה יא): "בפרך" - בפה רך, בלשון רכה. והיינו, כיון שהמצרים רצו להינצל מן העונש, לכן פיתו את ישראל ב'פה רך', עד שישראל עצמם נרתמו לעול העבודה.

על דרך זה יש לפרש כאן. לאחר שהזהירה התורה לבל יעבוד בו עבודת עבד, הוסיפה והזהירה "לא תרדה בו בפרך" - שלא ירדה בעבדו אף באופן שיעשה זה ב'פה רך' ויחלה פניו עד שיתרצה ויאמר כי מרצונו הוא עושה. והטעם לכך, משום "ויראת מא-לקיך" הרי ה' ית' בוחן כליות ולב וכל המחשבות והמעשים גלויים וידועים לפניו, והוא יודע כי כל מה שאותו אדם התרצה לא היה זה אלא מחמת שידולך, שדיברת עמו בפה רך, ומחמת בושה הוכרח לומר 'רוצה אני'.

ומקדשי תיראו (כו, ב)

מעשה נורא מובא בהקדמת ספר דברי משפט (לגאון רבי חיים אויערבאך זצ"ל): בעיר פוזנא פרצה פעם מגיפה רח"ל. המרא דאתרא, רבי נפתלי כ"ץ, ובית דינו, גזרו יום תענית ותפילה, והכריזו שכל מי שיודע אודות איזה דבר חשוב בעיר, מחויב לבוא ולהודיע לבית דין, כדי לידע על מה יצא חרון אף ה', מה עלינו לעשות כדי לעצור את המגיפה.

והנה, הגיעו שניים מתושבי העיר, וסיפרו למרא דאתרא על דבר מוזר שהבחינו אצל אחד מחכמי העיר - רבי שלמה זלמן (סבו של רבי חיים אויערבאך). הם סיפרו שבכל לילה, בהגיע שעת חצות יוצא רבי שלמה זלמן מביתו, עם מנורה קטנה, ופונה אל היער שמחוץ לעיר. הם החליטו לעקוב אחריו באופן שלא ירגיש בהם, אך לאחר שנכנס ליער, הוא נעלם מעיניהם, וחזרו האנשים העירה.

אמר להם רבי נפתלי: "אני אצטרף עמכם הלילה כדי לבדוק זאת". וכך עשה. בלילה, הרב הלך ביחד עם האנשים, ועקבו אחרי רבי שלמה זלמן ביער, עד שראו שעמד במקום מסוים. הוא כיבה את המנורה, ישב לו לארץ, והתחיל לומר תיקון חצות בקול בכי ובדמעות שלישי, עד שנמס לבבם מגודל הבכי והנעימות... אולם, היה דבר שעורר את תימהונם. הרב ומלוויו שמעו קול נוסף, בלתי ידוע, שאומר יחד עם רבי שלמה זלמן את התיקון, אך לא ראו שום אחד שעמד ביחד עמו.

כשגמר לומר תיקון חצות, פנה אליו רבי נפתלי ואמר לו: "עתה ראינו בעינינו כי איש קדוש אתה. אני מבקש לדעת, של מי הקול השני שאמר עמך ביחד את התיקון חצות?". בתחילה ניסה רבי שלמה זלמן להתחמק מלענות על השאלה. אמר לו הרב: "אני המרא דאתרא, וגוזרני עליך שתגיד לי את האמת!" כשמעו את גזירת הרב ענה: "מנהגי כבר מאז, להתאבל על חורבן בית המקדש. והנה נתנו לי מתנה מן השמים, שבכל לילה ירמיהו הנביא בא אלי ליער, לומר עמי יחד תיקון חצות". שאלו הרב: "מכיוון שיש לך זכייה גדולה כזו, לערוך תיקון חצות ביחד עם ירמיהו הנביא, אם כן למה אינך שואלו על מה ולמה באה גזירת המגיפה הנוראה בעירנו?". השיב רבי שלמה זלמן: "למחר אני אשאל את ירמיהו הנביא".

למחרת בא ואמר לרב, שירמיהו הנביא אמר לו, שארבעים שנה קודם שנחרב בית המקדש, הוא כבר היה צריך להיחרב, אבל כיון שלא היו מדברים אז דברים בטלים בבית הכנסת - בית המקדש נשאר על תילו עוד ארבעים שנה ולא נחרב, אף על פי שהיו רשעים באותו דור! אבל כשהתחילו לדבר בבית הכנסת, נחרב בית המקדש, וכל הצרות שאירעו ליהודים, הם משום שמדברים דברים בטלים בבית הכנסת!

רב העיר הכריז שכל בני העיר יתאספו בבית הכנסת הגדול, והרב עלה ודרש על עניין מורא וכבוד בית הכנסת, וסיפר להם את כל המעשה הנ"ל, ומה שאמר לו רבי שלמה זלמן, שזוהי סיבת המגיפה רח"ל. געו כל העם בבכייה, והייתה התעוררות גדולה, ובאותו מעמד קיבלו על עצמם ועשו תקנה, שאף אחד לא ידבר בבית הכנסת שום דיבור חול.

תיכף אחר קבלה זו, נעצרה המגיפה, וליהודים הייתה רווחה...

וישבתם על הארץ לבטח (כח, יח)

מעשה בזוג צעיר מחוסר דיור המטופל בילדים רכים, שהחליט לקחת את העניינים לידיהם. הלכו וביררו היכן אפשר להשתקע והיכן להתנחל, ומצאו בית - רכוש נטוש. לא בדיוק. ישנה משפחה שגרה בשכונת וביקשה להשתלט גם על האגף הנטוש, אבל המשפחה התנחלה שם וקבעה עובדות בשטח. הביאה מיטות והציבה ארונות, קבעה מראות ותלתה תמונות. ריהטה את הדירה וסיידה את הקירות, והפכה את המבנה לבית. בית חם, קן משפחתי שנעים לגור בו. דירה משלהם.

אבל השכנים לא ויתרו. הציקו, הקימו שערוריות, איימו במשפטים ואף פעלו בכוח. האווירה הייתה מתוחה, האוויר טעון אבק שריפה. ההתפוצצות עמדה לקרות בכל רגע. וזה קרה. בני הזוג, התינוקות על זרועותיהם, עמדו במדרכה מול השכנים הזועמים, החמושים באלות ושיברי בקבוקים. הוויכוח הגיע לטונים גבוהים. הרימו ידיים - ולפתע הגיע למקום אדם מכובד, ניצב בין הניצים, ושאל: "על מה הרעש? אני הוא בעל הבית!"

המילים הספורות פעלו כמקלחת של צוננים. השכנים הורידו את האלות, שקט השתרר. והאיש ניגש אל הבחור הצעיר שעמד ליד רעייתו, הניח את ידו על כתפו, ואמר:

"כן, אני בעל הבית - והבחור הזה משלם לי דמי שכירות מדי חודש בחדשו!" הבחור חייך, והשכנים השפילו את הכתפיים, השחו את הראש, סבו על עקבותיהם ועזבו את המקום...

אבל - מה היה אילו לא היה הבחור טורח לברר במשרדי הטאבו מיהו בעל הבית, לא היה יוצר אתו קשר, ולא היה משלם לו דמי שכירות מדי חודש? מה היה, אילו היה בעל הבית מתייצב שם באמצע ואומר: "שלום, הגעתי, ואני מבקש משניכם לפנות את המקום"?! מה אז? אפשר לשער מה היה קורה. האישה הייתה מתפרצת וזועקת מעומק לבה: "מה פירוש הדבר? אני השקעתי את נשמתי במקום הזה! אני טיפחתי את הגינה, מירקתי את הרצפות עד ברק! סיידתי את התקרה, הדבקתי טפטים על הקירות! התאמתי וילונות, צבעתי משקופים, הפכתי מבנה נטוש לבית חלומות!" לא זו בלבד שזה לא היה מקנה לה בעלות על הדירה, אלא שסביר להניח שבעל הבית היה דורש תשלום למפרע על השימוש בנכס, ואולי אף פיצויים על הפלישה...

כלפי מה דברים אמורים? לא קשה לנחש. אנו, היהודים, היינו "חסרי דיור". ובאנו ארצה, אנו נשינו וטפינו, לבנות ולהיבנות בה. ויש לנו שכנים, שלא נדע מצרות. והם לא השלימו עם בואנו. פרץ סכסוך מתמשך שכבר התלקח כמה פעמים, ופתרון אינו נראה באופק. ואז, אז מגיע בעל הבית. לה' הארץ ומלוואה. על מה אתם מתווכחים, בכלל?! הרי יש כאן בעל בית כל יכול! אשרינו, אם יש בידינו קבלות על תשלום "דמי שכירות"! ומה הם אותם דמי שכירות? הדבר כתוב בפסוק מפורש בפרשתנו. פרק כה, פסוק י"ח: "ועשיתם את חוקותי, ואת משפטי תשמרו, ועשיתם אותם- וישבתם על הארץ לבטח!"

נקפיד על שמירת המצוות - ולא נירא מכל אויב ומקטרג!

ל"ג בעמר (הוא היה אומר)

הרה"ק ר' ברוך ממעז'בוז' היה לובש בגדי שבת בל"ג בעומר, ואמר על זה בדרך צחות, משל למה הדבר דומה לגביר גדול שעשה סעודת נישואין לבנו, ואחד ממקורביו של אותו גביר, היה עני מרוד וחשקה נפשו להתכבד בקרובו הגביר, אך אם יבוא אל החתונה במלבושים רגילים הרי איש לא ישים לב אליו, על כן הלך וחבש 'שטריימל' ובא לחתונה לבוש בבגדי שבת, כדי ששיחיו בו אנשים ומתוך כך ייודע להם שהוא קרובו של הגביר המפורסם ויעלה ערכו בעיני הבריות, כמו כן הוא הולך עם 'שטריימל' בל"ג בעומר, כדי להתייחס כמקורבו של רשב"י.

חידון לפרשת בהר

1. הר סיני מוזכר בפסוק הראשון בפרשה. מהם שני שמותיו האחרים של הר סיני? לאילו הרים נוספים בתורה יש יותר משם אחד?
2. איזו מצווה בפרשה זו עוסקת בספירה? אילו שתי מצוות נוספות בתורה כוללות ספירה?

3. איזה מספר מופיע 4 פעמים בפסוק אחד, בפרשה זו?
4. באיזה פסוק בפרשה זו יש 6 מילים רצופות שמתחילות כולן באותה אות?
5. איזו מצווה בפרשה זו כוללת תקיעה בשופר?
6. היכן מופיע לראשונה המספר 50 בתורה? היכן עוד מופיע המספר 50 בתורה? (תשובות).
7. איזה דין קשור לחומה בפרשתנו?
8. איזה ביטוי בן שלוש מילים מופיע ארבע פעמים בפרשה זו?

תשובות

1. הר סיני מוזכר בפסוק הראשון בפרשה. מהם שני שמותיו האחרים של הר סיני? לאילו הרים נוספים בתורה יש יותר משם אחד?

בפרשת שמות, הר סיני נקרא הר האלוקים (שמות ג א), ובפרשת כי תשא, הוא מכונה הר חורב (שמות לג ו). בפרשת וזאת הברכה, ההר אליו עולה משה לראות את ארץ ישראל נקרא הר נבו (דברים לד א), בפרשת פנחס הוא נקרא הר העֶבְרִים (במדבר כז יב), ובפרשת האזינו הוא מכונה בשני השמות (דברים לב מט). הר חרמון מוזכר בפרשת דברים (דברים ג ח), בעוד שבפרשת ואתחנן הוא נקרא גם הר שיאון (דברים ד מח).

2. איזו מצווה בפרשה זו עוסקת בספירה? אילו שתי מצוות נוספות בתורה כוללות ספירה?

התורה מצווה לספור שבע סדרות של שבע שנים שמובילות לשנת היובל (ויקרא כה ח). בפרשת אמור התורה מצווה לספור 50 יום מקרבן העומר שמוקרב ביום השני של פסח, עד לקרבן "מנחה חדשה" שמובא בשבועות (ויקרא כג טו-טז). בפרשת מצורע, התורה מצווה על אישה זבה לספור שבעה ימים לטהרתה (ויקרא טו כח).

3. איזה מספר מופיע 4 פעמים בפסוק אחד, בפרשה זו?

המספר 7 מופיע 4 פעמים בפסוק: "וספרת לך שבע שבתות שנים - שבע שנים שבע פעמים, והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה" (ויקרא כה ח).

4. באיזה פסוק בפרשה זו יש 6 מילים רצופות שמתחילות כולן באותה אות?

בויקרא כה ח מופיעות 6 מילים רצופות שמתחילות באות ש: "שבע שבתות שנים, שבע שנים שבע..."

5. איזו מצווה בפרשה זו כוללת תקיעה בשופר?

המצווה לתקוע בשופר ביום הכיפורים של שנת היובל (ויקרא כה ט).

6. היכן מופיע לראשונה המספר 50 בתורה? היכן עוד מופיע המספר 50 בתורה? (7 תשובות).

המקום הראשון בו מופיע המספר 50 הוא בבראשית ו טו, שם מצווה ה' על נח לבנות תיבה שרוחבה 50 אמה. המספר 50 מופיע גם: א. בפרשת וירא, כשאברהם מעתיר לא-לוקים להציל את העיר סדום אם יש בה 50 צדיקים (בראשית יח כד). ב. בפרשת יתרו, כשיתרו חותן משה מציע למנות שופטים על כל 50 איש, ומשה עושה כעצתו (שמות יח כא,כה). ג. בפרשת תרומה, 50 לולאות וקרסים מחברים את הכיסויים השונים מעל למשכן (שמות כו ה-ו,י-יא). ד. בפרשת תרומה, רוחב חצר המשכן הוא 50 אמה (שמות כז יח). ה. בפרשת במדבר, הלויים נמנו והיו ראויים לעבודת המשכן בגילים שבין 50-30 (במדבר ד ג). ו. בפרשת מטות, 1/50 משלל המלחמה נתנם ללוויים (במדבר לא ל). ז. בפרשת כי תצא, גבר שפגע בנערה פנויה חייב לשלם פיצויים בסך 50 מטבעות כסף (דברים כב כט).

7. איזה דין קשור לחומה בפרשתנו?

מי שמוכר בית בעיר עם חומה, יכול לגאול אותו תוך שנה מיום המכירה, לאחר מכן, הבית הופך להיות רכושו הקבוע של הקונה (ויקרא כה כט-ל).

8. איזה ביטוי בן שלוש מילים מופיע ארבע פעמים בפרשה זו?

הביטוי "אני ה' אלוקיכם" מופיע 4 פעמים: ביחס לאיסור אונאת דברים (ויקרא כה יז), איסור נשך וריבית (כה לח), החיוב לשחרר עבדים (כה נה) ואיסור עבודה זרה (כו א).

חידון א'ב' לפרשת בהר

א	אחת מהדרישות שמצווה הקב"ה את המוכרים
ב	יתעסקו בו ישראל עד שעת הזריעה בשנים של הברכה
ג	יירדו בעיתם בשנות הברכה
ד	מהי ההכרזה שקוראים בשנת היובל?
ה	שנת היובל היא שנת...
ז	ערכו לה' הוא חמישים שקל כסף
ח	לא תהיה בכם בשנות הברכה ואפילו לא תעבור בארצכם
ט	אסור להמיר בין...
י	למי עדיף למכור? וממי עדיף לקנות?
כ	ייגמר לגמרי בשנות הקללה
ל	יהיה בצמצום בימי הקללה
מ	מספר חיילי האויב שחמישה מכם יצליחו לנצח.
נ	השמיים כברזל והארץ כ...

ס	כינוי לתבואה הצומחת מאליה
ע	אין לבצור אותם בשנה הרביעית
פ	סוג עבודה שאסור להעביד בה אדם מישראל.
צ	מכירה לעולם נקראת בלשון התורה מכירה ל...
ק	מילה נרדפת לקומה זקופה
ר	לפי _____ השנים תרבה מקנתו
ש	יש לתקוע בו ביום הכיפורים של שנת החמישים
ת	סוג של קול שיש להעבירו בעזרת השופר בשנת היובל

תשובות לחידון א'ב' פרשת בהר

א. אל תונו איש את אחיו

. ב בציר

. ג גשמים

. ד דרור

. ה החמישים

. ז זכר

. ח חרב

. ט טוב לרע

. י ישראל

. כ כוחכם

. ל לחם

. מ מאה

. נ נחושת

. ס ספיח קצירך

. ע ענבי נזירך

. פ פרך

. צ צמיתות

. ק קוממיות

. ר רוב

. ש שופר

. ת תרועה

פרשת בחוקותי

תכלית האדם וסוד ההצלחה (הרב שלמה קציוף הלוי)

פרשת בחוקותי מסיימת את החומש השלישי ספר ויקרא. הפרשה פותחת בפסוק " : אם בחוקותי תלכו ואם את מצוותי תשמורו ". אומר רש"י הקדוש בלשונו הזהב: "אם בחוקותי תלכו – שתהיו עמלים בתורה. וכבר אמרו רבותי " : (ל"ז נו) "תלמוד תורה כנגד כולם " .

תכלית האדם בעולם – עמל של תורה ומצוות. הראייה לכך " כי אדם לעמל יולד" (איוב ה"ז), ובביאור המילה עמל כתב המלבי"ם : "העמל מציין יגיעת הנפש". כלומר, שהאדם לומד כדי להתייגע. ובאיזה תחום עליו לייגע את כוחותיו? מובא (סנהדרין צט ב), " : כשהוא אומר " : לא ימוש ספר התורה הזה מפיד" (יהושע א ח), הוי אומר לעמל תורה נברא". הסביר רבינו הרמח"ל ז"ל וְאִמְנָם צָרִיךְ שִׁידַע הָאָדָם כִּי לֹא לְמִנוּחָה הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲלֵא לְעִמָּל וְטָרַח... וְכִדְרֵךְ יוֹצְאֵי הַצָּבָא בְּמַעֲרֻכּוֹתֵיהֶם, אֲשֶׁר אֲכִילָתָם בְּחַפְזוֹן, וְשִׁנְתָם עָרָא, וְעוֹמְדִים תְּמִיד מוֹכְנִים לְעֵת קָרְב, וְעַל זֶה נֶאֱמַר (איוב ה ז), כִּי אָדָם לְעִמָּל יוֹלֵד... וְעַל זֶה הַדְרֵךְ אָמְרוּ חַז"ל: "כֵּךְ הִיא דְרָכָה שֶׁל תּוֹרָה - פֶּת בְּמִלַּח תֹּאכַל וּמִים בְּמִשׁוּרָה תִשְׁתֶּה וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן", שֶׁהוּא כָּלֵל הַהֲרַחֲקָה בְּתַכְלִית מִן הַמְּנוּחּוֹת וְהַעֲדוּנִים" (מס"י פ"ט).

ממשיל הרמח"ל את התמסרותו של 'העובד' האמתי לזו של החייל בעת מלחמה, בשעה שכל צרכיו והרגשותיו אף החיוניים והכרחיים ביותר מתבטלים בפני צורכי המלחמה, שכן בהם תלויה הצלת נפשו! זו ההרגשה שצריכה להיות " - לבן תורה, " שכל צרכיו, קשייו וייסוריו בטלים בפני רצונו העז לרדת לעומק דברי התורה, מפני שבהם תלויה הצלחת נפשו בעולם הזה ובעולם הבא ..

אומר רבי עקיבא איגר זצ"ל על הפסוק "שש אנוכי על אמרתך כמוצא שלל רב": נתאר לעצמנו אדם ההולך במדבר ומוצא הר של אבנים טובות. מה הוא עושה? ממלא את כיסיו. וכשהם מתמלאים, מוריד האיש את הכובע שלו וממלא גם אותו. בוודאי שגם את החליפה מנצל האיש לאגור בה אבנים טובות. האיש אמנם שמח וטוב לב על מה שהוא אסף, אך בו זמנית כואב לו על הכמות הגדולה שהשאיר אחריו! כך צריך להרגיש אדם שלומד תורה, כיון שכל מילה שהוא לומד היא זכייה עצומה, אבל בכל זאת כואב הלב על מה

שנשאר. יש נושאים רבים שעדיין לא הספיק לגעת בהם... "שש אנוכי על אמרתך כמצוא שלל רב – " הריהו כאותו אדם שמצא הרבה שלל ורוצה לקחת הכל אך אי אפשר ...

ומדוע קראה התורה לעמל התורה בלשון חוק (בחוקותי ?) מסבירים המפרשים, שזה בא לומר לנו שלא מספיק ללמוד כדי לדעת, אלא גם כשלמדת ואתה יודע, עדיין יש מצווה לחזור שוב ושוב .

יהי רצון שנזכה ונהיה עמלים בתורה ונצליח בעולם הזה ובעולם הבא ...

שבת שלום ומבורך

"אם בחוקותי תלכו" (חתם סופר זצ"ל)

מבאר רש"י: שתהיו עמלים בתורה".

פעם אחת נשאל רבי משה סופר זצ"ל ע"י אחד מתלמידיו: "סליחה רבי ומורי יאמר לנו כבודו מהו סוד הצלחתך בתורה שהגעת להיות כזה גדול בדורנו"? חייך הרב ואמר: "אני נהייתי תלמיד חכם בחמש דקות..." התפלאו תלמידיו פערו את פיהם ושאלו בבת אלת: בחמש דקות?! הייתכן?! וכיצד ניתן להיות תלמיד חכם בחמש דקות?!?! ענה להם ה"חתם סופר": "אני מתכוון לאותם חמש דקות שאיש אינו שם לב אליהם... "חמש דקות" כאשר אנו בתור לרופא, "חמש דקות" כשממתינים לאוטובוס או בקופה במכולת... אם תוכלו לנצל את פרקי הזמן הפשוטים הללו לתלמוד תורה תרוויחו שני דברים חשובים: התמדה וניצול הזמן... כך הפכתי לתלמיד חכם בחמש דקות!....

"אם בחוקותי תלכו" : (ובחרת בחיים)

פירש"י: שתהיו עמלים בתורה. כתוב בגמרא (אבות פ"ג מ"ז): 'ההולך בדרך ומפסיק ממשנתו, ואומר מה נאה אילן זה ומה נאה ניר (שדה) זה - מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו'. הדבר יובן על פי משל: אדם בשם ראובן, זכה בהגרלה לטוס לארצות הברית. כיוון שראובן לא טס מעולם (ולולא הזכייה כנראה גם לא היה טס) הלך לשכנו שמעון, יהלומן במקצועו שטס מדי כמה שבועות, וביקש לדעת מתי הוא מתכוון לטוס בפעם הבאה לארצות הברית, כי הוא רוצה להתלוות אליו כיוון שאינו מכיר את הכללים. אמר לו שמעון שבשבוע הבא ביום שלישי, פעמיים כי טוב, הוא מתכוון לטוס, וכן היה.

שניהם עלו למטוס. ראובן, שלא רצה להפסיד את הנוף, ישב ליד החלון. ואילו שמעון, שלא עניין אותו הנוף כלל, רצה לישון וביקש מראובן שלא יפריע לו... אבל ראובן, שהתלהב כשראה את כל תל אביב קטנה מאוד, ואיך כל בית נראה כמו קופסת גפרורים, רצה לשתף את שמעון במחזה, ואמר לו 'תראה איזה בתים קטנים'. אבל שמעון לא התייחס. אחר כך ראובן ראה שהם כבר מעל העננים, ושוב פעם העיר את ידיו, אבל לשמעון לא אכפת. והנה ראובן מעיר את שמעון ואומר לו 'הנה עץ איקליפטוס'. כששמע שמעון את ראובן אומר כך התנער ממקומו, רץ אל תא הטייס, ראה שהטייס נרדם והעיר

אותו במהירות. ברגע האחרון הצליח הטייס להגביה את המטוס בחזרה, וכל הנוסעים ניצלו מהתרסקות ... ואז אמר שמעון לראובן: 'אשריך, הצלת את כל נוסעי המטוס'.

אמר לו ראובן: 'איני מבין אותך. מבתים בגודל גפרורים אתה לא מתלהב, מלטוס בתוך העננים אתה לא מתלהב, וכשאמרתי לך שאני רואה עץ איקליפטוס - מיד קפצת. וכי אף פעם לא ראית עץ?'. אמר שמעון לראובן התמים 'תקשיב, כשטסים באוויר - זה לא פלא שהכול קטן ורואים עננים. אבל כשטסים באוויר ורואים עץ - זה פלא, שהרי עץ לא צומח באוויר. לכן הבנתי שאנחנו בסכנה, וכך ניצלנו מהתרסקות.

הנמשל: כשאתה לומד תורה, אתה נמצא מעל הגשמיות ועוסק בדברי א-לוקים חיים. לכן צריך לראות את הכול קטן, ולא חשוב שיש מינוס בבנק, וגם אם לא אכלת צהריים - אתה בגובה עכשיו. ואם באמצע הלימוד אתה מדבר על אילן או ניר - זו סכנת התרסקות.

"אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו" (כו, ג) (שתהיו עמלים בתורה" (רש"י) .
(הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב ז"ל)

אדם כשהוא נכנס לפני המלך, לבקש ממנו בקשה הריהו עומד לפניו באימה וביראה. אולם כשנכנס בעל מלאכה לארמון המלך לעשות שם מלאכה כלשהי, הריהו נוהג כמנהגו ועושה את מלאכתו כתיקונה, שכן אם יהא עליו לעשותה מתוך הכנעה ואימה, כיאות לפני מלך, הרי לא יוכל להוציאה מתחת ידיו .

אם אדם מקדיש את כל עתותיו רק לעסק התורה, הריהו עושה את מלאכת השם ויכול הוא לנהוג מנהג חירות, כפי שאמרו תכמינו: "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה" אבל אם אדם עוסק בענייני העולם, אף שהוא עושה אותם לשם שמים, הרי עליו לנהוג זהירות יתירה ולהיות שרוי תדיר במורא, שלא יתכוון להנאתו האישית, וכן צריך הוא לעמול קשות כדי שיהיו מעשיו כשרים באמת . והיינו: "שתהיו עמלים בתורה" - יהא עליכם לעמול הרבה כדי שיהיו מעשיכם לפי התורה .

"אם בחוקותי תלכו" (כו, ג) (

מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצ"ל, היה תמיד מזרז את התלמידים לא להתעכב זמן רב מדי על דפי הגמרא אלא להתקדם בחומר . פעם אמר הרב שהבחורים "אשמים" בכך שיש עצירת גשמים: שר של גשמים רואה שאוחזים רק בדפי הראשונים של המסכת ומבין שעדיין לא הגיע זמן גשמים . אמר בעל "נמלצו לפי" שבזה יש לבאר את הפסוק: "אם בחוקותי תלכו", ולא תעמדו בדף אחד הרבה זמן, אז "ונתתי גשמיכם בעיתם".

ההתנקשות המפורסמת ביותר בעולם, היא ללא ספק, מעשה התנקשות של צעיר סרבי בפרנץ פרדיננד, יורש העצר של פרנץ יוזף הקיסר האוסטרו-הונגרי. זה מה שהדליק את הניצוץ הראשון באש אשר הבעירה את אירופה כולה במלחמת העולם הראשונה, במהלכה נהרגו קרוב לעשרים מיליון איש. בשורות הבאות נספר אודות התרחשות שולית לכאורה, אשר גם לא הייתה ידועה עד כה, ממה שאירע בסביבתו של פרנץ פרדיננד בעת ההתנקשות.

גברילו ז'אן שני חברים טובים לספסל הלימודים בבית הספר בסרייבו בירת בוסניה. גברילו ילד צנום וכחוש חלוש וחולני. לעומת זאת, ז'אן ילד תמיר גדל גוף ושמן, ילד מעדנים שגדל בבית שלא ידע מחסור. למרות הפערים האלו, התרועעו שני החברים יחדיו ובילו שעות רבות בצוותא. באחת השיחות הזדמן לז'אן לומר לגברילו את המשפט הבא: "אתה יודע שאתה הרבה יותר מבוגר ממני." גברילו תקע בו שתי עיניים תמהות. אומנם הוא נמוך וכחוש וגם קצת חולני, אך שניהם בני אותו גיל". זה מאוד פשוט - הסביר לו ז'אן - אתה כבר הגעת למחצית חיך, בעוד שאני נכוננו לי עוד שנים רבות. "המשמעות הייתה ברורה: אתה ילד חלש וחולני, לא נותר לך הרבה לחיות. 'המשפט הזה פגע בו במקום הרגיש ביותר. אך גברילו לא נכנע להשפלה. הוא יישר את גוו, מתח את ראשו כלפי מעלה כמנסה להיראות גבוה יותר, והכריז: "הקשב לי, ז'אן, אני מוכן להתערב אתך שאני עוד אשתתף בלוויה שלך." "בהמשך הוסיף גברילו ואמר: "אני מוכן אף להתערב אתך על כך. אם אמות לפניך אני מוריש לך את כל רכושי, אבל אם תמות אתה לפניי, תוריש לי את כל רכושי." "ז'אן מתוך זלזול בדבריו הסכים להתערב אתו, והדברים מיד הועלו על הכתב ונחתמו כדין בשני עותקים.

כמה שנים לאחר מכן, עקר גברילו ועבר להתגורר באזור אחר, ומאז ניתק הקשר ביניהם. גברילו שהיה ילד מוכשר ונבון ניסה להתקבל לאוניברסיטה אך לא התקבל עקב דעותיו הפוליטיות. בהמשך ניסה גברילו להצטרף לכוחות גרילה שונים, אך נדחה שוב ושוב בגלל הטענה "אתה נמוך מדאי, אתה חולני מדאי". גברילו לא התייאש והמשיך הלאה במאמציו עד שהצטרף לארגון "בוסניה הצעירה" אשר לחמה נגד האוסטרו-הונגרים. ז'אן לעומתו התגייס לצבא האוסטרו-הונגרי, גופו החסון ואף קשריו המשפחתיים סייעו בעדו להתקדם במעלה הדרגות. לאחר שסיים את תקופת שירותו בצבא, הוצע לו לשמש כמלווהו הראשי ושומר ראשו של יורש העצר פרנץ פרדיננד. באותה תקופה, כאשר פרדיננד קיבל כמה פעמים איומים על חייו, הוחלט בארמון המלוכה להצמיד לו דרך קבע מלווה צמוד אשר ישמור ויגן עליו. ההוראות של שומר ראש ידועות. בו ברגע ששומר הראש מזהה קול ירי, הוא צריך להשכיב מיד את אדונו על הרצפה, ואז לשכב עליו ולסוכך עליו. תפקידו של שומר ראש הוא בהחלט להקריב עצמו ולמסור את נפשו בעבור חייו של אדונו. מסיבה זו זכאי שומר הראש למשכורת שמנה במיוחד, ובאם

יתמזל מזלו ושום אירוע מיוחד לא יקפד את חייו, לאחר סיום שירותו הוא עשוי לחיות את שארית חייו בהרחבה רבה ובפינוקים מיוחדים .

בתפקידו של שומר ראש, מה שמבדיל בין הצלחה לבין כישלון, הינו שבריר שנייה בלבד. בדיוק משך אותו זמן מאז שהקליע נורה ועד שהוא פוגע. והיה אם שומר הראש יתעכב, הרי שפספס את תפקיד חייו. ישנם שומרי ראש שהתאמנו ותרגלו במשך שנים רבות, רק כדי לנהוג נכון באותו שבריר שנייה . חודשים ארוכים של אימונים מפרכים מבוקר ועד לילה, עשויים היו להביא לתוצאה המיוחלת, שבה יבצע ז'אן את ההוראות בדיוק כפי שנמסרו לו . בעת ההתנקשות האמורה, כאשר נסעו ברחובות העיר סרייבו, ישב ז'אן במכוניתו של פרדיננד מאחורי גבו. כאשר עברו מול בית קפה, הבחין ז'אן פתאום בחבר ילדותו גברילו. הכל התרחש במהירות הבזק. ז'אן עוד הספיק לראות את גברילו שולף אקדח. ואז נשמעו שתי יריות . ז'אן היה מאומן לפעול מתוך אינסטינקט בעת כזאת , להשכיב את פרדיננד ולגונן עליו, אך באותה שניה עברה מחשבה בראשו, 'אם אני איהרג כעת, אצטרך להוריש את כל רכושי לגברילו. משפחתי תגווע ברעב'. במקום לבצע את תפקידו כנדרש, הסתלק ז'אן לצדדין וחייו ניצלו . פרנץ פרדיננד נרצח, ובעקבות כך פרצה מלחמת העולם הראשונה . נראה, כי תקופה נוספת של אימונים בוודאי הייתה מועילה שז'אן לא יוכל לחשוב כלום בעת שנדרש לבצע את תפקידו להגן על פרידננד" .

אם בחוקותי תלכו . "כותב המדרש על כך (פרק לה, א): "הדא הוא דכתיב חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך. אמר דוד : רבש"ע, בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר: למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות . ה"כלי יקר" מבאר באריכות את הדברים . דוד המלך התרגל כל השנים לשבת ולעסוק בתורה עד שרגליו היו מוליכות אותו לבית המדרש בלא כוונה כלל. גם כאשר חשב מחשבות אחרות בראשו, היו רגליו מוליכות אותו - כביכול בעל כרחו - לבית המדרש . וזו הכוונה "אם בחוקותי תלכו". אין כאן ציווי, אלא תיאור מציאות 'תלכו'. שתשבו ותעסקו בתורה יומם ולילה בכל רגע פנוי, עד שתתרגלו שרגליכם ילכו מאליכם לבית המדרש לעסוק בתורה. והתורה, הלא היא שומרת ראשו של האדם, כפי שאומרת הגמרא בסוטה "תורה מגנא ומצלא (. "עיין במתק לשונו של ה"כלי יקר" אשר בכך הוא מבאר את כוונת רש"י "שתהיו עמלים בתורה)".

הרווח מלימוד התורה הוא של כולם! (החפץ חיים זצ"ל)

בתקופתו של "החפץ חיים" הייתה עיירה שלא היה בה בית חולים, ומי שחלה - הוצרך להיטלטל עד לבית החולים שבעיר הסמוכה. כמובן שהעניין הסב צער רב וטלטלה קשה לחולה, ופעמים טלטולי הדרך אף החמירו את מצבו . יום אחד החליטו אנשי המקום שהגיעו מים עד נפש - והם בונים בית חולים התוכנית קרמה עור וגידים, עשירי העיר ממנו את הפרויקט - ועסקני המקום ניצחו על המלאכה, וכעבור תקופה קצרה קם וניצב בית החולים על תילו . כעת הגיע שלב פיתוח "הפְּנִים" של בית החולים, והיה צריך לארגן ולממן את המיטות והציוד היקר . לשם כך ערכו העסקנים אירוע מיוחד והביאו את החפץ

חיים כאורח כבוד, זימנו את עשירי העיר ונאמו בפניהם על חשיבות העניין ומעלתו של "המציל נפש", והחלו להתרים אותם "מיטות" - כל אחד כפי כוחו.

לפתע נכנס בחור ישיבה אל המקום וניגש אל החפץ חיים כדי להודיעו דבר מה. והנה קרה דבר פלא. ברגע שראה הרב את הבחור, הוא קם לכבודו והתייחס אליו בכבוד גדול. חרה הדבר לעשירי המקום - על כך שהרב מכבד בחור ישיבה יותר ממה שהוא מכבד אותם, ואחד העשירים לא יכל להתאפק - ושאל שאלה מקנטרת ומביכה: כבוד הרב! כמה מיטות תרם הבחור הזה לבית החולים? למרבה התדהמה, השיב לו החפץ חיים שהבחור תרם 50 מיטות! כאשר שמעו העשירים את התשובה, הם התפלאו מאוד. שהרי 50 מיטות זה הון עתק, ומהיכן יכול בחור ישיבה לממן מעצמה שכזו?

ראה החפץ חיים את פליאתם, והסביר: אתם תורמים מיטות "לחולים שיהיו". אך הבחור הזה תרם הרבה מיטות "שלא יהיו"!!! בזכות תורתו אשר נלמדת כאן בעיר בעמל ויזע, מתעורר שפע גדול בעולם העליון - ומספר החולים בבית החולים "פוחת", "ובזכותו צריך בבית החולים - פחות חמישים מיטות.

אם בחוקתי תלכו וגו' ברש"י "שתהיו עמלים בתורה" (כ"ו- ג') (סיפורי צדיקים, גליון 205)

מסופר: פעם הגיע חסיד אחד אל הרה"ק רבי צבי זיע"א בנו של הבעש"ט הקדוש זיע"א וביקש שילמד אותו כיצד להיות צדיק. ענה לו רבי צבי: בעירנו פינסק ישנם שני עשירים מופלגים, האחד זכה לכך ללא כל מאמץ, שכן עושרו המופלג בא לו בירושה מאת אביו, ואילו השני עמל על עשרו עמל רב, על כל פרוטה ופרוטה יגע והתאמץ עד שהגיע והיה לאחד מעשירי העיר. והנה, המשיך ואמר רבי צבי, אם יבא מאן דהוא אל העשיר הראשון ויבקש ממנו: למדני נא איך להתעשר, ודאי ישיב לו, אין לי מושג שהרי לא פעל מאומה להשגת עושרו, דבר זה יש לשאול את העשיר השני אשר יגע ועמל על זה, וממנו יש ללמוד את הדרך לצבור עושר כזה. כן אני, השיב רבי צבי ברוב ענוותנותו, אבי, הבעש"ט, המשיך לי נשמה גבוהה והוריש לי מסגולותיו הרוחניות, על כן אין לי מושג איך הופכים לצדיק, שאל נא את מי שעמל על כך והגיע לכך בכוח עמל ויגיעה.

'אם בחקתי תלכו', בגימטריא עמלים בדברי תורה ... ועוד סמך שבת ל'ונתתי גשמיכם בעתם', דהיינו בלילי שבתות'. (ז' ג"ט כ"בעה) (לב ישראל " ואתחנן)

סיפר הגאון רבי ישראל גרוסמן: מנהגו הקבוע של אבי היה להיות ער בכל ליל שבת קודש עד הבוקר, ללמוד כל הלילה. הוא השתדל לשמור על הנהגה זו בקפידה ובמסירות, בכל זמן ובכל מקום, ואפילו בתקופות בהם שהה בנכר, בארה"ב והיה אומר שבזכות הנהגה זו זכה להינצל ממוות!

ומעשה שהיה: אחד מבני ירושלים הגיע לארה"ב התאכסן בשכונת בורו פארק. בליל שבת, כשעלה על יצועו לנפוש ולנום מעמל השבוע נדדה שינה מעיניו ולא יכול להירדם. כך עברו כמה שעות. כשראה שאינו יכול להירדם, קם ממיטתו, התלבש ויצא לרחוב.

העיר לשאוף אויר. החל ללכת והתרחק ממקום אכסניית. וכך הלך קרוב לשעה מה', מצעדי גבר כוננו. פתאום הבחין שהוא סמוך מאד לביתו של רבי זלמן גרוסמן. בהכירו את אבי, ידע את מנהגו הקבוע להיות ער בכל ליל שבת, חשב אפוא לעלות ולהתבשם מתורתו. עלה ונקש על דלת דירתו, והנה אין קול ואין עונה. אמר בלבו לא יתכן שרבי זלמן ישן... הצמיד אוזנו לדלת ונבהל מאד, וששמע קול גניחה ואנחה. תיכף ומיד ירד למטה לרחוב, ולמזל עבר שם רכב משטרה. הוא סימן להם לעצור, סיפר להם. השוטרים עלו במהירות למעלה, פרצו את דלת הבית, ומצאו את אבי מתפתל מכאבים עזים בבטנו, על סף איבוד ההכרה.

אמבולנס הוזעק והעבירוהו במהירות לבית חולים. שם אבחנו הרופאים כי נתקף באפנדיציט, והיה חשש לזיהום בכל הגוף. מיד הכניסוהו לחדר ניתוח. כשהסתיים הניתוח, הרופאים אמרו שאם היה מגיע חצי שעה מאוחר יותר, לא היו מצליחים להצילו. אבי היה מספר בהתרגשות את הנס הגדול שארע עמו, באומרו שבזכות השבת ניצל ממוות בטוח, שהרי אם היה נוהג לישון בליל שבת, מי היה מעלה בדעתו לבקרו בשעה כה מאוחרת. כך סיבב הקב"ה שהיהודי הירושלמי היה שליח להציל נפש - מן השמים הוליכוהו עד לביתו.

מטרתן של קללות (החפץ חיים זצ"ל)

בפרשת בחוקותי יש מ"ט קללות = 49 שהם חצי מסך הקללות המובאות בפרשת כי תבוא, ששם מופיעות צ"ח קללות. הרבה אנשים מפחדים מהקללות שמא ירדפו הם אחריהם... לא פעם נמנעים אנשים מלעלות לספר תורה שמא ידבק בהם מן הכתוב בה... זו אגב אחת הסיבות שנהגו בקהילות מסוימות, שהקורא בעצמו עולה בעלייה שבה הן מופיעות. מסופר שה"חפץ חיים" הגיע פעם לבית-הכנסת בפרשת בחוקותי וראה שכל האנשים בורחים החוצה מפני הפחד שאחזם עקב הקריאה של הקללות.

אמר להם רבי ישראל הכהן מראדין: אמשול לכם משל למה הדבר דומה: לאחד שהתהפך במיטתו ולא הצליח להירדם, רעייתו המסורה שדאגה לשלומו שאלה אותו: "מה לך בעלי היקר?! מדוע אינך נרדם?". שח לה בעל בצער: "ראי! מחר אני צריך לעבור ביער ומתיירא אני מן הדובים והאריות האורבים בכל פינה ואינני יודע אם זהו יומי האחרון..."

הרגיע אותו אשתו ואמרה לו כי יש לה פטנט בו יוכל לחצות את היער מבלי לראות אותם כלל והיא תגלה לו אותו רק מחר בבוקר... שמח האיש וישן שנת ישרים... בבוקר היום שלמחרת נפנה ללכת ושאל את רעייתו מהו ה"פטנט"? לקחה האישה מגבת ואמרה לו: לפני כניסתך ליער - כסה את עינך ובכך לא תראה חיות רעות..."

כן הוא הנמשל: סיים החפץ חיים - אלו שמפחדים מהקללות דומים לאותו אדם - טיפשים הם. שהרי כל מטרת הקללות היא להורות לנו את הדרך הנכונה ואת התוצאה של הבוחר בדרך הקלוקלת... אם כך הם פני הדברים מה לך לברוח - תקשיב!...

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם (כו, ג)

בספר 'טעמא דקרא' מביא מרן הגר"ח קנייבסקי: הברכות בפרשה זו, אינם כמו הברכות בפרשת כי תבא 'ברוך אתה בעיר וגו' ברוך פרי בטנך וגו' 'יצו ה' את הברכה באסמיק ובכל משלח ידיך וגו'', כאן כתיב רק 'ונתנה הארץ יבולה, ועץ השדה יתן פריו, ואכלתם לחמכם לשובע, וישבתם לבטח'. ולא כתיב שום ברכה שהארץ תיתן עשר פעמים יותר מצרכיכם ותתעשרו וכו'. 'והוא, משום שכאן מיירי בתלמיד חכם, כמ"ש אם בחקתי תלכו - שתהיו עמלים בתורה, ולת"ח אין זה ברכה שיש לו יותר מצרכיו כי זה מבטלו מת"ת, ולהם הברכה המעולה שיהא להם כל צרכם לא פחות ולא יותר, אבל בפ' תבא שמדבר לכלל ישראל להן נתן ברכה של עשירות. ובאמת כך היא דרך הצדיקים לאכול אך ורק לשובע נפשם "לחמכם לשובע".

פעם ניגש אל הגה"צ רבי זלמן בריזל זצ"ל אברך אחד, כשדמעתו על לחיו. בקול רועד סיפר לו שנכשל בשוגג באכילת שוקולד חלבי לפני עבור שש שעות שלימות מאכילת בשר. מבקש הוא אפוא הימנו שיורה לו דרך תשובה ותיקון. לשמע אוזניו נרעש ר' זלמן כולו, ובספקו כפיו זו בזו הזדעק: "אוי ווי איז מיר! עם הבשר והחלב עוד נוכל להסתדר... אך גיוואלד! מה עושה שוקולד אצל אברך בן תורה??? את זאת איני יכול להבין כלל! לא אוכל להבין זאת!"

צמצר בלב מנהטן (אור התורה גיליון 7 66)

ג'ק עמד, נרגש וחסר סבלנות, בין מאות הממתינים באולם קבלת הפנים של שדה התעופה בניו יורק. רוב האנשים באולם המתינו לחבר או לבן משפחה שטס לפני כמה ימים או שבועות, אבל ג'ק חיכה למישהו שהוא לא ראה כבר חמש-עשרה שנים תמימות.

לפני חמש עשרה שנים, למד ג'ק בבית הספר התיכון עם נער בשם רוג'ר. הם היו באותה תקופה חברים טובים ביותר, וכמעט לא נפרדו לרגע. כשסיימו את בית הספר, המשיך ג'ק ללמוד באוניברסיטה בניו יורק ולאחר מכן פנה לעסקים, ואילו רוג'ר עבר למדינת טקסס, שם נשא אישה מקומית, וחי בקהילה קטנה שחבריה עובדים את האדמה, חיים בפשטות, ומחנכים את ילדיהם להסתפק במועט.

בחמש עשרה השנים שעברו, הספיק ג'ק לפתוח מסעדה באחד הרחובות הראשיים של ניו יורק. המסעדה הצליחה והייתה יוקרתית ביותר, וכך הפך ג'ק לאדם אמיד. הקשר בינו לבין רוג'ר כמובן כבר לא היה כל כך הדוק כמו בימי התיכון, אבל מדי כמה חודשים הם דיברו בטלפון והתעדכנו מה קורה זה אצל זה. למרות ההבדל הגדול ביניהם - ג'ק היה ניו יורקי טיפוסי, ואילו רוג'ר טקסני שחי בפשטות ובצניעות - החברות ביניהם לא נעלמה. מזה זמן רב הפציר ג'ק ברוג'ר לבוא ולבקר אותו בניו יורק, ואפילו הציע לשלוח לו כרטיס טיסה. הוא אמר שהוא רוצה לטייל אתו בכל המקומות שבהם גדלו בילדותם, בבית הספר ובשכונה, אך בסתר ליבו ג'ק השתוקק שחבר נעוריו יראה את עושרו ואת הצלחתו. זמן רב סירב רוג'ר להצעה, אך לבסוף נכנע להפצרות והודיע שיגיע לביקור. לקראת נחיתתו

של רוג'ר, עזב ג'ק את המסעדה, למרות שזו הייתה שעת הלחץ, והגיע לקבל באופן אישי את חברו משכבר הימים. הוא נדחק בין הממתונים הרבים וציפה בחוסר סבלנות. הנה, עוד רגע יראה את חברו הוותיק, שאותו לא ראה כבר חמש עשרה שנים.

אחרי עוד כמה דקות, הגיח רוג'ר לאולם הנוסעים הנכנסים, כשהוא חובש כובע בוקרים עשוי עור, ופניו שזופות וצרובות שמש. ג'ק רץ לעברו והשניים התחבקו בהתרגשות. 'כמה השתנית מאז התיכון', אמרו האחד לשני ופרצו בצחוק. 'טוב, הנהג שלי מחכה לנו', אמר ג'ק. 'אני כבר 'מת' להראות לך את הבית שלי ואת המסעדה. אתה בטוח תיהנה. אני מתאר לעצמי שבטקסס אין לכם הרבה דברים כאלו... 'רוג'ר לא נראה כל כך נלהב. הוא הביט בתנועה הסואנת על הכביש המהיר משדה התעופה למרכז מנהטן במבט ביקורתי. 'בשביל מה צריך כל כך הרבה מכוניות?' אמר, 'תראה כמה רעש וכמה עשן. כשהגיעו למרכז העיר, גבר חוסר הנחת של רוג'ר. על המדרכה לידם צעדו עשרות אנשים ממהרים, כשכל אחד מדבר בטלפון הנייד שלו. מכוניות צפרו בקולי קולות, ואמבולנס חלף ביעף ביללה מחרישת אוזניים. 'איך אפשר לחיות כך, מוקף ביער של בנייני בטון, זכוכית ופלדה, בלי טיפה של טבע חי ונושם?' שאל את חברו, אבל ג'ק הניף את ידו בביטול. זה אף פעם לא הפריע לו... לפתע עצר רוג'ר את הליכתו, והושיט יד לעצור גם את ג'ק. 'אתה שומע?' שאל והטה את אזנו. 'שומע מה?' שאל ג'ק. 'את הצרצר. יש פה צרצר', אמר רוג'ר. 'צרצר?' צחק ג'ק, 'איך אפשר לשמוע צרצר ברעש הגדול הזה?' 'אני שומע', אמר רוג'ר והתכופף להיטיב לשמוע. הוא התקרב בזהירות לעציץ גרניום שפרח ברחבה שלפני בניין משרדים, הושיט את ידו אל בין הענפים, ושלף מתוכו צרצר.

'אתה רוצה לומר לי ששמעת את הצרצר הקטן הזה בתוך כל הרעש הגדול מסביב?' התפלא ג'ק. 'לא זכור לי מילדותנו שהייתה לך שמיעה טובה במיוחד... 'למה שמיעה מיוחדת?' השיב רוג'ר. 'יש לי שמיעה רגילה ביותר. האם אתה שומע את צפצוף הציפור מעלינו?' ג'ק נענע את ראשו בפליאה. 'יש בכלל ציפורים במנהטן?' שאל בוודאי שיש, אמר רוג'ר, והצביע על הציפורים שהתעופפו בין שני עמודי חשמל, 'אני שומע את הצפצופים שלהן. 'אני לא חושב שאפשר לשמוע רעשים כה חלשים ברעש הגדול שלנו יורק', אמר ג'ק. 'אתה חושב כך?' חייך רוג'ר, 'אז בוא נעשה ניסוי קטן'. הוא הוציא מכיסו כמה מטבעות קטנים והשליך אותם ארצה. המטבעות התפזרו בצלצול עדין על המדרכה. כל העוברים והשבים שהיו לידם עצרו ובדקו את כיסיהם, לראות שהכסף לא נפל מהם. 'ראית איך כולם שמעו פתאום את הרעש החלש של המטבעות?' אמר רוג'ר. 'כל אחד שומע את מה שהוא רוצה לשמוע, ואת מה שקרוב לליבו. את הצרצר או את הציפור אינכם שומעים בניו יורק, כי הם לא קרובים ללבכם. הם בכלל לא מעניינים אתכם. אבל צליל הכי חלש של כסף - יגרום לאנשים לעצור מיד ולחפש, כי הכסף נמצא בראש מעייניהם. זה מה שמדבר אליהם פה, בניו יורק, וזה מה שמעניין אותם.'

בפרשת השבוע, פרשת 'בחוקותי', מבטיח ה' שפע של ברכות לכל מי שישמע בקולו - ועונשים חמורים למי שלא ישמע בקולו. אבל איך אפשר לשמוע את קול ה', בעולם כמו

שלנו, שכל כך הרבה קולות אחרים וזרים נשמעים בו? איך אפשר לשמוע את קול ה' ברעש הגדול והעצום שיש בעולם הזה? הסוד הוא הרצון! האדם שומע את מה שהוא רוצה לשמוע. מי שרוצה להתקרב לה' ומבקש לשמוע את קולו, מובטח לו שישמע גם ישמע, אבל מי שלבו מושך אותו אל הרע ואל השלילה, 'יצליח' לשמוע את כל הקולות האחרים - רק לא את קולו של הקב"ה.

אם בחקתי תלכו וגו' (כו, ג) (הגאון רבי יצחק קולין שליט"א)

אהבת התורה

הגאון רבי יצחק קולין כתב בהקדמה לספרו "מנחת אליהו" כי למדים אנו מדברי תורת הכהנים, שהעמל בתורה הוא רצון ה' ונחת רוח להקב"ה אשר מתאוה לזה וחפץ שישראל יהיו עמלים בתורה.

נאמר בגמרא (ברכות יז.): אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, היינו שע"י העמל בתורה זוכה להיות עושה נחת רוח ליוצרו. העמלות בתורה, שורשה ויסודה אהבת התורה, כי אוהב תורה ומכירה יודע ומרגיש, כי הם חיינו ואורך ימינו, בא לידי "ובהם נהגה יומם ולילה", וכדברי נעים זמירות ישראל - "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה", - הואיל ובתורת ה' חפצו - לכן יהגה בה יומם ולילה. וכאשר האדם עמל בתורה ומשקיע כל כוחותיו ומדבר בה ממילא הוא יגיע גם לאהבת תורה. הקב"ה מתאוה ל"ומה אהבתי תורתך" ומתוך אהבת התורה יתקיים בו "נשמח בדברי תורתך"; לא רק שנעסוק ונלמד תורה ונקיים מצוות אלא "נשמח" בתורה ומצוותיה, וכשישראל מתאוין לתורת ה' ועמלים בה עולה מזה ריח ניחוח כקרבנות בבית המקדש.

דוגמא נפלאה לאהבת התורה ולריח ניחוח לה' הובאה בספר "אני מאמין": בליל שמחת תורה הובילו הרוצחים הנאצים לבית המוקד חמישים בחורים צעירים שנותרו במחנה, וכאשר נכנסו לבית המוקד אמרו להם שירחצו את גופם, כדי שיהיו נקיים. זה היה רק מסווה ואמצעי פיתוי לרמות את הבאים לבית התופת, כאילו הם עומדים להשתחרר. הבחורים הללו ידעו בבהירות מה צפוי להם בעוד רגעים מספר. הם התגברו במסירות נפש עליונה על מצב רוחם ועל המציאות העגומה שבה הם נמצאים, ואחד מהם קרא: "חברים יקרים, הרי עכשיו שמחת תורה! אמנם אין בידינו ספר תורה שנוכל לרקוד עמו, אבל ריבונו של עולם נמצא עם האדם בכל מקום, הבה נרקוד עמו לפני שנרד אל בית המוקד". תיכף התלכדו כולם יחדיו במעגל ריקודים וזימרו את הפסוקים "אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו" וגם "וטהר לבנו לעבדך באמת", בניגונים הידועים. התלהבות הנערים עברה כל גבול, וקולות שירה וזימרה בקעו פתאום מתוך חדרי בית המוקד.

השומרים הנאצים שעמדו בחדר החיצוני מוכנים להפעיל את מתקן הגז, שמעו את קול הזמרה. הם נכנסו פנימה כועסים מצד אחד, ומצד שני מלאים התפעלות. הם השתוממו שנערים אלה העומדים על סף המוות מוצאים עוז וגבורה בנפשם לצאת בריקודים ושירות ותשבחות. קצפו של מפקד הס"ס האכזרי עבר על כל גדותיו ולשאלתו

מה השמחה והריקודים בעת הזאת, הייתה תשובת הנערים שהלא בין כה וכה הם הולכים להשמדה סופית בכל רגע, וזו עצמה סיבת עליזותם, והוסיפו ששמחים הם להסתלק מהעולם השפל והבזוי הזה, שכלבים נאציים הם המנהלים וקובעים בו את חוקיו. אם קיימת רק אפשרות להיפטר מאנשים שפלים כאלו, זאת היא השמחה והחדווה הגדולה ביותר עבורם. ועוד סיבה יש לששון זה, כי עומדים הם עוד מעט להתראות ולהתאחד עם הוריהם ובני משפחותיהם אשר נרצחו.

הקצין הנאצי הסדיסט נתמלא כעס עצור וצעק לעומתם: "אני אלמדכם עוד ואפר את מחשבתכם הזאת ובמקום לחסל אתכם בפעם אחת באופן מהיר, אאריך את תקופת גסיסתכם ככל האפשר, ואעביר אתכם למקום מיוחד, שבו יטפלו בכם באופן מיוחד בדרך של עינויים וייסורים נוראים!"

הנערים לא שמו לב לדבריו ולצווחותיו והמשיכו בשירתם ובריקודיהם וצחקו בפניו עד שנדמה לו שהם מלגלים עליו ואינם פוחדים ממנו כלל. מתוך כעס גדול הפסיק את הריקודים והובילם החוצה חזרה אל המחנה. הוא הכניס אותם לצריף סגור עד אשר יבואו על עונשם.

אך למחרת קרה הנס. בהשכמת הבוקר ארגנו קבוצה גדולה של כמה מאות אנשים לנסוע משם למקומות עבודה שונים בגרמניה. רוב הבחורים הצליחו להסתנן לתוך קבוצה זו ויצאו מאושוויץ בדרכם למקומות עבודה שונים במדינה. המועטים שנשארו עוד באושוויץ נתערבו בצריפים שונים כדי שלא יהיו ניכרים. בדרך זו ניצלו כל חמישים הנערים ממוות. זוהי מסירות נפש לאהבת התורה!

בגמרא מסכת שבת (לא.): אמר רבא: בשעה שמכניסין את האדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה? קבעת עיתים לתורה? וכו'. מבאר הגר"א "קבעת עיתים לתורה?", הוא מלשון הכתוב "וקבע את קובעיהם נפש" (משלי כב, כג), כי שואלים אותו אם גזל עת מעתותיו, אף שלא היה לו פנאי ביותר ללמוד תורה, היינו, ש"קבעת" אין הכוונה במובנו הרגיל לקבוע זמן, אלא מלשון גזלה. וכיוצא בזה גם בספר מלאכי (ב, ח): "היקבע גוי א-לקים כי אתם קובעים אותי ואמרתם במה קבענוך", שהוא ג"כ מלשון גזלה.

ובביאור דבריו נראה, כי ידוע הדבר שכל דבר אשר האדם רוצה בו מאוד ומתאוה לו, גם אם הוא טרוד ביותר ועסוק, מוצא הוא את הזמן בשבילו, כי הוא גוזל קצת זמן מזה, וקצת מזה, עד שהוא מוצא את הזמן לדבר שנפשו נכספה לו. וזאת היא השאלה ששואלים כשמכניסין אותו לדין: "קבעת עיתים לתורה?" היינו עד כמה אהבת את התורה? האם גזלת זמן בשביל לימוד תורה? כי גזלת הזמן הוא הסימן המובהק ביותר, וההוכחה הברורה ביותר לאהבת התורה, לכן השאלה האחת שהיא למעשה שתיים: כמה למדת תורה וכמה אהבת תורה? ככל שתרבה בלימוד התורה ותקבל עליך את עולה על חשבון דברים אחרים, בכך תוכיח עד כמה אהבת תורה יש בך!

אם בחוקותי תלכו (כו, ג) (חכם בן ציון אבא שאול זצ"ל)

פירש רש"י: שתהיו עמלים בתורה. חכם בן ציון אבא שאול זצ"ל היה אומר לנו קודם כל תורה - ואח"כ שאר סידורים. ולדוגמא: אדם הוטל עליו לסדר דבר מה בבנק, אין אפשרות להימלט מזה, כי הוא מוכרח. אכן, אין מוכרח לעשותו דווקא לפני ביאתו לשיבה. ולפיכך היה אומר שתחילה יתחיל לימודו (בשעה 9 בבוקר כימי אז), ואחרי שלמד, יצא לבנק, ולסידורו המוכרח. ואמר: כי אז יש גם סייעתא דשמיא, שאין הסידור גוזל זמן רב. כי כיון שלמד, ובא לבנק, מיד מגיע תורו, ומיד מסדרים לו, ומחיש צעדיו לשיבה. אבל אם לא זוכה, אלא הקדים הסידורים לפני הלימודים, אזי רואים בעליל איך מתעכב תורו ומתארך, וגם פעמים אין סידורו בא לידי גמר. וזה שאמרו (אבות פ"ד) "אם בטלת מן התורה, יש לך בטלים הרבה כנגדך".

יש עוד כלל גדול: "אם יושבים ולומדים, אף פעם לא מתחרטים" כך אמר תלמיד של החת"ס לתלמידו מהרש"ג. ולדוגמא: אדם צריך לעת ערב לצאת לחתונה ואירוע משפחתי וכו'. הנה יש כאלה עם פזיזות: כי מקדימים לצאת (להיות מעשרה ראשונים...) והכל על חשבון לימוד התורה בכולל או בשיבה. אכן, אדם שאיננו נחפז לקום מעל ספסל הלימוד, אלא מתאחר עוד מעט ועוד מעט על הספר, ואינו נוטש מהרה הלימוד, רואים בחוש איך הכל הצליח ולא הפסיד מה שלא מיהר. ואדרבא יש לו פתאום דבר מפתיע כגון שמזמינים לו מן השמים טרמפ' מהכולל עד האולם! ובכך חסך בזבז ממון, וטלטולים ועייפות וכו'.

ואמר מהרש"ג על דברי רבו הנ"ל: ומאז הרבה פעמים נזכרתי בדבריו הקדושים, וראיתי על פי הניסיון שהם דברים אמיתיים ונכונים. עכ"ל.

ובאמת כל אברך, וכל אדם הלומד, שניסה בזאת, רואה שאכן, כך נוהג הקב"ה - עם התמימים בדרכיהם, שאכפת להם על איבוד הזמן של התורה. ועל זה יש להמליץ מימרת חז"ל בעניין אחר (שבת קכא): "כל המכבה אינו מפסיד". כלומר המכבה את יצרו הבוער בו להזניח התורה, אינו מפסיד. וה' יעזרנו.

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם (כו, ג) (ציוני תורה)

ברש"י, "יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה. "הנה, יודעים אנו שיש מצוות 'ידיעת התורה' ויש 'יגיעת התורה'. במבט שטחי נראה שיגיעת התורה היא האמצעי, להגיע אל המטרה של "ידיעת התורה". אמנם באם נתבונן קצת ניווכח שההיפך הוא הנכון, הנה זה ברור שבשביל לידע את המעשה אשר יעשון, בזה חובת הלימוד היא לשם ידיעה, וידיעה לשם עשייה. אבל עיקר החיוב של "לימוד התורה", היא כאמצעי והיכי תמצוי להגיע ל"יגיעת התורה", והעיקר היא הדרך של היגיעה והעמל ולא התוצאה של ידיעת התורה.

ומשל למה הדבר דומה, לאחד שציווהו הרופאים שחייב לילך למען בריאותו כמחצית השעה בכל יום, חוק ולא יעבור. אותו אחד קיים את מצוות הרופאים נאמנה, ובכל יום

צעד מביתו עד לעיר הסמוכה, מהלך של מחצית השעה. באחד הימים פגשו ידידו כשהוא יוצא מביתו ופונה ללכת לעבר העיר הסמוכה, ולשאלת ידידו לאן פניו מועדות, השיב: הנני מתכוון לצעוד כעת לעבר העיר הסמוכה. פנה ידידו בשמחה ואמר, הנה אנוכי יוצא כעת ברכבי לעבר העיר הסמוכה, בא תעלה לרכב ואקחך תוך מספר דקות, ואחסוך לך את המאמץ של הליכה רגלית... ענה אותו אחד ואמר לו: אין לי חפץ בעיר הסמוכה אלא דווקא במאמץ להגיע אל העיר הסמוכה, על פי צווי הרופא, בכדי לחזק את גופי.

והנמשל פשוט, שבלימוד התורה העיקר זה "הדרך", דהיינו העמל והיגיעה לקנות את התורה זהו העיקר. אמנם וודאי שידיעת התורה גם כן מצווה, אך העיקר "שתהיו עמלים בתורה". בדרך רמז אפשר להעמיס כוונה זו בפסוק: אם בחוקתי "תלכו", שהדרך וההליכה מסמלים את האמצעי להגיע אל המטרה כאמור, והתורה אומרת שהעיקר הוא ה"תלכו".

"אם בחוקתי" (ממשנתו של הגה"צ ר' גרשון שטיינברג זצ"ל)

רמז לגואלי ישראל לדורותיהם. "אם" ר"ת: אהרן משה, אסתר מרדכי, אליהו משיח, אם ישמרו את חוקות התורה יבוא הגואל, בב"א.

אם בחוקתי... ונתתי גשמיכם... (כו, ג) (מרדכי הררי)

הנהגת העולם בדרך הטבע היא עצמה נס, אלא שבני אדם מתרגלים לכך ושוכחים שגם הטבע הוא בורא עולם בכבודו ואז נדרשת הנהגה ניסית גלויה כדי להחזיר את האדם לידיעה שגם הטבע הוא הקב"ה. יוצא שהנס הוא לא מטרה בפני עצמה אלא אמצעי להחזיר את האדם לחיות בהנהגה טבעית.

על פי זה כוונת התורה אם בחוקתי תלכו - אם תשמרו את התורה, היינו הנהגה טבעית כי התורה ניתנה על פי הטבע, אז "ונתתי גשמיכם בעיתם" היינו כל הצרכים הגשמיים יהיו בזמנם על פי הטבע ולא יצטרכו לניסים שהם לא תכלית אלא אמצעי להחזיר את האדם לעבוד את בוראו ע"פ הטבע.

אם בחקתי תלכו (כו, ג) (רבי שלום שבדרון זצ"ל)

"אם בחקתי תלכו – שתהיו עמלים בתורה" (רש"י).

רבות ונצורות מבטיחה התורה להולך בחוקותיה. ומי הוא ההולך בחוקותיה? העמל בתורה, כפרוש רש"י. וכדי שנקבל מושג, עד כמה הדברים הללו מוחשיים – שמי שכל ישותו היא עסק התורה, זוכה לכך שהעולם כלו עומד לרשותו, מן הראוי לצטט כאן ספור שספר המגיד הירושלמי, רבי שלום שבדרון זצ"ל.

רבנו הש"ך נהג לומר שעור קבוע בבית מדרשו. פעם אחת הזדמן לשם ה"מגן אברהם", אלא ששניהם לא ידעו איש על גדולת רעהו בתורה. האזין ה"מגן אברהם" לשיעורו של הש"ך, שנאמר, כמובן, כיד ה' הטובה עליו, והדברים מצאו מאד חן בעיניו. אלא שהיו לו

כמה השגות. אולם מפאת ענוותנותו רצה המגן אברהם לשמור על אלמוניותו, לפיכך פנה אל אחד האברכים שעשה עליו רושם כי תלמיד חכם הוא, ואמר לו: גש אל הרב שאומר את השיעור, ותקשה עליו מגמרא פלונית. וכאשר הוא יתרץ לך כך וכך, תענה לו בדרך זו וזו, ותקשה עליו קושיא גדולה מגמרא אחרת, ומהרא"ש במסכת פלונית, וכך תפלפל אתו עוד ועוד. מצויד בתדריך המדויק הזה, נגש אותו אברך תלמיד חכם אל הש"ך מיד לאחר השיעור, ופתח עמו במשא ומתן. הש"ך נהנה מאד בשוחחו עמו, וחשב כי גדול הדור עומד לפניו. ואמנם, מיד כשסיימו את המשא ומתן הנוגע לשיעורו, החל לשוחח עמו בלמוד על דברים אחרים. עד מהרה התחוור לו, לש"ך, כי הבור כמעט ריק, וכי אין הוא גדול בתורה כפי שחשב. אמנם לא עם הארץ גמור, אך לא תלמיד חכם גדול מאד, ומיד הבין כי מאן דהוא, גדול מאד בתורה, שלחו אליו. הוא בקש ממנו שיגלה לו מי הלז, והלה הפגיש אותו עם ה"מגן אברהם"...

פתחו ה"מגן אברהם" והש"ך במשא ומתן בהלכה, ועד מהרה געשה ורעשה הארץ סביבם, וכאילו אש ירדה מן השמים. וכך, עודם מדברים ושמחים בדברי התורה שהעלו, נכנס אחד השכנים והודיע, כי השכן הדר בקומה ממעל שוכב וגוסס. הש"ך היה כהן, ומה היה עליו לעשות עתה? לקום ולברוח. אך לא. הוא הפשיל את שרוולו, וגילה את זרועו, תוך כדי שהוא מכריז: "אני מצוה להמתין!" והגוסס המתין... הש"ך וה"מגן אברהם" המשיכו לדבר בלמוד, ורק כשסיימו ויצאו החוצה, נפטר אותו גוסס.

כיצד עלינו לפרש את הספור הזה? כפשוטו. "אם בחקתי תלכו" – שתהיו עמלים בתורה, תזכו לכל הברכות. האם גם בימינו תתכן זכות כזאת? בהחלט כן. ואם איננו זוכים לראות את הדברים עין בעין, כנראה שלא הגענו עדין לדרגה מספקת בלמוד תורה לשמה.

הוסיף: אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו (כו,ג) שנזכה להפך את החושך לאור ולזכות בגאולה פרטית וגאולה כללית במהרה בימינו.

"אם בחקתי תלכו – שתהיו עמלים בתורה" (רש"י). (תורת הפרשה)

מסופר על הגאון רבי משה טייטלבוים זצ"ל, ששידכו לבתו בחור שקדן ולמדן לחתן. ואשתו שידלה אותו לקחת חתן עשיר לבתם. אמר לה רבי משה: מעשה באיכר אחד שמצא קדירה מלאה אבנים טובות בשדהו, וכל אבן הייתה גדולה כגריס. שפת האיכר הקדרה על האש, כסבור היה שגריסים מצא, והיו הגריסים מתבשלות כל היום וכל הלילה ולא נתרככו. הלך אל שכנו וסיפר לו שהגריסים קשים הם. אמר לו: תן לי גריסיך ואתן לך גריסים רכים, וכן עשו. ונחה דעתו של האיכר. וסיים ר' משה את דבריו ואמר: בצווארו של האברך הלמדן תלויה מרגלית ואת רוצה להחליפה בגריסים?

"אם בַּחֲקָתִי תִלְכּוּ" ... וברש"י: שתהיו עמלים בתורה.

בספר "מרבצי תורה ומוסר" מסופר על ה"חזון איש" זצ"ל: הִרְבֵּה לִשְׁפֹךְ שִׁיחוֹ בַתְּפִילוֹת לְהַאִיר עֵינָיו בַּתּוֹרָה . רבי אברהם יעקב קֹוִינְט, שלמד שְׁעוֹר בְּצוּוֹתָא מְשׁוֹלֶשֶׁת עִם ה"חזון איש" ועם אחיו הבכור רבי מאיר קרליץ, כשהיו בני – 16-18 , תיאר פעם איך היו לומדים בעיון גמרא וראשונים במשך שש שעות רצופות דבר יום ביומו, וכל אימת שנתקלים במבוי סתום, מיד היו שלושתם לוקחים בידיהם ספרי תהלים, וכל אחד בפני עצמו פורש לקרן זווית ושופך צקון לחשו לפני הקב"ה, בלב נשבר ובדמעות שליש, כי יחן אותם וייתן בליבם בינה להבין ולהשכיל בדברי תורה . אחרי התפילה, בעיניים אדומות מבכי, חזרו אל הגמרות , והתחילו ל'חרוש' בסוגיא מחדש, מקיימים "הפוך בה והפוך בה", עד אשר גילו את האמת המכוסה בין השיטין...

"אם בַּחֲקָתִי תִלְכּוּ" [הגאון רבי זבדיה הכהן שליט"א]

שואל הגאון רבנו יוסף חיים זצ"ל על הפסוק, "אם בַּחֲקָתִי תִלְכּוּ", מדוע נקטה התורה בלשון "תלכו", מה שייך לשון הליכה בקיום מצוות, ולכאורה הייתה התורה צריכה לכתוב לשון "תשמרו" או "תשמעו" או "תקיימו", ומהו לשון "תלכו" שכתבה התורה ? כדי להבין זאת, מביא הרב,

מעשה בעיר גדולה של חכמים וסופרים, כשלמרגלות העיר היה נהר גדול ורחב ידיים, ובעיר הזאת היה שופט עריץ וגאה, שהיה גם גבוה, רחב ושמן מאוד, ושמו היה בפי כל - טוביה השופט, כל מי שהיה מוזמן אליו היה כולו רועד מפחד, בידעו כי השופט הזה הינו קפדן ומחמיר גדול, והעונשים שהיה מטיל על הנאשמים הינם קשים ביותר, אלא אם כן שלשלו שלמונים לכיסו הפרטי, או-אז היה מקל בעונש, עד ששמו היה לשמצה בפי כל אנשי העיר. שנאתם של בני העיר אליו , גברה מיום ליום והתלונות אצל הממונים עליו על תפקודו וכושר שפיטתו הלקוי, ולקיחת השוחד, הלכו והתרבו מיום ליום, עד שנפתחה נגדו חקירה סמויה בלא ידיעתו, לבסוף נפלה החלטה אצל הממונים עליו, כי התלונות נכונות, ועליו לעמוד לדין.

טוביה השופט, שדבר השמועה על הדחתו והעמדתו לדין, גונב לאוזניו, החליט ברוב גאוותו, לברוח מהעיר ולא לחכות לרגע שייעצר ויובא לדין. קם השכם בבוקר, ארז מעט מחפציו ויצא לעבר הנהר לברוח מהעיר בטרם ייעצר, אך בהגיעו לשפת הנהר נעמד, כיון שלא ידע לשחות, והוא - שהיה שמן ובעל בשר - ידע שמיד שיכנס למים, הוא יצלול 'כעופרת במים אדירים'.

והנה, תוך כדי עמדו על שפת הנהר, הגיע אחד מתושבי העיר שהיה גיבור, וראה את השופט עומד ומתלבט מה לעשות, ושאל אותו האם כבוד השופט רוצה לעבור את הנהר? כן, ענה השופט אך איני יודע לשחות. חיש קל, הציע האזרח לשופט, כי הוא מוכן להרימו על כתפיו הרחבות ולהעבירו את הנהר, שמח טוביה השופט על ההצעה הנדיבה ומיד ישב על כתפיו של האזרח, והלה נכנס לנהר בשחייה מהירה כשהוא נושא עליו את השופט

השמן בעל הבר. תוך כדי השחייה, שאל האזרח את השופט, מדוע כבודו עוזב את העיר ולא נמצא בבית המשפט כדרכו בכל יום? השופט שהיה מדוכא ממצבו, החל לספר את מה שעוללו לו, וכי עומדים להדיחו בבושת פנים, ולכן החליט להקדים תרופה למכה ולברוח מהעיר, שמע זאת האזרח התמים ושאל בתדהמה רגע, כבודו כבר לא שופט בעיר? כן, ענה טוביה, לדאבוני אינני שופט יותר בעיר, שמע זאת האזרח ומיד זרק את טוביה השופט לתוך מי הנהר הזורמים, ועזבו לאנחות, כשטוביה נלחם שלא לטבוע, ובכוחות נפש עצומים הגיע לשפת הנהר השני בבושת פנים, כשהוא מותש ועייף.

אזרחים רבים שחזו בנעשה, פנו מיד לאזרח התמים ושאלוהו, הרי את רוב הנהר הצלחת להעביר אותו ומדוע לקראת הסוף הטלת אותו למי הנהר? הרצינו פניו של האזרח ואמר: אומר לכם את האמת, הרי אתם יודעים כי השופט הינו בעל משקל כבד וקשה מאוד להרימו, אך כל עוד שידעתי שהוא שופט, היה לי עניין ואינטרס להשקיע בו, ולכן הסכמתי להרים אותו, ועם כל הקושי, הרגשתי ששווה לי והצלחתי להרימו, אך ברגע שאמר לי שהוא כבר לא שופט, הוא נעשה לי כל כך כבד, עד שבאמת לא הצלחתי להשאיר אותו רגע אחד עלי ולא הייתה לי ברירה, אלא לזרקו למים.

מעשה זה מלמד אותנו יסוד גדול בחיי האדם, כל מעשה שאדם עושה, ויש לו עניין וחשיבות במעשה זה, הרי שהדבר עובר עליו בקלות ואין הוא מרגיש כל קושי בעשייתו. לעומת זאת, אדם שעושה דבר בלא הרגשה של נחיצות וחשיבות העניין, הרי שהדבר עובר עליו בקושי וקשה עליו מאוד לעשותו, לפיכך בקיום מצוות נדרש האדם, להכיר בחשיבות של עשיית רצון הבורא, וכי זוהי מטרתנו בעולם, לעשות נחת רוח ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו, ואז ירגיש קל כנמר בעת קיום המצוות, ולכן כתבה התורה "אם בַּחֲקָתִי תִלְכּוּ" בלשון הליכה, שאדם ירגיש שהוא 'הולך' עם המצוות יד ביד ובקלות, ולא מרגיש שהן רובצות עליו כמו שק כבד ואין לו כל קושי בקיום המצוות, כיון שהוא מכיר ויודע את חשיבות העניין של שמירת תרי"ג מצוות, ומרגיש שהתורה והמצוות הולכים אתו יחד, טוב לו איתם, וחש הוא שספר חוקים זה שהקב"ה נתן לנו הוא רק לטובתנו, כמו שנאמר "ובחרת בחיים", ואז נזכה לברכות שנאמרו בפרשת השבוע, אמן

נתתי גשמיכם בעתם וגו' (כו,ד) (הרב חנן ליבוביץ)

תיבת 'גשמיכם' לכאורה טעונה ביאור, שכן מה שייך לייחס את הגשם לאנשים. וי"ל, ע"פ מה שאמרו בגמרא (ר"ה יז, ב) הרי שהיו ישראל רשעים גמורין בראש השנה, ופסקו להם גשמים מועטים לבסוף חזרו בהן, להוסיף עליהן אי אפשר שכבר נגזרה גזרה, אלא הקב"ה מורידן בזמנן על הארץ הצריכה להן הכול לפי הארץ. היינו, שבכה"ג ה' יוריד הגשם בזמנן וגם המעט יספיק להם.

וזהו שאמר כאן הכתוב 'אם בחוקותי תלכו', או אז 'ונתתי גשמיכם', כלומר גשמים שלכם היינו שנפסק לכם בחובתכם, וכמבואר שגם פרשה זו נאמרה להם בעת שישראל

חייבים (ראה רש"י לעיל פסוק א), ור"ל כי אם תעשו תשובה או אז אתן את מעט הגשמים שנפסק לכם 'בעתם', היינו בעת שהאדמה צריכה להם.

ואכלתם לחמכם לשובע (כו, ה) (הרב זליג ברנשטיין)

וברש"י אוכל קמעא והוא מתברך במעיו.

ולכאורה קשה, כיון שנתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע, ופירש"י שיהא הדיש מרובה ואתם עסוקים בו עד הבציר ובבציר תעסקו עד שעת הזרע, א"כ כיון שיהיה שפע כה גדול בשביל מה צריך עוד ברכה שיהא אוכל קמעא ומתברך במעיו, והרי אפילו אם יאכל הרבה ורק באכילה מרובה ישבע ג"כ יהיה ברכה בעבורו.

ונראה, דמכך אפשר ללמוד, כי אם אוכלים פחות ושבעים באכילה מועטה זוהי ברכה מיוחדת שמסתפק במעוט, ואינו זקוק לאכול הרבה, כי סו"ס הגשמיות מגשמת את האדם כשהוא אוכל אכילה גסה. ובהיותו אוכל קמעא ומתברך במעיו זהו מעלה בעבודת ה', וכמו שאמרו כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרוכין משבת לשבת.

ובזה ניתן לבאר המקרא בקהלת (ה, יא) "מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל", לומר שהעובד את השי"ת מתוקה שנתו אפילו כשאוכל מעט, דבהיותו אוכל מעט מתוקה עבודתו. והוא כפי המסופר בחז"ל שבנותיו של רב חסדא שאלו את אביהם למה הוא אינו יושן אלא מעט מאוד, וענה להן כי הגוף ישן הרבה לאחר פטירתו והנשמה צריכה להכין צידה לדרך כי הדרך ארוכה.

ואכלתם לחמכם לשבע (כו, ה).

מסופר, על בחור בן עשירים שהסתובב בישיבת פרעשבורג המפורסמת, ולא למד וחזר לביתו בור וריק. אביו שהיה תלמיד חכם התלונן על כך בפני חברו בהאי לישנא: "שלחתי את בני שילמדו בישיבה "כסף משנה" ושישיג "מגיד משנה" (לימוד בכפלים, מלשון משנה תורה), ושיחזור הביתה כ"משנה למלך", כי מאן מלכא – רבנן. לצערי הרב, עשה בני להיפך: את "הכסף משנה" ששלחתי לו הוציא על "לחם משנה" (כלומר על אוכל), וחי בפרעשבורג כ"משנה למלך" והגיע הביתה ואינו יודע אפילו "מגיד משנה" דהיינו ללמוד משנה אחת...

וישבתם לבטח בארצכם ונתתי שלום בארץ (כו, ה) (ישראל גולד)

ל"ע, דאחר שהתברכו ישראל שישבו לבטח בארצם, מה נצרכו הם לברכה שיהיה שלום בארץ, והרי אם יושבים הם לבטח ממילא פשוט הדבר שלא תהיה מלחמה בארצם.

ונראה, דהא דכתיב וישבתם לבטח ר"ל שלא יהיה להם פחד ממלחמה שלא יחששו קודם המלחמה שמא היא תבא עליהם, לפי שעדיין שייך שיפרוץ לפתע מלחמה ותבא

המלחמה בלא שידעו ויפחדו ממנה קודם לכן, (וכפי שאכן התרחשו דברים), וכל כך באה תורתנו לברך שיהיה שלום בארץ ואף לא תפרוץ לפתע מלחמה כלל בארצם.

והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע (כו, ה.)

פעם בא יהודי כפרי אל הרה"ק מאפטא זצ"ל, וביקש שהרבי יברכהו בכדי שיצליח בבית מרזח (קרעטשמע) החדש שפתח. אמר לו הצדיק: "יהי רצון שיהיה לך שפע ללא ברכה". "הכפרי נדהם ולא הבין את ברכת הרבי. על זה הסביר לו הרה"ק מאפטא: "כשיהודי נכנס לבית מרזח, הוא מבקש כוסית אחת קטנה של יי"ש, אומר ברכה, שותה והולך לו. מקונים כאלו אין פרנסה ואין שפע. לעומת זאת, גוי שנכנס לבית מרזח, אינו יוצא משם עד שהוא משתכר. זוהי אמנם שתייה ללא "ברכה", אבל "שפע" יש בה.

"ונתתי שלום בארץ...ונפלו אויביכם לפניכם לחרב" (כו, ו-ז) (מעייין השבוע)

שאל רבינו האברבנאל זצ"ל: לכאורה, היה צריך לכתוב בסדר הפוך, בתחילה - ניצחון על האויב במלחמה, ולאחר מכן השכנת השלום. ותירץ, שהפסוק בא להשמיע לנו סדר העדיפויות: גם כאשר אתה בטוח בניצחונך, העדף את השלום! וכמדומה, שהדברים אמורים ביחסים שבין אדם לחברו, לא פחות משהם אמורים ביחס לאומה בכללותה ...!

ונתתי שלום בארץ. ורדפתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב (כו, ו-ז) (מר אבישי יוחננו)

הדבר תמוה שהרי כבר נאמר "ונתתי שלום בארץ" א"כ מה מקום לומר פסוק זה "ורדפתם וגו'". ועיין באור החיים שג"כ הקשה כן. הנראה להסביר בזה, דהנה מצינו בגמרא (תענית כב, ב) שכשמלך מצרים עבר בא"י בדרכו להילחם עם מלך אשור, יצא המלך יאשיהו כנגדו מפני שדרש "וחרב לא תעבור בארצכם" אפילו חרב של שלום.

ויש להתבונן, דאף כי חשב יאשיהו שבנ"י הם במדרגה גדולה וראויים לכל הברכות, מ"מ היה לו לחשוב קמעא שאם מלך מצרים רוצה לעבור עכשיו בוודאי כלפי שמיא גליא שבנ"י אינם ראויים אז לברכת "וחרב לא תעבור בארצכם", ולמה קבע לצאת לקראתו. אך למדנו מכאן, שאילו היו ישראל במדרגה גדולה כי אז צריכים כל הגויים שבסביבותיהם ללמוד ממעשיהם ולילך בדרך השלום, ואם לא יעשו כן מוטל חיוב על בנ"י ליצא לקראתם למלחמה. ובכך טעה יאשיהו כאשר עיינו הטעתו כי באותה שעה כשרים וראויים המה בנ"י.

וזהו גם כוונת הפסוקים לפנינו, דמתחילה כשזוכים ישראל הרי הם מתברכים בברכת "ונתתי שלום בארץ", ומשמעותו שגם הגויים שסביבותיהם יש להם ללמוד ממעשיהם ולצעוד בדרך זו. אך אם ימאנו מהלך בדרך זו מצווים אנו לצאת נגדם למלחמה לקיים מה שנאמר "ורדפתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב".

ואכלתם לחמכם לשובע (כ"ו - ח') (סיפורי צדיקים עלון 153)

הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א היה ממעט באכילה, לא היה בא אל פיו יותר מכף אוכל אחת, ואגב כך היה גם מולח את התבשיל, עד שלא יכול איש לטעום ממנו עוד. מסופר: יום אחד ישבו רבי ישראל עם מחותנו הרה"ק רבי חיים מקוסוב זיע"א בסעודה שערכו לכבודם. הרבי מקוסוב אכל כדרך כל אדם ואילו הרבי מרוזין כדרכו לא טעם מכל המאכלים אלא משהו בלבד, מפני מה מחותן אין הוא אוכל? שאלו רבי חיים, השיב לו רבי ישראל: לפני שירדנו לעולם הזה, התנינו תנאי עם הגוף שאין אנו יכולים להתחבר עמו, אלא אם כן יהיה נהנה אלא הנאה מעטה בלבד מצורכי הגוף הנחוצים, הגוף הסכים לכך, וכל הזמן הוא מקיים תנאי זה.

מששמע זאת הרבי מקוסוב, הניח מידו את הכף, הרחיק את הצלחת מעמו והפסיק לאכול. שאל הרבי מרוזין: מפני מה אין הוא אוכל? האם גם גופו נטל על עצמו תנאי דומה? לא, השיב רבי חיים בחיוך, עם הגוף שלנו לא התנינו כל תנאי, ולכן אנו נוהגים להאכילו לפי צרכו. אבל עכשיו נתיישב לי דבר, שעד היום היה לי קשה, כידוע בליל שבת קודש, שיהודי חוזר מבית הכנסת, שני מלאכים מלווים אותו, והוא מקבל את פניהם ב"שלום עליכם מלאכי השרת", בזמירות, בתהילות ובתשבחות, אבל מיד פוטר אותם וקורא: "צאתכם לשלום מלאכי השלום". והדבר מוקשה: מפני מה הוא משלח אותם מהר כל כך, למה הוא לא מניח להם לשבת וליהנות עמו בשעת הסעודה? אלא התירוץ הוא: אין אדם יכול לאכול בשעה שמלאכים יושבים לצידו, שאין דבר אוכל בא אל פיהם.

ורדפו מכם חמשה מאה, ומאה מכם רבבה ירדופו. (כו ח')

שואל רש"י הרי לפי החשבון של חמשה על מאה (כפול 20), היה צריך להיות מאה על אלפיים, ולא על רבבה, אלא שאין דומה אם מועטים עושים את המצווה לרבים העושים, וכוח הרבים גדול בהרבה. וכן אמר הרב לתלמידיו, שאם כל התלמידים לומדים יחד, אז כוחם רב ביותר.

ואם לא תשמעו לי (ט' - ד') (סיפורי צדיקים עלון 153)

מסופר על הרה"ק רבי שניאור זלמן "בעל התניא" זיע"א שהיה נוהג לקרוא בתורה בכל שבת ומועד. פעם צריך היה לנסוע אל מחוץ לעיר סמוך לשבת פרשת בחוקותי, כשהגיע מועד הקריאה בתורה באותה שבת, עלה אחד החסידים על בימת בית הכנסת וקרא את הפרשה, וכשסיים לקרוא את פסוקי התוכחה בפרשה, נראה בנו של הרבי הרה"ק רבי דוב בער אדמו"ר האמצעי זיע"א כשהוא נתון במצב של עילפון. מיד התיזו המתפללים מים קרים על פניו והשיבו את רוחו, אחר כך אמר: הייתה זאת הפעם הראשונה ששמעתי בשעת הקריאה בתורה קללות נמרצות בפרשת התוכחה, כשאבא הקדוש קורא בתורה בכל שנה, שומעים רק ברכות בפרשה זו.

“ואולך אתכם קוממיות” (כו, יג) (חתם סופר י”ד סי’ של”ב)

פירש”י: “בקומה זקופה. “בסוף כתובות (קיא) מבואר שהצדיקים שבחוץ לארץ שמתו ונקברו שם, בשעת תחיית המתים תיעשינה להם מחילות (מערות) מתחת לקרקע ויתגלגלו משם לארץ ישראל. ויש לפרש שזהו שאנחנו מתפללים בתפילה בכל יום: “ותוליכנו קוממיות לארצנו”, שלא נזדקק לבוא לארץ ע”י גלגול מחילות מתחת לאדמה, אלא “קוממיות”, בקומה זקופה, עוד בחיים נזכה לעלות לארץ ישראל ליהנות מזיו קדושתה.

“ואם בחקתי תמאסו” (כו, טו) (“ליקוטי אמרי אבות”)

מואס באחרים העושים שונא את החכמים (רש”י)

כדי להמחיש עד כמה חמור עונשו של המזלזל בכבוד תלמידי חכמים, מובא סיפור נורא שאלמלא הודפס על ספר בידי אחד מגדולי העיר בגדד, אי אפשר היה להאמין שהדברים התרחשו במציאות.

בספר “ליקוטי אמרי אבות” על מסכת אבות, מספר המחבר שהיה מגדולי בגדד, בשם ספר מעשי חייא: מעשה שהיה באברך אחד, בנו של גביר מופלג וגם חתנו של עשיר גדול, והיה האברך ההוא עשיר בעצמו, והקדיש כל עתותיו רק לתורה, וכעץ שתול על פלגי החכמה והתבונה היה יושב בתמידות בהתבודדות בחדר סגור ומסוגר במשך כל שעות היום ולא יצא מדלתי ביתו החוצה.

יום אחד ביקר הקיסר בעיר קראקא ותהום כל העיר לקראתו והכל רצו אל רחובה של עיר לראות את המלך ולברך את הברכה הראויה. האברך ההוא לא רצה לבטל תורתו וליך החוצה, ורק כאשר רכב המלך ברחוב היער הציץ מחרכי חלון חדרו החוצה, כדי לברך אשר חלק מכבודו לבשר ודם. והנה באותו רגע ממש נפלה פתאום אבן אחת מכיוון ביתו של האברך על סוסו של המלך. הדבר עורר סערה עצומה. הכול חפצו לדעת מי העז לפגוע בחיי הקיסר? מי ההין לעשות זאת? השוטרים עטו על הבית ולא מצאו בו רק אדם אחד, והוא האברך שישב ולמד כל היום.

כמובן שהאברך טען שידו לא הייתה במעל, אבל המלך בהיותו בטוח שהוא הוא החוטא, לא התחשב בטענותיו וגזר עליו עונש מוות.

כל יהודי העיר לא נתנו שינה לעיניהם כי הכירוהו מקרוב וידעו בו שהוא צדיק תמים, ומה לו ולפשעים כאלה, שיגרו מכתבים לכל שרי המלוכה, ביקשו והתחננו על נפש האברך, עד שהחליט המלך לשאול את פי רב העיר, ואם ילמד עליו זכות, ישאירוהו בחיים. להפתעת הכל, שתק רב העיר ולא דיבר מילה לזכותו, ויהי לפלא אדיר וכל מי שראה השתומם ונחרד, והאברך הוצא להורג.

והנה, לאחר ביצוע פסק הדין, ביקש רב העיר להביא את ההרוג אל בית הכנסת וכאשר עמדו נושאי המיטה ליד בית הכנסת, ניגש הרב אל המת ויען בו: מצווה אני עליך בגזירת

התורה קום ועמוד וייוודע לעם סיבת מיתתך, למען לא ירננו כל העם, ותשתיק מעלי את תלונות בני ישראל. ולתדהמת הכל, קם וישב המת במיטתו לעיני כל הרואים, ואמר: אנכי נשמת פלוני שזרק את האבן הראשונה על ירמיהו הנביא, ולכן שולחתי לעולם השפל הזה כבר עשר פעמים כדי לתקן את אשר עוותי, ובגלגול זה תיקנו הכול ונשארה נשמתי זכה ונקייה, לכן צפה זאת הרב ברוח הקודש, ולא לימד עלי זכות למען הביאנו אל מקומי בשלום. כל זאת דיבר הנפטר, ומאז חדלו מלהתרעם על הרב, וידעו שרוח הקודש דיברה מתוך גרונו.

מוסר ההשכל מהמעשה הנורא הוא, עד כמה חמור עונשם של הפוגעים בתלמידי חכמים, ובוודאי שאין הבדל בין זורק אבן לבין משליך חצים בלשונו ומדבר סרה בתלמיד חכם. (טובך יביעו).

ואמר מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג) כידוע בזמן האחרון מתפשטת המחלה שאין לה תרופה.. ("הסרטן") ומה הפלא, הרי זו מדה כנגד מדה. כדברי הגמרא במסכת שבת (קיט ע"ב) כל המבזה תלמיד חכם אין לו רפואה למכתו. ולא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה תלמידי חכמים. ולדאבונו רואים שיש הרבה מאוד חולים שאינם מתרפאים, אלא מגיעים עד שערי מוות... ומתפללים על מה עשה ה' ככה, אך בדברי חז"ל נמצאת התשובה, כי אם חז"ל אומרים אין רפואה למכתו, הרי זה כפשוטו אין רפואה למכתו! לא יועילו לא רופאים ולא רפואות!

ונסתם ואין רודף אתכם (כו, יז)

נצחונו של הרמב"ם

ישנו סיפור מתוחכם, העובר במסורת מדור דור. סיפור אודות חכמתו של רבנו ומאורינו הרמב"ם זצ"ל. ויש לו השלכה על פרשתנו, ואולי גם עלינו... הרמב"ם היה, כידוע, רופאו של מלך מצרים. התקנאו בו שרי המלך, והסיתוהו שידח את הרמב"ם וימנה תחתיו רופא מוסלמי, ושמו כמון. הבטיחו, שמומחיותו אינה נופלת ממקצועיותו של הרמב"ם. נענה להם המלך. קרא לשני הרופאים, והציב בפניהם אתגר. כל אחד מהם ינסה להרעיל את רעהו, ומי שיוותר בחיים יהיה רופא המלך. על שניהם להתייצב בפני המלך, כל אחד מהם יבלע את הסם שרעהו ייתן לו, ומותר לו לבלוע לאחר מכן סם שיבטלו וינטרלו. האמת הייתה ששניהם היו רופאים מומחים ויידועי שם, שניהם בקיאים בכל התרופות והרעלים, ויודעים כיצד להתמודד עימם ולנטרל את השפעתם. הרופא הנוכרי הלך לביתו ובילה שבוע שלם לרקחת רעל חזק ומהיר השפעה, סם מוות נורא. ואילו הרמב"ם שם את מבטחו בה' והחליט להיות נאמן לייעודו, לרפא בני אדם ממחלתם, ולא להשתמש בידיעותיו לשם רצח וכליה.

היום הקובע הגיע. שני הרופאים התייצבו לפני המלך ובידם סממניהם. כמון, הרופא הנוכרי, הושיט לרמב"ם את הסם הנורא שהכין. הרמב"ם בלעו – ומיד נטל את התרופה שהכין וביטל את השפעת הרעל. הוא נותר בחיים. עתה הושיט הרמב"ם לכמון דבר מאכל.

בלעו כמון, ומיד לאחריו נטל סם נגד רעלים. אבל הפלא ופלא, הוא לא חש בצמרמורות ובחולשה שהרעל היה צריך לגרום לו, לא חש במאומה. כאילו לא בלע כל רעל – כפי שאמנם היה...

ואז ניעור בו חשש עמום, שהפך לחשד נורא: אולי הרמב"ם, ברוב חכמתו, נתן לו סם שפעולתו איטית, והוא ישפיע רק לאחר שהחומרים המנטרלים יפסיקו להשפיע? ואולי הרמב"ם נתן לו סם שיתחיל להשפיע רק כאשר יאכל מאכל נוסף. למשל, בשר? הוא פסק מלאכול בשר. ואולי פולין? פסק מלאכול פולין. ואולי חיטה? פסק מלאכול מוצרי מאפה. ברוב פחדו, לא שתה אלא חלב פרה שנחלב מול עינו.

כעבור שבוע פגשו הרמב"ם, חיוור ורזה, ושאלו ברוב חכמתו: "אמור נא לי, כשאתה שותה חלב פרה – כיצד אתה מרגיש?" שמע זאת כמון, החוויר כסיד, קיבל התקף לב, ומת אחוז שבץ מרוב פחד... אמר המלך: "עתה ידעתי שאתה הרופא הגדול מכולם! למצוא רעל, שמשפיע רק לאחר שבוע ימים!" ענה הרמב"ם: "אדוני המלך, לא הרגתי אדם בימי חי! הוא לא מת על ידי. הוא מת על ידי עצמו, מכוח דמיונו..."

למעשה, זוהי אחת הקללות האיומות שבתוכחה, בפרשתנו: "ונסתם, ואין רודף אתכם", "ורדף אותם קול עלה נידף ונסו מנוסת חרב ונפלו ואין רודף". אם לא פחדו אלא מקול עלה נידף, פחד שווא, ומפניו נסו כמפני חרב, ממה נפלו? מהפחד...

כאשר נתבונן ונפקח עיניים, נתמה ונשתומם כמה עמוק חדרה קללה זו לאורח החיים המודרני, לאורח חיינו. אנשים רצים, חופזים, בורחים. אין להם פנאי לעצמם, למשפחתם, לשעה של מרגוע, לנחת ומנוחה. אין להם פנאי לאכול במנוחה, ולהתפלל ביישוב הדעת. לשמוע שיעור תורני, לעיין בספר. הכל נעשה במרוצה, בחפזה, בלהיטות, בעצבנות. מה יש, מה קרה, מי רודף אחריכם, מי נוגש בכם?! הבה נשתחרר מן הקללה הזו, נתחום לה גבולות. נתלוש לעצמנו שעה ביום. שעה ללימוד תורה, שעה למשפחה, שעה של רגיעה!.

ושברתי את גאון עוזכם ונתתי שאת שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחשת. (כו יט) (שיחות רבינו)

פעם אחת דיבר רבינו הק' זיע"א עם הרב מלאנדסבערג ז"ל אודות מצב הדור, שאין לנו לא מנהלים ולא רבנים ולא גדולים וגאונים. ואמר לו באמצע הדיבור דאס ערשטע מאל שטייט אין די תורה (הפעם הראשונה שכתוב בתורה) גדול עונו מנשוא, דאס הייסט א גדול (זה נקרא גדול), און דאס ערשטע מאל שטייט אין די תורה (והפעם הראשונה שכתוב בתורה) ושברתי את גאון עוזכם דאס הייסט א גאון (זה נקרא גאון). און דאס ערשטע מאל טרעפט מען אין די תורה ביי עשו אז ער הייסט א רב ער האט געזאגט (והפעם הראשונה שכתוב בתורה אצל עשו שהוא נקרא רב) יש לי רב.

ואם בזאת לא תשמעו לי והלכתם עימי בקרי" (כו, כז) (הרב הומינר שליט"א)

התוכחה הנוראה אינה נוחתת בבת אחת, אינה מטביעה בשטף צרות. היא באה גלים גלים. בא הגל הראשון, חלילה, "ואם עד אלה לא תשמעו לי, ויספתי ליסרה אתכם". בא הגל השני, "ואם תלכו עימי קרי" ותרגומו: לשון קושי, שמקשים לבם להימנע מהתקרבו אלי, "ולא תאבו שמוע לי, ויספתי עליכם מכה". בא הגל השלישי, "ואם באלה לא תווסרו לי והלכתם עימי קרי", ובא הגל הרביעי. "ואם בזאת לא תשמעו לי והלכתם עימי בקרי" – האין לדבר סוף? לכמה נצרכים, כדי לפצח את אוטם הלב!

נספר סיפור, ממקור נאמן:

סח הרב הומינר שליט"א מבני ברק, בשם בנו של הרבי מזוטשקא שליט"א.

פעם פגש בנו של הרבי בחילוני קשיש, נכה. משותק בפלג גופו התחתון, מתנהל על כיסא גלגלים. בראותו את בן הרבי, נזכר בשורשיו: אל תראה אותי כך, אני יודע יהדות מהי. וסיפר את סיפורו.

בבית חרדי גדל, ונסחף באווירת התקופה. כשראה אביו שהוא עומד לאבדו, ביקשו בקשה אחת: "בוא איתי אל הרבי מבלז". למרות שנחרצת הייתה דעתו לשנות אורחותיו, לא יכול היה לסרב. עמדו בתור, שהתקדם לאיטו. לפניהם קרטע נכה על קביים. בהגיעו אל הרבי נשבר קולו מבכי. ברכו הרבי, ולנגד עיניהם ארע הנס: הנכה הזדקף, שמט את קביו, הניחם ליד הקיר ויצא קוממיות על רגליו!

הגיע תורם. הרבי לא נזקק להסברים. מבט אחד הבהיר לו את המצב. "אני מבקש ממך דבר אחד", אמר, "שתשמור שבת". דבר אחד, לכך הסכים. "אבל", הוסיף הרבי. "דע לך, שאם לא תשמור את השבת, הקביים האלו מחכות לך!" האיום היה מיותר. הוא הבטיח, והתכוון לקיים. ואכן, פרק עול מצוות והסתאב בכל העבירות, פרט לאחת: שבת שמר. בסערת מלחמת העולם שפרצה, בערבות סיביר אליהן הוגלה, וכשעלה לארץ הקודש, הקים משפחה וחינכה על אדני החילוניות, אך כשלעצמו שמר שבת. לא פסח ולא כיפור, שבת.

מלחמת ששת הימים פרצה, חבלי ארץ שוחררו, החלה נהירה לסיני. הבנים באו ובישרו: "יש הרשמה לטיול מאורגן בן עשרה ימים!" והוא: "שבת!" – סעו אתם, אני נשאר. אמרו: "אבא, באמת! לא כשרות, לא חג ולא מועד. שבת? כולם נוסעים, ואתה תישאר בבית?!" ובאמת, מה יכול היה לומר? אישר את הצטרפותו. טיילו במרחבי סיני, ועשו שבתם חול. מעד ונפל מצוק, ונקע את חוט השדרה. שותק ממותניו ולמטה, בשבת הראשונה שחילל. כיצד אמר לו הרבי: "אם לא תשמור את השבת, הקביים מחכות לך!" מאותה שבת, רתוק הוא לכיסא הגלגלים. "אז אתה לא צריך לספר לי מהי יהדות, ומי הוא הרבי מבלז", אמר... ובנו של הרבי הביט בקרחתו של המספר גלוי הראש: "ואתה עדיין חילוני?!"... מהיכן שאב הרבי את כוחו, הלא ממצוותיו ותורתו, קדושתו ופרישותו, מכוח

בוראו! ומה כוחה של השבת, הלא מהמצווה עליה! חווית אמונה, חווית תוכחה, ונותרת בחילוניתך? "הלב טרף", הייתה התשובה. כנה כל כך. הלב אטום, נוקשה... ומה, כסבור הוא שיעזבוהו? "ואם בזאת לא תשמעו לי והלכתם עימי בקרי", קשיות הלב, "והלכתי עימכם בחכמת קרי". אין אגוז שאינו בר פיצוח, השאלה כמה כוח יאלצו להפעיל עליו!

לבנו הוא כדלת נעולה, והמפתח בפנים. אם יבקשו לפרצה מבחוץ, יטיחו בה בעיטות, יפעילו כוח, וישברו לבסוף. אבל אפשר לחסוך כל זאת, אם יסובבו מבפנים את המפתח... "טובה מרדות אחת (מחשבת מוסר) בלבו של אדם, ממאה מלקויות". נסובב את המפתח, ונפתח לבנו אל האור!.

"ואכלתם בשר בניכם ובשר בנותיכם תאכלו" (כו, כט)

בזמנים הקשים שרבים מבחורי ישראל נפלו ברשת הכפירה של ההשכלה, היה יהודי חסיד שהיה בכל יום היה שופך נחלי דמעות לבל ייתפס אחד מבניו חלילה, אכן תפילתו עלתה לו זכה שכל בניו נשארו יראי א-לקים למקטנם ועד גדולם. פעם השתתף בשמחה של אחד מבניו, קם ואמר: התודה לק-ל שנתקיים בי מקרא שכתוב "ואכלתם בשר בניכם ובשר בנותיכם תאכלו", תמהו האנשים לשמע דבריו, הסביר ואמר: רואה אני הרבה מחברי אשר נפלו בניהם ובנותיהם ופרקו עולם, וכאשר הולכים הם אצלם אינם יכולים לאכול מבשר הפיגולים המוגש לפניהם, ואלו אני ב"ה יכול לאכול בשר אצל בני ובנותיי בלי פקפוק וחשש.

"ואכלתם בשר בניכם ובשר בנותיכם תאכלו" (כו, כט)

מסופר על אדם אחד שביקר פעם אצל אדמו"ר מפורסם, ושאל אותו בקשר לדברי הזוהר שכתוב שלעתיד לבוא יתהפכו כל התוכחות והקללות לברכות, כיצד ייתכן למשל שקללה של "ואכלתם בשר בניכם ובשר בנותיכם תאכלו" תתהפך לברכה? והרי אין לך קללה גדולה מזו? אמר לו האדמו"ר: יש לך בנים? השיב האיש בשפה רפה ובכובד ראש: אמנם יש לי בנים, אבל לצערי אינם שומרי תורה ומצוות, ואפילו כשרות אינם שומרים, ולכן נמנע אני מלאכול בביתם. זוהי כוונת הזוהר - נענה לו הרבי - לעתיד לבוא בניך יחזרו בתשובה, ותהיה רשאי לאכול אצלם בשר ושאר מיני מאכלים שיגישו לפניך, וזהו שכתוב: "ואכלתם בשר בניכם ובשר בנותיכם תאכלו".

לחיות כאן ולפזול לשם (מעין השבוע)

"ואתכם אזרה בגוים" בפרשת בחוקותי מבטחות הברכות אם נשמור את המצוות – והפכן חלילה, אם נעבר עברות. והמתבונן יראה, שהתוכחה נחלקה לשנים. בתחילה יבוא, חלילה, צרות רבות ורעות – בארץ עצמה, דבר וחרב ורעב ויגון, רחמנא ליצלן, בצרת ומגפות. אך אם לא יועילו האיתותים, יבוא השלב השני: "ואתכם אזרה בגוים... ואתם בארץ איביכם... והנשארים בכם ימקו בעונם בארצות איביכם". חלילה.

ונשאלת השאלה: מדוע? הן כל העונשים יכולים לבוא גם בארץ, ירחם השם, ומדוע להגלות לארצות נכר?

על שאלה זו ענה המגיד מדובנ"א זצ"ל במשל, והוא נוקב כל כך, וקולע כל כך למצב מכר עד מאד...

מעשה בעשיר שהצטיין במצות הכנסת אורחים, אך בהיותו "משכיל אל דל", ידע שאין טעמם של האנשים זהה. העניים סועדים בבולמוס, בהרבה לחם ותבשיל מהביל. תן להם צנון ובצל ודג מלוח, ולא יהיו מאשרים מהם. נימוסי שלחן הם לטורך עליהם. העשירים, שנקלעו לעיר לרגל עסקיהם ומבקשים לסעד לבם, רגילים במאכלים מעדנים יותר, ומדקדקים בנימוסיהם. רגילים הם למערכת צלחות ומבחר סכינים ומזלגות, ואוכלים באיפוק ובעידון. נחרדים הם מארח אכילתם ההמוני של העניים, מהושטת הידיים ולקוק האצבעות, מהבליסה הקולנית ומצמוץ השפתיים. והעניים, מצדם, מביטים על ריסון הליכותיהם של העשירים בפליאה, והשימוש במזלג נראה בעיניהם כאדם בריא המקרטע על קבים!

הואיל וכך, חלק העשיר את שלחנו: האורחים האמידים הזמנו לראש השולחן, בסמוך אליו, שם ערכו את הצלחות כיאות, מקפות מפיות, סכינים ומזלגות, והגישו מעדנים מעדנים במנות מקשטות, והאביונים ישבו בסוף השולחן, שם הניחו לפניהם קדרות וכפות, ככרות לחם וסירים מהבילים. קרעו העניים נתחים מן הלחם וטבלו בנזיד, ואכלו כהרגלם וכדי שבעם.

פעם ישב העשיר בראש השולחן, כהרגלו, ואורחים רבים הסבו לשלחן הארך. נכנס לחדר אורח תוהה, לבוש בגדים נאים ואומר כבוד. האיר לו בעל הבית פניו, והזמינו לטל ידיים ולשבת לצדו. נפעם האורח מן הכבוד, בך וטעם, וראה כיצד מגישים צלחות זעירות של מבחר סלטים – ושם, בקצה האחר של השולחן, עורמים ככרות לחם, הררי ירקות וקדרות מהבילות, והמסובין שם פושטים ידיהם וגורפים לפנכותיהם. מיד גהר אף הוא על פני השולחן והושיט יד ארכה, לתפוס צנון ובצל מלא חופניו, ומלא מהם פיו.

אמר לו בעל הבית: "התכבד נא, אדוני, ושב בקצה השני של השולחן!"

נדהם האורח, כמעט השתנק מהאוכל שבפיו. בלע, ושאל בקול נפגע: הזוהי הכנסת האורחים המפרסמת שלכם? האם כך רגילים אתם לפגע בכבודו של אורח – לדחות אותו ממקומו, ולהגלותו לסוף השולחן?!"

"אל נא באפק", הרגיעו המארח הנדיב, "אין אצלי 'סוף שלחן'. יש אצלנו שני חלקים לשלחן, וכסבור הייתי שאתה משתייך לחלק המעדן יותר. וכשראיתי שאין הדבר כן, ואתה מואס במעדנים המעדנים המגשים כאן וחושק במאכלים הגסים אשר שם, אמרתי בלבי: למה זה תטרח, ומדוע תתאמץ? מוטב שתעבור לשבת שם, ותאכל בנוחות כאות נפשך מהמאכלים האהובים עליך, שיהיו תחת ידך!"

עד כאן המשל, והנמשל פשוט אף מובן: ארץ ישראל, ארץ הקדש היא. "אזכור נשמות אויר ארצך" קרא עליה רבי יהודה הלוי זצ"ל. אין תורה כתורת ישראל, ואזכור מחכים. אין הנבואה שורה אלא בה, והיא הנחלה המתאימה לעם ישראל, שנאמר: "חבלי (ארץ ישראל) נפלו לי בנעמים, אף נחלת (הארץ) שפרה עלי".

כל זה טוב ויפה – אך מתי? כאשר באים אמנן לארץ הקדש לנצל את סגולת קדושתה, להרבות בה תורה, ולקים בה מצוות. לחיות בה חיים יהודיים שורשיים בדרך האבות והמורשת הנפלאה המסורה לנו מדור דור.

אבל כאשר חיים בארץ ישראל ולוטשים עין לתרבות העמים הקלוקלת, הרדודה, הריקנית – כאשר חיים כאן ולוטשים עין למשחקי ספורט שם, חיים כאן ומטים אזן למקצבי השירה שם, חיים כאן ומחקים את הלבוש שם, ומייבאים את כל מפגעי החברה שמעבר לים – אזי "למה זה אנכי", מה לכם כאן?!

אולם עבורנו, זו ארץ הקדש.

וכשלו איש באחיו (כו, לו.)

מסופר על רב אחד, שעשה דרכו בעגלה מהעיר הגדולה לכפר, שם היה אמור להיות חתונה. לפתע, נבהלו הסוסים מחמת כלב והחלו לדהור. ומתוך שהעגלון – יהודי כפרי מגושם – לא ידע לשלוט בסוסים, התהפכה המרכבה. הרב נפל לתעלה ונפצע בפניו וברגליו. פנה הכפרי אל הרב בנימת תוכחה: "קרוב לוודאי, שכבוד הרב לא אמר תפילת הדרך בכוונה גדולה כדבעי למהוי ולכן קרה לנו מה שקרה". החזיר לו הרב: "ומה אתה חושב, שכל התפילות מתקבלות? הלא אתה מתפלל בכל יום תפלת "אתה חונן לאדם דעת" בכוונה גדולה כדבעי למהוי, ובכל זאת תפילתך אינה מתקבלת..."

במשפטי מאסו ואת חקותי געלה נפשם (כו, מג.) (עולמו של אבא, עמ' שג)

סיפר הרה"ק רבי אברהם יהושע פריינד מנאסווד זצ"ל: פעם, זימן הגה"ק הדברי חיים מצאנז זצ"ל את אחד מנכדיו, תינוק קטן ושאלו: "הגד לי את האמת האם אתה אוהב את הרבי שלך ואת החומש?". אמר לו הילד: "כמובן שאני אוהב מאוד את המלמד שלי וגם את החומש", זעם עליו ה"דברי חיים" ואמר: או טיפש או שקרן אתה ואף פעם לא תהיה למדן, צא החוצה!". זימן לחדרו נכד אחר ושאלו אותו השאלה. הילד היה פיקח והשיב: "סבא, האם לא תתרגז עלי אם אגיד לך את האמת: אני שונא בתכלית השנאה את המלמד שיורד לחיי ולא נותן לי לשחק ואני מאחל לו שילך למיתה, והחומש עם האותיות הקטנות של רש"י ישרף"..." נתן לו ה"דברי חיים" מטבע של כסף ואמר: "תלמיד חכם גדול יהיה ממך..."

והצדיק מצאנז הסביר את דבריו לחסידיו: "בדרך כלל 'מבית הספר תינוק בורח' אם הוא חכם, אבל אם הוא חכם – יישאר חכם ויבוא הזמן, במוקדם או במאוחר, שיגיע לידי

המסקנה, כי המלמד והחומש והרש"י אינם השונאים שלו, להיפך, והוא יתייחס אליהם באהבה רבה וילמד תורה ויהיה למדן. מכיוון שכל תכונות האדם משתנות במשך החיים, אבל החכמה והטיפשות מלוות אותו משחר ילדות עד לזקנה מופלגת. משל למה תכונותיו של אדם דומות? לגלגל שבמרכזו נמצאת החכמה, מידות אחרות שיש לו, הן רק חישורים של המרכז. ולכן יהודי שהוא חכם: הוא למדן-חכם, נגן-חכם, ספרא רבא-חכם, עסקן ציבורי - חכם וכיוצא בזה. אבל מי שהוא טיפש, הוא למדן-טיפש, נגן-טיפש, חזן-טיפש, ספרא רבא-טיפש, עסקן ציבורי-טיפש וכיוצא בזה

"כי אני ה' אלוקיהם" (כו, מד) (אמונה שלמה)

רבים מניצולי השואה שפרקו עול בעקבות הסייטם שעברו, שואלים: "איפה היה הקב"ה בזמן השואה?" כמובן, אל לנו לדון את אותם אנשים אומללים ששבועו מרורות, אך ברור שאין מקום לשאלה זו.

הסיפור הבא ממחיש ומסביר בצורה פשוטה את הסתר הפנים בתקופה זו. יוסל'ה היה שובב גדול. הוא דרדר עגלה עמוסה בירקות וכתוצאה מכך שבר זכוכית של חלון ראוה. הוא זרק אבנים על ציפורים ויונים, והיה חברותא של כל הכלבים המפחידים. הוריו, כמובן, לא ראו ממנו רב נחת, ואביו, בכעסו, הזהיר אותו שאם לא ישתנה יבוא דב מהיער הסמוך ויתנקם בו על מעשיו הרעים. אך יוסל'ה לא הקשיב לאביו, ויום אחד ביצע מעשה קונדס מסוכן וגרם לסכנת חיים ממשית. אביו רצה ללמד אותו לקח. הוא ביקש מצייד שיצוד לו דב תמורת תשלום הגון, לקח את עור הדוב ונכנס לתוכו, זינק לעבר בנו בהפתעה, חשף ציפורניים אימתניות, הפיל אותו לארץ ושרט אותו עד זוב דם עד שכמעט פרחה נשמתו. לאחר מכן עזב את בנו, נכנס למחסן הסמוך, הוריד את עור הדוב, לבש את בגדיו ויצא.

כאשר ראה יוסל'ה את אביו קם אליו, חיבק אותו ואמר לו: "אבא, אתה יודע מה קרה לי? נכון אמרת לי תמיד שאם לא אתנהג יפה יבוא דב מהיער ויתנקם בי? כך בדיוק אירע! אבל, אבא, יש לי שאלה אחת: איפה היית כשהדוב היה כאן?" "???" ממך - אליך אברח". הקב"ה הוא זה ששולח לנו את הניסיונות הקשים והוא זה שמכה בנו, אבל הכל ברחמים עצומים שאין לשער.

ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש. לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב ברע או רע בטוב (כז, ט-י)

חליפין פרושו להחליף דבר רע בדבר שהוא טוב יותר.

והראיה: על יוסף הצדיק, כשיצא מן הכלא, נאמר: "ויחלף שמלתיו" (בראשית מא, יד). הוא יצא משם עם בגדים קרועים והחליפם לבגדים טובים יותר. ועוד, נאמר: "וקוי ה' יחליפו כח" (ישעיה מ, לא), כלומר, כרגע אין להם כח, אך יחליפו כח ויקבלו כח חדש ומחוזק יותר טוב.

תמורה, לעומת זאת, פרושה להחליף דבר בדבר שהוא פחות טוב. לכן מי שממיר דתו נקרא מומר, כי היה לו דבר טוב, היה יהודי, בן של בורא העולם, והמיר זאת בדבר רע – בעבודת אלילים.

לפי זה, "לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב ברע או רע בטוב" הכוונה: "יחליפנו" – "רע בטוב", ו"ימיר" – "טוב ברע".

לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש (כז, לג) ("אדרת אליהו")

שלש כתות עומדות ליום הדין: בינוניים, רשעים גמורים וצדיקים גמורים.

אומר ה"אדרת אליהו" בדרך צחות: לבינוניים מורה התורה "לא יבקר בין טוב לרע" – אל תהיה לי 'בינוני', המקפץ בין טוב לרע! וכלשכן "לא ימירנו" – שלא ימיר את היצר הטוב ביצר הרע. "ואם המר", אם חטא והפך לרשע, מה יעשה? מורה לו התורה: "ימירנו" – חזור מיד ליצר הטוב, עשה תשובה אמתית! ואז, לאחר שישוב באמת ובתמים – "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש". שני רמזים בכפל המלים "והיה הוא ותמורתו..." "שבפסוק: לא זו בלבד שאותו בעל תשובה נחשב צדיק גמור, אלא שעברות נעשות לו כזכויות. ועוד: מעתה – אומרת לו התורה – תעבד את ה' עם שני היצרים. היצר הרע ישועבד לעבודת ה' יחד עם היצר הטוב.

ל"ג בעומר (הרה"ק ר' משה'לע ראזוועדאווער זי"ע)

הרה"ק ר' משה'לע ראזוועדאווער זי"ע היה אומר שאם העולם היו יודעים שאפשר לפעול אצלי כל מיני ישועות והשפעות בל"ג בעומר כמו ביום הכיפורים, הרי שהיו נוסעי אלי בעיקר לל"ג בעומר.

אכן כל שנה ושנה ערך את שלחנו הטהור ביום זה והשתתפו בו הרבה מאוד חסידים ואנשי מעשה, והיו גם כמה וכמה אדמורי"ם אשר באו אליו להשתתף – בשלחנו הטהור אשר ערך ביום ל"ג בעומר.

אגב מעניין נסיעה לרבי, סיפר הגה"צ ר' שלמה זלמן פריעדמאן זצ"ל אב"ד טענקא מאמעריקא אשר פעם אחת נסע לגראסווארדיין להסתופף – אצל האדמו"ר ה"אהבת ישראל" מוויזניץ זי"ע ליום השבת. ביום ראשון כשחזר לעירו טענקא, פגש בו הראש הקהל של הביהמ"ד אשר היה יהודי ירא שמים אך אדם פשוט מאוד, והוא חשב לעצמו שאם נוסעים לרבי הרי שבוודאי הולכים ללמוד שם תורה, לכן התפלל לראותו שב לעירו ביום ראשון מיד אחר השבת ושאל אותו כמה כבר אפשר להספיק ללמוד בשבת אחת אשר יהיה כדאי כל הנסיעה.

ענה לו הטענקער רב "לא נסעתי לגראסווארדיין כדי ללמוד אלא כדי להסתכל בקלסתר פניו הקדושות של ה'אהבת ישראל". כששמע הראש הקהל שיש עניין בראיית פניו של

הרבי בלבד, החליט גם הוא לנסוע להאדמו"ר אף שלא היה חסיד, כשחזר לביתו אמר להם למשפחתו "א חסיד בין איך נישט געווארן, אבער נישט דער מענטש וואס איז געפארן איז דער וואס איז צוריקגעקומען" (חסיד לא נהייתי, אבל לא האיש שנסע הוא האדם שחזר).

"אלה המצוות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני" (כז, לד) (בינת המידות)

התורה היא סדר האדם, והתורה היא סדר העולם, לפיכך התורה היא סדר הכל (נתיבות עולם - נתיב התורה פ"א)

ביאור לדברי המהר"ל כתב הגאון רבי יעקב מרדכי גרינוולד שליט"א: התורה סדר האדם, איך צריך האדם להתנהג בחייו, מה לעשות בזמן ובמקום, בכל רגע ורגע של חייו. והתורה היא סדר העולם, כי הקב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, הקב"ה סידר את העולם על פי התורה לכן התורה היא סדר הכל. ובאמת מי שהיה זוכה לכך היה רואה הכל בתורה.

למשל ידוע היום עניין הקודים בתורה, אמר הגרי"מ. אני זכיתי לשמש את רבי מיכאל דוד וייסמנדל זצ"ל, שהיה אבי הקודים. לא היה לו מחשב בזמנו, הכל היה במוחו, מוח של עילוי גדול, היו לו ספרים שהיה סופר כל פרשה ופרשה בתורה.

הייתי אצלו פעם בסביבות הפורים, והוא שאל אותי, "כבר ספרת כמה אותיות יש במגילה", אמרתי לו שאינני יודע, והוא אמר, אני יודע. אני חושב שאמר בערך שתיים עשרה אלף. שאלתי, מה אפשר לעשות עם מספר זה, ואמר לי להביא חומש. הבאתי חומש ופתחתי אותו, ואמר לי תמנה מאות א' הראשון בתורה כמניין אותיות המגילה, תגיע לאות ס', מאות זו תמנה שוב כמניין אותיות המגילה, תגיע לאות ת', ומשם תשוב ותמנה כמניין אותיות המגילה, ותגיע לאות ר'. שזהו השם אסתר, זהו דבר נפלא. אמרתי לו בבת צחוק, ומה יעשה מרדכי, תהיה לו עגמת נפש, והוא השיב ואמר אינני יודע, אבל תבוא בשנה הבאה.

הגעתי אליו בשנה הבאה, ושאלתי ומה עם מרדכי, ואמר לי, מצאתי רמז גם למרדכי, אמרו חז"ל מרדכי מן התורה מנין, דכתיב "ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות" וגו', ומתרגמינן "מירא דכיא", זהו המקום שבו מרומז מרדכי בתורה. ואמר לי, תמנה מהאות מ' של מר דרור כמניין אותיות המגילה, תגיע לאות ר', תמנה שוב תגיע לאות ד', תמנה שוב תגיע לאות כ', ושוב תמנה ותגיע לאות י', הרי לך מרדכי מן התורה!.

והוא מספר: לפני שנים רבות התארחתי בביתנו אישה מאוד חכמה ומכובדת, היא שהתה בסמינר שבו מבארים את עיקרי היהדות, והיא התווכחה עם כל הרבנים, והיה קשה אתה. כשהגיעה שבת לא היה לה מקום לאכול, והזמינו אותה אלי, לאחר הסעודה בקשה קצת לדבר, ושאלה את השאלות שהיו לה, ואמרה שאינה מאמינה בתורה מן השמים, שזהו מושג שאי אפשר להשיג. סיפרתי לה את עניין הפורים ואת רמז "מרדכי ואסתר".

היא הקשיבה לדברים ואח"כ קמה מהשולחן והלכה לחדר שלה, וישבה שם על המחשב כמה שעות.

בשבת בבוקר ראינו אותה יוצאת מחדרה עייפה. והיא אמרה, אני עבדתי על העניין, זה היה תחום העבודה שלה. ולקח לה כמה שעות עד שעלה בידה לברר כמה אחוז של סיכוי יש שיהיה דבר שכזה במקרה, ואמרה שזה בלתי אפשרי.

שנים רבות אחרי כן כשהגעתי לארץ, הייתי בחתונה וכשירדתי מהחופה, שמעתי אישה קוראת בשמי. אמרתי לה "סליחה, אינני מכירך.. ואמרה לי, "אני מרדכי ואסתר, אתה רואה, ברוך ה' אני הולכת בכיסוי ראש, יש לי בעל שלומד בכולל, ויש לנו ילדים שהולכים לישיבה שגם אתה תהיה מרוצה ממנה".

ל"ג בעומר (ספר פאת-הראש)

הפסוק "והתגלח" בפרשת תזריע, הוא פסוק ל"ג, יש אומרים רמז שבל"ג בעומר עושים תגלחת - חלאק'ה, וגם האות ג הוא גדול, רמז על ג' שנים.

לב טוב

מחג הפסח עד ל"ג בעומר יש 20 ימים בגימטריה "לב", "ומל"ג בעומר עד חג השבועות יש 17 ימים בגימטריה "טוב", ביחד לב טוב, מרמז שצריכים להתחזק במידות והנהגות טובות, כהכנה לקבלת התורה.

ומנוקים מכל עוון (המגיד מדובנא זצ"ל)

מפריע נוסף שיש להסירו על מנת שהלימוד יהיה בקדושה ובטהרה רמוז בפסוק בזכריה (ג, ד): "הסירו הבגדים הצואים מעליו ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עוונך והלבש אותך מחלצות".

המגיד מדובנא משל על כך את המשל הבא: כפרי נסע לעיר על מנת לקנות לעצמו חליפה מפוארת אצל החייט הטוב ביותר במדינה. אותו חייט לא היה זקוק למדוד את הקונה על מנת להתאים לו חליפה, אלא הצליח בעיניו לאמוד את מידותיו מבלי לטעות. כשנכנס לחנות הביט עליו החייט סקר אותו מכף רגלו ועד קדקודו, ופסק: "מידה ארבעים ושתים. בא בערב ואכין לך חליפה מתאימה". המתין הכפרי בהתרגשות רבה לערב, מעולם לא מדד קודם לכן חליפה... סוף סוף הגיעה השעה המיוחדת, והוא נכנס אל החנות, נטל את החליפה מידי החייט ומהר למדוד אותה, אבל עד מהרה התברר לו לאכזבתו הרבה, כי החליפה צרה עליו. "מוזר" - הגיב החייט - "מעולם לא טעיתי, אך הפעם זה קרה... אל דאגה, אביא לך במהירות חליפה אחרת", והוא הושיט לו חליפה מהודרת במידה ארבעים וארבע. מדד הכפרי - והחליפה הייתה עדיין צרה... "קח ארבעים ושש" - מושיט החייט, ועדיין החליפה צרה. ארבעים ושמונה? - עדיין צרה. חמישים? חמישים ושתים?.. המידות

טיפסו אבל כל החליפות היו צרות לגמרי. "תן לי לבדוק את זה" - אומר לבסוף החייט, כשגם חליפה במידה ששים ושמונה הייתה צרה - במידה כזו יכולים שני אנשים להיכנס...

הלך והציץ וגילה כי הכפרי מדד את החליפה על הבגדים הכפריים עשויי השק שלבש קודם לכן... "שוטה שכמוך" - גער בו - "וכי חליפת חתנים לובשים על שק? הורד נא את הבגדים המלוכלכים שעליך בתחילה, ואחר כך תראה כי החליפה הולמת את מידותיך בדיוק!:"

"כי לא דבר רק הוא מכם" - התורה מלאה בחכמה ובקדושה, בשלוח ובאושר, ואם היא נראית בעיניכם כ'רק' ואתם אינכם מוצאים בה טעם ואינכם מרגישים את כל מעלותיה, הרי סיבת הדבר היא 'מכם' - אתם 'לובשים' את התורה והתפילה על העבירות המשולות לבגדים צואים, וכשתסירו אותם מעליהם תראו עד כמה התורה מקדשת ומרוממת. כיוצא בכך, אף תפילתו של האדם כשהיא נעשית בקדוש.

חידון הפרשה

1. שמה של איזו פרשה כלול בשמה של פרשה זו?
2. מהן המילה והיפוכה שמופיעות באותו פסוק בפרשתנו? (2 תשובות)
3. מהן שתי המתכות המופיעות באותו פסוק בפרשה זו?
4. איזה חפץ מוזכר בפרשתנו בשלושה פסוקים רצופים?
5. איזה מספר מופיע פעמיים ברציפות באותו פסוק, בפרשה זו?
6. איזה מספר מופיע ארבע פעמים בדברי הקללה שבפרשתנו?
7. איזו מעשר מכות מצרים מוזכרת בפרשה זו?
8. באיזה הקשר מופיע המספר 10 בפרשה זו? (3 תשובות)
9. מיהם שלושת האנשים, מלבד משה, ששם מוזכר בפרשה זו?
10. איזו מערכת יחידה של דינים כוללת את המספרים 3, 5, 10, 15, 20, 30, 50, ו-60?

תשובות לחידון

1. שמה של איזו פרשה כלול בשמה של פרשה זו?

שמה של פרשת חוקת מחומש במדבר, כלול בשמה של פרשת בחוקת.

2. מהן המילה והיפוכה שמופיעות באותו פסוק בפרשתנו? (2 תשובות)

א. המלים "חדש" ו"ישן" מופיעות בויקרא כו י - חלק מהשכר על שמירת המצוות יהיה שפע כזה של דגן, שנצטרך לפנות את הממגורות מהדגן הישן כדי למלאן בחדש. ב. המילים "טוב" ו"רע" מופיעות בויקרא כז י,ב, ביחס לדיני גאולת בהמה.

3. מהן שתי המתכות המופיעות באותו פסוק בפרשה זו?

ברזל ונחושת (נחושה) מופיעים בויקרא כו יט. פסוק שמתאר את תוצאותיה של אי הליכה בדרכי ה'.

4. איזה חפץ מוזכר בפרשתנו בשלושה פסוקים רצופים?

המלה "חרב" מופיע בשלושה פסוקים עוקבים, שעוסקים בברכה שתבוא אם נשמור את רצון ה' (ויקרא כו ו-ח).

5. איזה מספר מופיע פעמיים ברציפות באותו פסוק, בפרשה זו?

המספר 100 מופיע בזה אחר זה בויקרא כו ח, שם כתוב שאם עם ישראל ישמור על מצוות ה', אז "ורדפו מכם חמישה מאה, ומאה מכם רבבה ירדופו".

6. איזה מספר מופיע ארבע פעמים בדברי הקללה שבפרשתנו?

המספר 7 מופיע ארבע פעמים כשהתורה מזהירה שהעונשים יהיו פי 7 מהחטאים (ויקרא כו איזו מעשר מכות מצרים מוזכרת בפרשה זו?

הדבר מוזכר בדברי הקללה (ויקרא כו כה).

7. באיזה הקשר מופיע המספר 10 בפרשה זו? (3 תשובות)

א. בדברי הקללה, התורה אומרת שעשר נשים יאפו לחם בתנור אחד (ויקרא כו כו).
 ב. מי שנודר לתרום לאוצר המקדש את ערכה של נקבה בגילאים שבין 20-5 או מעל ל-60, צריך לתרום 10 שקלים (ויקרא כז ה,ז). ג. ממש בסוף הפרשה מתואר כיצד הרועה מונה את הוולדות החדשים של בהמותיו כשהוא מעבירם תחת השבט (מקל), ונותן כל בהמה עשירית כמעשר (ויקרא כז לב).

8. מיהם שלושת האנשים, מלבד משה, ששם מוזכר בפרשה זו?

שם של שלושת האבות – אברהם, יצחק ויעקב - מוזכר בפסוק נחמה המשולב בתוך דברי הקללה (ויקרא כו מב).

9. איזו מערכת יחידה של דינים כוללת את המספרים 3, 5, 10, 15, 20, 30, 50, ו-60?

כל המספרים האלה מוזכרים בדיני הנודר לתרום את "ערכו" של אדם לאוצר המקדש (ויקרא כז ג-ז).

שאלות חידון א'ב' לפרשת בחוקותי

- א. אַפִּזָּר
 ב. בְּזַמְנָם
 ג. מְאָסָה
 ד. וְהִשִּׁיג לְכֶם _____ אֶת בְּצִיר
 ה. כָּל הַיָּמִים שֶׁתְּהִיָּה הָאָרֶץ שְׂמֵמָה, כָּל יְמֵי _____
 ו. אֶכְרִית אֶת הַחַיִּית הַרְעוֹת
 ז. עֲרֹךְ כָּל שְׂטַח שְׂאֵפֶשֶׁר לְזָרַע בּוֹ חֹמֶר (=כּוֹר) שְׁעוֹרִים
 ח. מִי שֶׁהִקְדִּישׁ בְּהֵמָה וְרָצָה לַפְדוֹת אוֹתָהּ מִיַּד הַהִקְדָּשׁ, עָלָיו לְהוֹסִיף עַל עֲרֹךְ הַבְּהֵמָה הַכּוֹלֵל _____
 ט. יֵשׁ אֲסוּר לְהַמִּיר בְּהֵמָה שֶׁהִפְרָשָׁה וְהִקְדָּשָׁה לְמִזְבֵּחַ בְּבֵהֵמָה אַחֲרַת, לֹא _____ בְּרַע וְלֹא רַע בְּ _____, וְאִם הַמִּיר, שְׁתֵּי הַבְּהֵמוֹת קְדוּשׁוֹת לְמִזְבֵּחַ, וְשִׁתִּיחֵן קְרִבּוֹת לְאוֹתוֹ סוּג שֶׁל קִרְבָּן
 י. הִיָּשֵׁן בִּיָּתֶר
 כ. כֶּךָ יִהְיֶה
 ל. שְׁלֹא
 מ. פֶּחַד
 נ. עָלָה שֶׁנִּתְלַשׁ מִצִּמְחָה, וְהָרוּחַ דוֹחֵפוֹ וּמְכֵהוּ, הוּא עָלָה _____
 ס. אֵלֶּה הַמִּצְוֹת שֶׁצִּוָּה הַשֵּׁם אֶת יִשְׂרָאֵל בְּהַר _____
 ע. "וְאֶשְׁבֵּר מִטּוֹת _____"
 פ. "וְעַץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן _____"
 צ. "שְׂמֵמָה" בְּאֶרְמִית
 ק. בְּקוֹמָה זְקוּפָה
 ר. עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים
 ש. "וְנִתְתִּי _____ בְּאֶרֶץ"
 ת. "וְאִתָּם _____ לִי לְעַם"

הַתְּשׁוּבוֹת לְחִידוֹן א'ב' פְּרֻשַׁת בַּחֻקוֹתֵי

- א. אֶזְרָה
 ב. בְּעֵתָם
 ג. גָּעְלָה
 ד. דִּישׁ
 ה. הַשְּׂמָה
 ו. וְהִשְׁבֵּתִי חַיָּה רְעָה מִן הָאָרֶץ
 ז. זָרַע חֹמֶר שְׁעוֹרִים

ח. חֲמֵשׁ, חֲמִישִׁית
ט. טוֹב
י. יָשׁוּן נוֹשֵׁן
כ. כֵּן יִהְיֶה
ל. לְבַלְתִּי
מ. מִרְדָּךְ
נ. נִדְרֶךָ
ס. סִינִי
ע. עֲלֵכֶם
פ. פְּרִיּוֹ
צ. צְדָאָה
ק. קוֹמְמִיּוֹת
ר. רִבְבָהּ
ש. שְׁלוֹם
ת. תִּהְיֶה